

Za zmanjšanje protislovij gre

Ustavni spremembi se ne lotevamo samo zaradi odpravljanja nekaterih škodljivih pojavov, ki so se nakopičili, nekaterih nesporazumov in problemov, marveč tudi zaradi potrebe po nadaljnjem pravilnejšem razvoju naše skupnosti.

Ustavne spremembe bodo okrepi- le našo socialistično skupnost in ne bodo pomenile njene slabitve in dezintegracije. To bo krepitev, ker bomo odstranili tisto, kar je povzročalo nesporazume med republikami ter med federacijo in republikami.

Rekel sem že, da bodo ustavne spremembe pomagale urediti številna protislovja življenja v naši večnacionalni socialistični skupnosti. Nisem sicer noben idealist in nimam iluzij, da lahko s temi amandmaji že odpravimo vse tisto negativno, kar se je nakopičilo. To bodo amandmaji rešili le deloma. Poglavito pa je, da bomo s tem vsakor zmanjšali protislovja in preprečili porajanje novih, čeprav se tudi temu ne bomo mogli zmeraj izogniti.

Iz govora predsednika Tita na seji konference SZDL

V Sloveniji pristanjuje semenske koruze

Polzvedbe kažejo, da so naši kmetovalci res lahko zaskrbljeni, kajti semenske koruze najustrežnejših sort je premalo. V Sloveniji manjka predvsem ranih in srednjernih sort. Zmanjkalo bo 20 do 30 odstotkov semen. Kmetovalci sprašujejo, zakaj izvažamo semensko hibridno koruzo, če je zanje ni dovolj. Ali zato, da bi pozneje lahko uvažali več koruze, ker je na domačih poljih ne bomo mogli pridelati dovolj brez dobrega semena?

»Delo« — 16. III. 1971

Ko bi Japonci imeli Vojvodino...

Japonski gospodarstveniki so rekli: »Ko bi mi imeli Vojvodino, bi lahko prehranili dve Jugoslaviji.« »Mi bomo,« je rekel Djordje Gvozdenović, predsednik gospodarske zbornice v Vojvodini, »v prvih štirih, petih mesecih uvozili za 150 milijonov dolarjev živil, namesto da bi bili toliko — s premošljeno politiko — izvozili. Pridelki se ni zmanjšal samo zaradi letošnjih slabih vremenskih razmer, marveč spriči nedostatka politike, kakršne koli politike. Zdi se, da je za nas popolnoma normalno plačati tujim kmetovalcem za posamezne pridelke več kot našim pridelovalcem. Sicer pa so morebiti uvoženo mleko, olje in sladkor — slajši...«

»Večernje novice« — 8. III. 1971

Je mar čudno, če cene tako skačejo?

Asja Kisić in Karlo Bulić delata v poslednjem času na televiziji reklamo za neko od številnih začimb. Zvedeli smo, da je igralec dobil za to reklamo štiri milijone in pol starih dinarjev, igralca pa dva milijona in pol. Približno toliko znašata tudi njuna honorarja za vlogi Luigija in Bepine v vseh epizodah televizijske serije »Naše malo mi- sto«.

»Večernje novice« — 11. III. 1971

Ne pazimo dovolj na stabilizacijo

Čeprav jih je služba družbenega knjigovodstva prijaviła nad sto, so ustavili gradnjo samo na štirih objektih. V januarju in februarju se je izplačilo za investicije dvignilo za 23 odstotkov. Če upoštevamo, da se nanaša letošnji dvig na lanske osnovi, ki je bila za 56 odstotkov višja od ravni v letu 1969, potem lahko sklepamo, da se pri investicijskih izdatkih ne pazi dovolj na stabilizacijo, da ne rečemo, da se naravnost odpravlja. — (Iz govora Mitje Ribičiča na seji Zvezne konference SZDLJ)

Delijo, čeprav imajo izgubo...

V razpravah o programu stabilizacije je spet v središču pozornosti vprašanje izgub v gospodarstvu. Te so namreč dosegle astronomsko številko 5747 milijonov novih dinarjev. Z izgubo posluje kar 13 odstotkov podjetij, ki zaposlujejo 14 odstotkov vseh zaposlenih v gospodarstvu.

Ob tem pa je večina podjetij delila nezmanjšane osebne dohodeke! Delavska enotnost — 20. III. 1971

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 13

25. marec 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišej CGP »Delo« Ljubljana. Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posredna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Ureditev vojaških pokojnin

S POSEBNIM ZAVODOM ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE VOJAŠKEGA OSEBJA — PRIHODNJE LETO

V državnem sekretariatu za narodno obrambo je bil nedavno podpisan odlok o ustanovitvi »centra za ureditev socialnega zavarovanja vojaškega osebja«. Na čelu te ustanove je general-major Mirko Novović, ki je dal uredništvu »Narodne armije« pojasnila o ureditvi pokojninskega zavarovanja vojaškega osebja.

Naloga centra je, da prouči problematiko invalidskega in pokojninskega zavarovanja vojaškega osebja ter tako pripravi ustanovitev posebnega zavoda za socialno zavarovanje za to osebje. Državni sekretariat za narodno obrambo je storil ukrepe za prevzem vojaških upokojencev. Ta prevzem bo seveda še moral biti uzakonjen.

Novi center bo imel številne naloge, saj je njegova skrb, da bodo socialno varstvo uživali vsi vojaški upokojenci, dalje družinski člani umrlih vojaških upokojencev (oz. uslužbenec, starešin), vojaški invalidi in tudi tisti upokojenci, ki prehajajo v tako imenovani dopolnilni, nadaljevalni staž (ki po službeni potrebi odhajajo iz armade, a še niso izpolnili 40-letnega delovnega staža). Za te upokojence z nepopolnim delovnim stažem bo plačeval zavarovalnino državni sekretariat za narodno obrambo, prejemale pa bodo 85 odst.

plače kot začasno pokojnino, dokler ne bodo dopolnili 40-letnega delovnega staža; šele tedaj bodo postali »pravi upokojenci«. Zanje bo skrbel zavod za socialno zavarovanje za vojaško osebje oz. državni sekretariat za narodno obrambo.

Zdaj se vojaški upokojenci delijo na štiri vrste: iz let 1967, 1968, 1969 in 1970. Pokojnine so različne za isti čin in za enako število odsluženih let posameznih upokojencev. Namen družbe in državnega sekretariata za narodno obrambo je, da bi bile plače vojaškega osebja urejene enotno in da so prav tako enotno urejene pokojnine po vsej državi. Tako bi ne bilo več razlik in bi se pokojnine ne razlikovale po posameznih republikah. Vse to je treba urediti z novim zakonom. Zakonski osnutek je že pripravljen. Upanje je, da ga bodo kmalu obravnavali v javni razpravi in da bo novi zakon sprejet že letos. Potemtakem bi zakon o socialnem zavarovanju in posebnem zavodu za vojaško osebje lahko začel veljati začetek prihodnjega leta. General Novović je izjavil, da si bodo v ta namen prizadevali opraviti do 1. januarja 1972 vse priprave. Napovedano je tudi, da bo »Narodna armija« objavila zakonski osnutek.

Ustavni amandmaji in pravice borcev

Osnutek ustavnih amandmajev je bil objavljen konec februarja. Razprava o amandmajih se je začela, čeprav bi se uradno morala začeti šele potem, ko bo osnutek amandmajev potrdil zbor narodov zvezne skupščine. Mnogi politični forumi, med njimi tudi zvezni odbor ZZB NOV, so podprli predlagane ustavne spremembe kot nadaljnji razvoj politične ureditve in njegovo izpopolnitev v celoti.

Pričakovane ustavne spremembe, ki se začnejo z reorganizacijo federacije, tako da se bo okrepila državnost republik hkrati z enakopravnostjo narodov in narodnosti ter da bodo pristojnosti prešle od širših na ožje družbeno-politične skupnosti, morajo omogočiti nadaljnjo demokratizacijo, tako da bo samoupravljanje postalo popolnejša organizacija družbe od spodaj navzgor. Predlagani amandmaji vsebujejo tudi določila o funkciji federacije pri določanju pravic in varstva vojaških invalidov in borcev.

Z ustavnimi amandmaji niso popolnoma natančno določene naloge federacije pri določanju pravic in zagotavljanju varstva vojaških invalidov in borcev. Po formulaciji v XXIX. amandmaju federacija s svojimi organi in organizacijami ureja in zagotavlja pokojninsko zavarovanje vojaških oseb in temeljno varstvo vojaških invalidov in borcev.

Iz te formulacije je mogoče sklepati, da so bodoče naloge federacije na področju varstva vojaških invalidov in borcev del pravic vseh družbenopolitičnih skupnosti, ki vsaka glede na svoj položaj izpolnjuje svoj del teh nalog in

tako prispeva svoj delež za enotno ureditev pravic in varstva vojaških invalidov in borcev. V koordinacijski komisiji so dosegli soglasje, da so zadeve glede pravic in varstva vojaških invalidov in borcev deljive. Federacija ureja in zagotavlja oz. ima regulativno pristojnost ter pooblastilo, da določene »temeljne« pravice in varstvo vojaških invalidov in borcev predpiše in za ta del pravic zagotovi denarna sredstva.

V omenjenem, XXIX. amandmaju ni določen obseg pravic in varstva vojaških invalidov in borcev, kolikor bi jih naj urejala in zagotavljala federacija. Toda uporabljeni izraz »temeljna varnost« je treba razumeti bolj kakor temelj in bolj kot načela, ki na njih slo- nijo pravice in varstvo vojaških invalidov in borcev. To pa hkrati pomeni, da federacija ne more sama popolno ter izčrpno urediti teh zadev.

Pomembna je uvrstitev temeljnega varstva vojaških invalidov in borcev v delu ustavnega amandmaja, ko govori o funkcijah (nalogah) federacije na področju narodne obrambe in JLA; to kaže, da imajo temeljne pravice in

Poziv

družbeno-političnim, delovnim in drugim organizacijam Slovenije

Letošnje leto poteka 30 let, odkar smo se Slovenci skupaj z vsemi jugoslovanskimi narodi organizirano uprli fašističnemu nasilju. V teh usodnih in tragičnih trenutkih je bila v Sloveniji 27. aprila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ki je povezovala vso slovensko javnost v enoten osvobodilni boj zoper nasilja okupatorja.

Ta dva zgodovinska mejnika sovpadata v današnje preoblikovanje jugoslovanske federacije, ki ima svoje korenine v prvem programu Osvobodilne fronte in sklepah AVNOJ. Prav tako dobiva v tem trenutku naš samoupravni sistem, ki je najgloblje povezan z vsebino naše osvobodilne boja in ljudske revolucije, svojo potrditev in nove pobude v pripravah na II. kongres samoupravljalcev Jugoslavije.

Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije poziva vse družbene, politične, delovne in druge organizacije, da se skozi svoje programe dela vključijo v letošnje praznovanje in s tem pomagajo ustvariti praznično vzdušje po vsej Sloveniji.

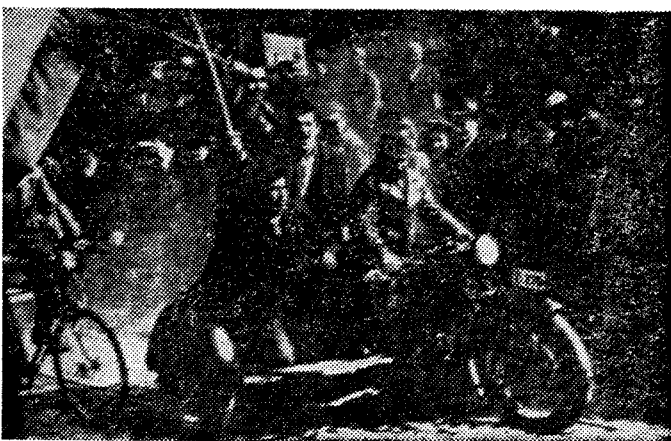
Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije

varstvo vojaških invalidov in borcev precej skupnega z narodno obrambo in varnostjo države. Zato je treba dobesedno ugotoviti, kaj je skupna korist vse družbe, kaj zagotavlja enotnost in temelj varstva ter pravic vojaških invalidov in borcev — kaj torej sodi v pristojnost federacije.

Funkcija federacije na področju temeljnih pravic in varstva vojaških invalidov in borcev po ustavnih amandmajih — čeprav jo je mogoče razumeti kot širšo in ožjo — je dovolj obsežna, tako da upravičuje domnevo, da bo do sedanja normativna pristojnost s financiranjem vred na tem področju ostala v pristojnosti federacije.

Ne moremo pričakovati in ne zahtevati, da bi ustavni amandmaji naštevati oblike in opisovali obseg pravic vojaških invalidov in borcev, saj bo obseg nalog federacije na tem področju natančneje uredil ustavni zakon.

Pozornost zasluži, da imajo pravice in varstvo vojaških invalidov in borcev podlago tudi v XXI. amandmaju, ki določa, da vsakemu delovnemu človeku v organizaciji združenega dela v skladu z načelom o delitvi po delu pripada osebni dohodek v razmerju z delovnim uspehom in glede na to, koliko je vsak izmed teh delovnih ljudi s svojim skupnim delom, v sedanjosti in preteklosti, prispeval v skupnosti. (Po »4. julu«)

Ta teden mineva 30 let, odkar je jugoslovansko ljudstvo reklo Hitlerju in Mussoliniju odločen »ne«. Razen v Beogradu (na sliki) so bile demonstracije tudi v Ljubljani in drugih mestih. Kako je bilo takrat v Ljubljani, lahko berete na 6. strani.

DOGODKI TEDNA

● Republiški izvršni svet Slovenije je pod predsedstvom Staneta Kavčiča razpravljala o osnutku resolucije o dolgoročnem ekonomsko-političnem razvoju SR Slovenije. Izvršni svet je sklenil, da je na osnovi predloženega gradiva treba izdelati enotno besedilo osnutka resolucije ter ga dopolniti v skladu s sugestijami razprave, za kar je imenoval posebno komisijo.

● V Beogradu je bila seja zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, ki je obravnavala predlog ustavnih sprememb. Na seji je govoril tudi predsednik republike Josip Broz Tito, ki je poudaril, da se ustavnih sprememb ne lotevamo samo zaradi odpravljanja nekaterih škodljivih pojavov, temveč zaradi pravilnejšega razvoja naše skupnosti.

● V Ljubljani se je prvič sestal odbor za proslavo 400-letnice kmečkih uporov in razpravljala, kako proslaviti pomembno obdobje slovenske zgodovine. Poudarili so, da velja posvetiti pozornost vsem kmečkim uporom. Zato bodo povabili k sodelovanju tudi Slovence, ki zdaj živijo v zamejstvu. Razen osrednje proslave, ki bo čez dve leti v Ljubljani in drugih proslav v krajih, kjer so bili kmečki upori, predvideva program še več drugih proslavljalnih oblik, kot so razgibana založniška dejavnost dokumentov in publikacij iz tega obdobja, razstave, spominska obeležja in znanstvena posvetovanja.

● Hrvaški izvršni svet je razpravljala o izvajanju sklepov o zaposlovanju v tujini, ker se zmeraj stalno narašča odhajanje na delo na tuje, pa čeprav so se lotili številnih ukrepov, da bi ta pojav zavrl. Samo iz Hrvaške je zdaj na delu v ZR Nemčiji, Avstriji, Franciji in drugih zahodnoevropskih državah nad pol milijona delavcev.

● Po vesteh iz Rima bo predsednik Tito uradno obiskal Italijo 25. marca. Ta in še naslednji dan bo imel v Rimu politične pogovore z italijanskimi voditelji, med drugim s predsednikom Saragatom in premierom Colombom. Po končanih uradnih pogovorih bo predsednik Tito 27. in 28. marca obiskal nekatera italijanska mesta, 29. marca pa se bo vrnil v Rim, kjer se bo v Vatikanu srečal s papežem Pavlom VI.

● Na seji predsedstva zvezne skupščine, ki jo je vodil predsednik Milenčič Popović, so razpravljali o postopku za oblikovanje osnutka ustavnih sprememb v zboru narodov in o sprejetju ustavnega zakona o podaljšanju mandata predsedniku republike. Na prihodnji seji zbor narodov pa bodo oblikovali besedilo osnutka ustavnih sprememb in ga nato dali v javno razpravo.

● Poslanci odbora zbora narodov za izobraževanje, kulturo in znanost in ustreznega prosvetno-kulturnega zbora zvezne skupščine so na skupni seji ugotovili in potrdili, da je prestopništvo mladoletnikov postalo v naši državi hud problem. Poslanci so skupaj s predstavniki za mladinsko prestopništvo skušali dognati prave vzroke, zakaj čedalje bolj narašča prestopništvo mladoletnikov, zlasti v večjih mestih in industrijskih središčih.

● Na seji komisije sveta Zveze sindikatov Jugoslavije za življenjske in delovne razmere so ugotovili, da kljub predpisom o zamrzitvenju in kontroli cen se vsako uro kaj podraži, najpogosteje tisti izdelki in storitve, ki odločilno vplivajo na življenjsko raven delavcev.

● Po podatkih zveznega tržnega inšpektorata so inšpektorji v februarju in prvi polovici marca opravili več kot 3000 nadzornih pregledov in ugotovili, da je petina delovnih organizacij, ki so jih »obiskali«, kršila predpise o cenah. »Grešnike« so ustrezno kaznovali. V zadnjem času inšpektorji odkrivajo čedalje več takih primerov, ko podjetja odtegujejo blago iz prodaje.

● Porotno sodišče v Göteborgu je obsodilo na tri in pol leta zapore ustaška terorista Blagoja Mikolića in Ivana Vučevića, ki sta 10. februarja vdrla v jugoslovanski konzulat. Po prestani kazni ju bodo izgnali iz Švedske.

● Vzhodnoberlinsko sodišče je obsodilo na smrt Hansa Baumgartnerja, ker je bil med drugo svetovno vojno kot pripadnik zloglasnih SS-emot odgovoren za smrt 6330 sovjetskih prebivalcev v okupirani Letoniji, ki so bili v glavnem Židje.

● Novi predsednik norveške vlade Trygve Bratelli je predstavil parlamentu svojo vlado. Ob tej priložnosti je povedal osnovne smernice svoje zunanje politike. Dejal je, da bo njegova vlada navezala diplomatske stike z DR Vietnamom. Sporočil je tudi, da bo njegova vlada nadaljevala politiko prejšnje vlade kar zadeva atlantski pakt.

● Italijanska policija je izvedla obsežno operacijo proti pripadnikom fašistične desnice. Italijanski tisk je z velikim poudarkom poročal, da je bil na vidiku poskus državnega udara. V najvišjih italijanskih državnih krogih so skušali dati čim manjši pomen, predvsem pa trdijo, da neposredne nevarnosti ni bilo, da obseg priprav ni bil tolikšen, da bi pomenil že nevarnost, vendar napovedujejo resno obravnavanje celotne zadeve. V več italijanskih mestih je policija odkrila skladišča orožja in aretirala pripadnike »skrajne parlamentarne desnice«, ki se imenuje »narodna fronta«, vodi pa jo 65-letni Vallerio Borghese, eden izmed poveljnikov fašistične divizije X.MAS v zadnjih 18 mesecih Mussolinijeve vladavine. Oblasti so izdale zanj zaporno povelje, vendar je neznano kje »na dopustu«.

Iz fotokronike teh dni: kitajski vojaki na manevrih; mobilnost na visokem nivoju.

● Zemeljski plaz, ki je zasul majhno rudarsko naselje Chungar, približno 250 km severno od Lime, je verjetno ubil okrog 260 ljudi. To rudarsko naselje, v katerem živi približno tisoč prebivalcev, je skoraj popolnoma uničeno in zasuto z zemljo, saj so nanj zgrmili veliki zemeljski plazovi z bližnjih strmin in voda iz okoliških gorskih jezer.

● V Budimpešti se je končalo štiridnevno posvetovanje generalštabnih načelnikov držav članic varšavskega pakta. Udeleženci posvetovanja so prisostvovali tudi vajam nekaterih enot madžarske vojske.

● Predsednik finske vlade Ahti Karjalainen je uradno objavil odstop vlade. Do vladne krize je prišlo zaradi tega, ker so komunisti, ki sodelujejo v vladni koaliciji, glasovali proti zakonu, ki odpravlja nadzor nad nekaterimi cenami.

OBČANOVA BELEŽNICA

Kljuka na WC

Ondan me je pot zanesla v Slovensko primorje oziroma v Istro. S kolegom sva se ustavila v gostinskem lokalu, ki mu pravijo tudi motel, popila čaj in kavico in se pač poslužila tudi WC. Kljuka na vratih se je le simbolično držala, zato sem malo za šalo, malo zares rekel natakariči, da jo bom ukradel (namreč kljuko).

— Kar dajte jo! — je dejala. — Bodo vsaj drugo namestili...

— Pa se je ne da popraviti, — vprašam. — Kolikokrat sem že rekla šefu, pa že mesec dni ni iz tega nič.

Potem sem vzel — to pot pa povsem zares — iz denarnice vizitko in nanjo na zadnji strani zapisal: »Spoštovani tovariš šef! Če ne bi bil tak, kakršen pač sem, bi vam brez pomisleka kljuko ukradel!« Natakariča je bila zadovoljna in z razpoteženim nasmeškom dodala: »Hvala bogu, da se je nekdo tega spomnil. Pa še novi-

POLITIČNI RAZGLEDI

Turške dileme

Razburljivi dogodki, ki so zadnje tedne pretresli Turčijo — ugrabitve ameriških pilotov, stavke, demonstracije študentov, spopadi med policijo in študenti na univerzah, smrtne žrtve, vladna kriza, odstop premiera Sulejmana Demirela in sestava nove vlade, ki posluša vojsko — niso samo ključni izbruh nezadovoljstva, marveč posledica dolgotrajnega politično-gospodarskega razvoja dežele, ki za večino političnih opazovalcev velja za zelo nazadnjaško. Nemiri so bili naperjeni predvsem proti atlantizmu in podrejenosti Američanom, proti fevdalnim strukturam dežele, proti neokapitalističnemu in birokratskemu razredu v mestih.

Današnja Turčija je daleč od sanj njenega ustanovitelja Mustafe Kemala Atatürka: še daleč ni demokracija in bogata dežela svobodnih državljanov, ki naj bi se vključila v moderne svetovne tokove. Vzemimo samo razvoj v zadnjih letih, se pravi po vojaškem udaru 27. maja 1960, ko so vojaki prevzeli oblast in ubili premiera Adnana Menderesa. Prihod vojakov iz kasarn so sicer proglasili za revolucijo, vendar pa vojaki niso poskrbeli, da bi zares odpravili vse staro in uvedli novosti na vseh področjih življenja. Gospodarstvo se je sicer razvijalo, vendar se je vse preveč naslanjalo na posojila iz tujine, tako da znaša pasiva v trgovanju s tujino že tri milijarde dolarjev. Gospodarska moč dežele se je iz leta v leto krepila za kakšnih šest do sedem odstotkov, vendar od tega delavci in kmetje niso imeli koristi. Nacionalni dohodek znaša 300 dolarjev na prebivalca, med 35 milijoni Turkov pa je kar štiri milijone brezposelnih — in turški delavci v tujini so tako rekoč stalen pojav. Zaradi nenehne inflacije se je vrednost turške lire v osmih letih zmanjšala za 74 odstotkov. Lanj je vlada skušala rešiti krizo z devalvacijo: kar 62,5-odstotno. Toda stotila ni nič drugega, tako da so bili prizadeti najrevnejši sloji prebivalstva. Konec lanskega leta so po Turčiji izbruhnile stavke, ko pa je policija zelo surovo nastopila proti stavkajočim, so delavci organizirali pohod, med katerim so nasakovali vojašnice in zapore, tako da je vlada kasneje morala izpustiti zaprte sindikalne voditelje.

Tem družbenim in gospodarskim elementom turške krize je treba dodati še tako imenovane »čiste« politične elemente. Ko je leta 1960 izginila Menderesova Demokratska stranka, so v Republikanski stranki, ki naj bi skrbela za ohranitev Atatürkovihih idej, zmagali fašistične in atlantske struje: in sicer zaradi ameriških dolarjev in dejavnosti ameriške vohunske službe CIA. Tako je

nar povrhu! To bo šef presenečen. Bodite prepričani, da mu jo bom izročila!»

Tole kratko in nič kaj nenavadno zgodico sem si vzel to pot za motto kramljaja o našem turizmu, saj pomlad že krepko trka na duri in turizmu se odpirajo vnovič vsakoletne možnosti.

Vendar se mi zdi, da je govorjenja o našem turizmu mnogo preveč, hkrati pa mnogo premalo. Kako naj razčlenim to navidezno protislovje? Prepričan sem namreč, da se pogosto vse preveč izgublja v načelnih razpravah, kaj vse »bi bilo treba« storiti, da bi lahko našemu turizmu zares utrlj isto pot, ki si jo zasluži v našem gospodarstvu, v naših dinarskih in deviznih blaginjah. Vse te razprave so sicer potrebne, so pa vse preveč visokodonec in nemalokrat v oblakih, kajti običajno se pogovarjamo, kakšen hotel bomo zgradili, koliko tisoč novih postelj bomo postavili pod streho za vsakoletni turistični naval. Da, običajno le o tem. Tu in tam pride na vrsto še kakšna cesta ali plaža, potem pa je teh razgovorov skoraj vedno konec...

nastala Stranka pravice, ki je znova vzpostavila »bojne enote«. Te so delovale skupaj s policijo, reorganizirano z ameriško pomočjo.

Z vrnitvijo tradicionalistične desnice na oblast so bile pregnane sanje levičarjev. Republikanska stranka je padla iz krize v krizo in počasi je izgubila vse možnosti za vrnitev v vlado. Nemogoče je bilo organizirati napredne ali socialistične struje: komuniste so pobili ali izgnali, tako da je KPT v ilegali.

Leta 1962 je skupina intelektualcev, delavcev in študentov iz Ankare in Istanbula ustanovila socialistično navdahnjeno Delavsko stranko, ki pa je le životarila. (Tako na primer so oblasti aretirale poslanca te stranke pred dvema letoma, ker se je udeležil rimske konference naprednih sil iz Sredozemlja.)

Zanimivo je pri tem, da se prav vse turške politične stranke in njihovi voditelji proglašajo za »ataturkovce«: v oboževanju svojega velikega voditelja Turki pač ne morejo živeti drugače in bogokletna bi bila organizacija, ki bi javno zatrjevala, da se bojuje za kaj drugega, kot je bil prerokoval in za kar se je bojeval Mustafa Kemal Atatürk. Tako na primer tudi generali trdijo, da izvršujejo Atatürkovo »oporočko«, ko se zavzemajo za oster boj proti anarhiji in neredom, medtem ko družbeno-gospodarske reforme komaj omenjajo.

V panorami turškega gospodarsko-družbeno-političnega življenja pa nikakor ne smemo prezreti tega, da je dežela tako rekoč pod vojaško okupacijo. Po neuradnih podatkih je v Turčiji 60 tisoč ameriških vojakov. Washington ima na turškem ozemlju pet uradnih oporišč in nedoločeno število skritih oporišč, ki so zgoščena na ozemljih ob turško-sovjetski meji. Znotraj teh oporišč in v mestih, kjer obstajajo močne ameriške skupnosti (vojaške in civilne), veljajo ameriški zakoni.

V zadnji krizi je seveda odločilno vlogo prevzela vojska, ki šteje pol milijona vojakov. Načelnik generalštaba Memduh Tugmak je opozoril predsednika republike Dževdetta Sunaja, da je »današnji položaj ravno takšen kot pred revolucijo 27. maja 1960«, da sta krize kriva predvsem dva elementa: skrajna levica in reakcionarna duhovščina.

Profesor prava in član Republikanske stranke Nihat Erim, ki so mu ponudili mandat za sestavo nove vlade, je naredil premeteno potezo, ko je izstopil iz svoje stranke, češ da bi le tako lahko vodil neodvisno politiko. Tako s tem je predvsem zavaroval samega sebe. Že prej so namreč vodilni politični ljudje prav radi izrabili priložnost in poudarili, da se popolnoma strinjajo s tistimi predlogi za rešitev družbene krize, ki so jih dali vojaki. Potemtakem bo sedanja kriza v Turčiji počasi prenesla oblast v roke vojakov.

KOMENTATOR

Tudi sedanji gospodarski položaj, ki kljub optimizmu še ne kaže kakih obetavnih rezultatov, nalaga prav turističnim dejavnikom mnogo odgovornosti in tankega posluha. Zdi se, da so tudi vsi tisti turistični in gostinski delavci, ki so že navajeni misliti, da bodo domači in tuji turisti kar drli v naša letovišča in nam prinašali dinarje in devize, vsaj letos nekoliko v zmoti. Prav lahko se bo vse skupaj obrnilo na glavo. Gostinci sicer na ves glas govorijo in razglašajo, da bodo imeli v sezoni vse zasedeno, da skorajda ni moč najti prostora in podobno. Tudi tega se ne izogibajo reči, da jim je (celo?) naš domači gost prav tako dobrodošel kot tujec. Čudovito! Poglejte, domači turisti, tudi vi boste lahko letovali (seveda, če boste pridni!) v naših letoviščih ob morju ali v planinah. V isti sapi tudi pravijo, da jim bo dolgar prav tako dobrodošel kot dinar! Bravo!

Pa je resnica tudi takšna:

Vsaj za sedaj ne kaže tako. Cene hotelskih penzionov so kljub govoricenju poskočile. Za domače dajejo ponekod deset do dvajset odstotkov popusta. Toda, kaj bodo nudili za te povečane cene? Vem za primer nekega turističnega kraja, kjer so celo odstranili dve balinišči, češ da motita okolje... Seveda, kje ste pa se videli, da bi se turist imel pravico (ali pa možnost?) tudi zabavati? Pomembno je, da ta ljubi turist prinese devize, da »zapravi« čimveč (berit: plača dražje, dobi pa manj!), potem pa lahko gre. In to po možnosti čimprej! Ne gre mi iz glave stavek popularnega Roka iz znane humoristične serije »Naše malo misto«, ko je dejal, »da sploh ni pomembno, če kak turist pride, pomembno je, da nam pusti dolarje...!« Ta miselnost je marsikje še danes močno prisotna. Prav zares. In nad tem se je treba zamisliti, brez filozofiranja!

P. S. Čez kak mesec me bo pot spet zanesla v Primorje. Oglasil se bom spet tam in me prav zares močno zanima, če bo takrat kljuka na WC že pritrjena...

VIDEO

ZIVILSKA INDUSTRIJA KAMNIK

SVETUJEMO PRIPOROČAMO

Kuhaní ETA — hišni v zrnju »TETOVEC« je posebno primeren za pripravo »srbskega pasulja«.

SRBSKI PASULJ SI PRIPRAVIMO:

Vzamemo 25 dkg prekajenega mesa, 10 dkg na drobno narezane čebule, nekaj strokov strtega česna, zalijemo z vodo in skuhamo. Na hladni maščobi razmešamo za čajno žličko moke in jedilno žlico mleto sladke paprike, segrejemo, gladko zmešamo in dodamo kuhanemu mesu skupaj s konzervo kuhanega tetovca. Ko dobro prevre, je jed gotova.

Še hitreje pa si pripravimo pasulj brez mesa, tako da naredimo prežganje iz maščobe, narezane slanice, nasekljane čebule, moke, paprike in paradižnikove meze. Prežganje zalijemo s toplo vodo, končno dodamo dozo fižola.

Vse skupaj prevremo.

POZKUSITE!

Ob novem statutu ZZB NOV Slovenije

Na VI. kongresu ZZB NOV Jugoslavije sprejeti statut naše organizacije ima v svojem 92. členu določilo, naj republiški in pokrajinski odbori zveze sprejmejo svoje statute, s katerim naj uredijo poslovanje organizacije na svojem območju.

V smislu tega določila je republiški odbor ZZB NOV Slovenije sprejel tak statut, ki ga danes priobčujemo na drugem mestu.

Ker je statut ZZB NOV Jugoslavije le okvirni, je bilo treba v republiškem statutu bolj v podrobnostih določiti značaj in naloge organizacije, pravice in dolžnosti članov, načela organizacije ter strukturo združenj in zveze združenj, pa tudi vso organizacijsko dejavnost. Ker je bil osnutek statuta v javni razpravi, ker so organizacije in člani poslali svoje predloge, ki jih je na to statutarna komisija pri dokončni redakciji tudi upoštevala, je pričakovati, da bo statut vsestransko ustrezen potrebam organizacij ZZB NOV Slovenije. Seveda so v njem še možne posamezne pomanjkljivosti, ki jih bo odkrilo njegovo izvajanje. Toda ker bo do prihodnje skupščine Zveze združenje borcev NOV Slovenije veljal ta statut kot zanesen — bo mogoče — če se take pomanjkljivosti pokažejo — pripraviti do skupščine spreminjavalne predloge.

Glavne značilnosti novega statuta ZZB NOV Slovenije so posnete po zveznem statutu naše organizacije. V njem je opazen poudarek, da je to samostojna družbeno-politična organizacija udeležencev NOB Slovenije, ki skupaj z enakimi organizacijami drugih republik in pokrajin tvori ZZB NOV Jugoslavije.

Po določenih novega statuta sodi skrb za člane borce in vojaške vojne invalide med pomembne dejavnosti naše organizacije.

Negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij in njihovega prenašanja na mladi rod je v statutu odmerjeno dostojno mesto. V njem je predvidena skrb za grobove padlih in spomenike revolucije, pa tudi sodelovanje s tujimi organizacijami borcev za zблиževanje med narodi in za ohranitev miru na svetu.

Iz navedenega izhaja, da so v prvem delu statuta zajete naloge in značaj organizacije. V drugem so podrobneje opisane pravice in dolžnosti članstva, ki naj bi jih vsak član dobil poznal. To pa ne bo težko, ker z današnjo številko »TV 15« prejme vsak naročnik lista tudi novi statut.

Nadaljnje poglavje je posvečeno oblikam organiziranja. V njem so podrobno opisana združenja, občinske organizacije Zveze združenj borcev, mestne organizacije ZZB ter organizacija ZZB v republiki. Priporočljivo bi bilo, naj bi prav to poglavje temeljito prebrali vsi tisti, ki še danes ne vedo, da imamo samo združenja in ne osnovnih, terenskih ali krajevnih organiza-

cij, dalje, da imamo občinske odbore Zveze združenj borcev in ne odbore združenj zveze in podobno.

Nadaljnja določila statuta se nanašajo na določbe o skupščinah in njihovih organih, na komisije, sekcije in aktivne ter na časopisno in založniško dejavnost organizacije in na njena materialna sredstva. Posebno poglavje so določbe o zastavi, emblemu, prazniku in pečatu, ki jim sledijo še končne določbe.

NOVOSTI V STATUTU SO TELE:

Uvedeno je častno članstvo, določeno je, kako je s članstvom tistih, ki živijo v drugih republikah ali v tujini.

Pomembna novost so volitve odborov v višje organizacije. Doslej so občinske odbore volile občinske skupščine, republiški odbor pa republiška skupščina. Po določenih novega statuta pa volijo člane občinskega odbora skupščine združenj, člane republiškega odbora pa občinske skupščine. Skupščina, ki je izvolila svojega predstavnika v organ ZZB, ga lahko tudi odpokliče, če ugotovi, da je nedelaven, da deluje v nasprotju s statutom ali v nasprotju z interesi organizacije.

Pri uveljavitvi novega začasnega statuta ne gre prezreti zadnjega člena ki se glasi:

Ta statut je bil sprejet na seji republiškega odbora ZZB Slovenije dne 26. februarja 1971 kot začasni statut in stopi v veljavo takoj.

Republiški odbor ga bo predložil prvi naslednji skupščini ZZB v obravnavo in dokončni sprejem in to skupaj z vsemi pripombami in predlogi, ki jih do takrat pošlje članstvo.

V.M.

»Hej partizan« pri Sv. Duhu

V nedeljo, 21. marca, so se začele razne prireditve in tekmovanja v okviru krajevnega praznika treh krajevnih skupnosti na meji med kranjsko in škofljeno občino — Zabnica, Bitnje in Sv. Duh. Bivša občina Zabnica si je takoj po vojni izbrala za svoj praznik dan hude bitke med partizani in Nemci na Planici nad Sorškim poljem. Dne 27. marca 1942 je Jelovška četa skupno s štabom Cankarjevega bataljona zaradi izdajstva prišla v ognjen obroč močne sovražne vojske. Večina naših borcev je popadalo v neenakem boju. Med njimi je bil tudi predvojni politični vodja na Gorenjskem in takratni instruktor CK KPS ter član Glavnega poveljstva partizanskih čet Slovenije Stane Žagar. Pod njegovim vodstvom se je na Gorenjskem širila revolucionarna misel, on sam je na Jelovici že 17. in 20. julija 1941 vodil ustanavljanje revolucionarnih komitejev ter dajal smernice za združevanje prvih oboroženih enot in splošnega upora. Upravičeno je bil proglašen za narod-

nega heroja.

V spomin na Staneta Žagarja in na takratne dogodke organizirajo prebivalci nekdanje žabniške občine vsako leto celotedenska tekmovanja z osrednjo prireditvijo na Planici. Letošnje prireditve pa so še množičnejše in slovesnejše, ker vključujejo tudi proslavljanje 30. obletnice vstaje. V soboto ob 10. uri bo na Planici veliko zborovanje, na katerega se pripravljajo mladinske organizacije osnovnih in srednjih šol, aktivni borci in mladine iz delovnih organizacij, vojniki iz kranjskega in škofljenskega garnizona, sindikalne organizacije in prebivalstvo nasploh.

V soboto zvečer bo kot višek kulturnih prireditev v Prosvetnem domu pri Sv. Duhu slovesna akademija z močeno Gobjevo Kantato »Hej, partizan«, mladina, borci in vojniki pa bodo v nedeljo sklenili praznovanje z partizanskim pohodom mimo spomenikov NOB iz Zabnice, prek Crngroba, Rovta, Planice in Križne gore.

KAREL MAKUC

Pa še potrdilo mu pošljite, ker bo tega sigurno vesel.

JANKO BERNIK
Klobousova 4
p. Škofja Loka

Za Gabrijela Kokošarja

Pošiljam vam tri tisočpetsto starih dinarjev z željo, da bi tovariš Gabrijel Kokošar še dolgo vrsto let prebiral borčevsko glasilo »TV 15«.

MIRA COKAN
Ul. talcev 5
p. Zalec

Ne smemo pozabiti

V »TV 15« z dne 11. marca je pisalo, da stooctotni invalid — že petnajst let vezan na voziček — ne more več plačati naročnine za borčevsko glasilo. Po pošti vam pošiljam naročnino zaše in zanj. Najprej za drugo polovico leta, če bo potrebno, bom pa poslal tudi za prihodnje leto. Mislim, da smo mu dolžni pomagati! Tako mislim jaz, ki sem bil zaprt v zloglasnem nemškem koncentracijskem taborišču Mauthausen. Nikdar ne smemo pozabiti na težavne dni skupnega trpljenja in ne tovarišev, katerih žrtve so bile neprecenljive vrednosti.

JANKO PADEŽNIK
Lahomno 18
p. Laško

Grenko je razočaranje

Ko sem prebiral »TV 15«, sem opazil tudi prispevek Gabrijela Kokošarja, ki pravi, da ne more več plačevati naročnine za borčevsko glasilo. To glasilo mu je, edino razvedrilo, je zapisal. Verja-

Predsedstvo Zveze mladine Jugoslavije je 25. februarja na svoji seji sprejelo stališča o udeležbi mladine pri vseljudski obrambi, obravnavana na vsedržavnem posvetovanju mladinskih organizacij in v sodelovanju z državnim sekretariatom za narodno obrambo 5. in 6. februarja. V izčrpnem in obsežnem besedilu o sprejetih stališčih je med drugim zlasti poudarjeno naslednje:

Uresničevanje naše zamisli o vseljudski obrambi bi ne bilo mogoče brez tvornega, ustvarjalnega sodelovanja mladinskih in drugih organizacij, ki združujejo mladino. Mladina je doslej prispevala pomemben delež pri prizadevanjih za uresničevanje zamisli vseljudske obrambe; doseženi uspehi in pridobljene izkušnje so lahko trdna podlaga za nadaljnjo dejavnost. — Usposabljanje mladine za obrambo ne more biti le skrb ZMJ in družbenih organizacij, ki združujejo mladino, marveč vse družbe. Z družbeno organizacijo priprav na vseljudsko obrambo je treba zajeti vse mlade ljudi in zagotoviti, da bodo usposobljeni za določene dolžnosti. S kakršnim uspehom bodo pritegovali mladino k tem nalogam, pa bo odvisno vsekakor tudi od tega, kako se bo mladina dejansko pripravljala na to v šolah, na univerzi in v delovnih organizacijah.

Ena glavnih zahtev, da bo uresničenje zamisli vseljudske obrambe za res uspešno, je podružbljanje — to se pravi, da bo sleherni občan, kakor vsaka delovna in družbena organizacija, družbenopolitična skupnost itd. neposredno soodločal; doslej so bile nam-

reč obrambne zadeve le v pristojnosti določenih organov in ustanov; zato se mladi ljudje večkrat ne morejo seznaniti z nekaterimi vprašanji tako, da bi lahko do potankosti spoznali koncepcijo vseljudske obrambe in se poglobili v bistvo njenega uresničenja. Ko gre za to koncepcijo, je treba mladino ne le seznaniti z njenim bistvom, marveč jo pritegniti k uresničenju te zamisli.

ZMJ se strinja z odločitvijo, da so mladinske bojne enote, kjer jih imajo, zajete v enote teritorialne obrambe, kar pa nikakor ne pomeni, da je takšen način organiziranja mladine med pripravi na vseljudsko obrambo edino pravilen. Zveza mladine se zavzema za različne oblike organiziranja, ki prinašajo plodovite pobude. Enotnost uresničevanja koncepcije pa se zagotavlja na ideološkem in političnem področju, ne pa s pripravi po enem kopitu. Dosedanje priprave so bile programsko enostranske, večinoma s poudarkom na oboroženi boji, tako da so bile druge oblike odpora in priprave na življenje ter delo med vojno zapostavljene.

Nujno potrebno je, da družbene organizacije, ki omogočajo mladini športno, kulturno in tehnično dejavnost, delujejo v boljših razmerah. Vsi organi in družbenopolitične skupnosti bi morali bolj kakor doslej sodelovati s temi organizacijami in jim tudi gmotno pomagati.

Zveza mladine se zavzema za to, naj bi proučili, ali bi ne kazalo skrajšati obvezne vojaške službe in priznati mladim ljudem, da so si pridobili določeno znanje, strokovno usposobljenost, kar bi jim zagotovilo, da bi lahko prej končali vojaški pouk.

Skupna dejavnost mladine in vojske je sestavni del priprave na vseljudsko obrambo. Uresničevanje koncepcije je na široko omogočilo to dejavnost. Vendar pa še marsičesa ne izkoristimo dovolj.

Zveza mladine zagovarja ustanovitev skladov za vseljudsko obrambo pri delovnih organizacijah, v občinah in republikah. Sodi pa, da je zagotovitev denarja za vseljudsko obrambo v nezadostno razviti občinah, pokrajinah in republikah dolžnost vse družbe.

Valorizacija

Valorizacijo vojaških pokojnin je treba izvesti na podlagi nivoja plač aktivnih vojaških zavarovancev decembra 1970. leta, in to z veljavnostjo od 1. maja 1971 dalje. Ta sklep je soglasno sprejela komisija vseh zborov zvezne skupščine za vprašanja borcev in vojaških vojni invalidov. Hkrati s tem so sklenili, da je treba pravočasno določiti viro sredstev, da se ne bi ponovile lanskoletne izkušnje, ko so v nekaterih republikah te pokojnine povečali šele novembra meseca.

OB TABORNEM OGNJU

ODMEV, KI SMO GA VESELI

Glejte, dragi bralci, kakšen odmev je zbudilo pismo pod naslovom »Ne morem plačati«, objavljeno v 11. številki »TV-15«. Pisma, ki jih je v zvezi s tem prejelo uredništvo, ne potrebujejo komentarja. Naj zapišemo le to, da smo resnično veseli, ko vidimo, kako močan je čut solidarnosti in tovarištva med našimi naročniki!

Zalostno je to

V enajsti številki vašega časnika ste objavili pretresljivo pismo pisemce Gabrijela Kokošarja iz Lokaše pri Klavžah z naslovom »Ne morem plačati!«. Resničen in edino pravilen je tudi komentar vašega uredništva k tej izpovedi stooctotnega invalida. Zalostno je, da nekateri tovariši še vedno živijo tako klavirno in človeka nevredno življenje. Na drugi strani pa imajo mnogi vsega na pretek in žive v pravem razkošju. Je bolj žalostno je to, da takšnim ljudem še to ne zadostuje in brez predsodkov grabijo naprej in naprej. Ne bom več pisal o tem, saj vam je gotovo znano vse to. Pismu pri-lagam tisoč starih dinarjev in s tem plačam tovarišu Kokošarju naročnino za julij, avgust in september. Če se ne bo oglasil nihče več, bom plačal tudi za naprej. Zase poravnám naročnino vedno v začetku leta, saj imam borčevsko glasilo zelo rad! Zato mi je hudo, ko berem, kako z veseljem ga je prebiral tovariš Kokošar, a se ga je moral odreči.

mem mu in hudo mi je, da ob vsem tem porastu življenjskega standarda še vedno žive ljudje, ki se jim iz dneva v dan vse bolj kopiči grenko spoznanje razočaranja. Toliko je žrtvoval, da je danes stooctotni invalid, sadove njegovega trpljenja pa uživajo drugi. Si lahko mislite, kako mu je hudo? Ne bi rad na dolgo in široko tvežil o pravičnostih in nepravilnostih današnjih dni. To vsak vidi! Tudi ni prav, da v takih primerih ne posredujejo borčevske organizacije. Tako pa vidiš na eni strani luksuzne avtomobile, elegantne in po zadnji modi ukrojene obleke, čudovito opremljena stanovanja, katerih gospodarji imajo za nameček še vikende — na drugi strani pa živi človek, ki ne more plačati naročnine za »TV 15«. Pošiljam tisoč starih dinarjev in, če ne bo nihče nič ukrenil, bom zanj plačeval še naprej. Oprostite okorni pisavi in napakam, pa lepo bodite pozdravljeni.

JAKOB AJDNIK
Voglje 2
p. Senčur pri Kranju

Bili smo tovarisi

V glasilu »TV 15« sem 11. marca na peti strani prebral članek, v katerem vaš naročnik Gabrijel Kokošar odpoveduje borčevsko glasilo, ker zaradi težkih gmotnih razmer ne more plačevati naročnine. Sporočam vam, da plačam naročnino za letoš in vsa nadaljnja leta njegovega življenja. Prepričan sem, da bo tovariš Gabrijel Kokošar še nadalje z veseljem prebiral naše glasilo, zato mu želim še mnogo zdravja. Prosim, da ga obvestite o moji odločitvi. To sem storil zato, da se stari borci ne pozabimo med seboj.

IVAN KREČ
Proletarska 1
p. Ljubljana

BESEDA DOPISNIKOV

PTUJ

OB OBČINSKEM PRAZNIKU NOVA ŠOLA

Občani mesta Ptuja in okolice že po tradiciji praznujejo svoj občinski praznik, 8. avgust, ki jih spominja na herojsko borbo prve slovenjgorske čete v Mostju, vsako leto v drugem kraju v občini. Po navadi tedaj izročijo namenu kak pomemben objekt, zdravstveno ustanovo ali šolo.

Prvič so Ptujčani praznovali svoj občinski praznik leta 1960, ko so v Mostju, v bližini kraja, kjer je izkpravela četa borcev v sovražnem ognju, odkrili veličasten spomenik tej četi.

Tudi letos se v Ptujtu že sedaj pripravljajo na ta pomembni praznik. Tokrat pa bodo praznovali v Podlehniku, v osrčju

slikovitih Haloz, kjer bodo izročili namenu povsem novo šolo s telovadnico, ki jo s pospešenim tempom gradi ptujsko gradbeno podjetje Drava. Gradnja šole bo veljala skupaj z sofinanciranjem gradnje vodovoda kar blizu sedem milijonov dinarjev.

Šola bo za kraj, zlasti pa še za šolarje, — ti sedaj obiskujejo šolo, ki se jim že skorajda podira nad glavo — izrednega pomena. Tako bodo v Ptujski občini letos ob 30-letnici vstaje in ob občinskem prazniku izbojevali še eno pomembno zmago, ki je bodo veseli predvsem otroci iz revnih Haloz.

F. H.

NOVA GORICA

KORISTEN OBISK IZ GORICE

V nedeljo, 21. februarja, sta se v Novi Gorici sestali delegaciji Goriške federacije italijanske socialistične stranke (PSI) in občinske konference SZDL Nova Gorica.

Na dnevnem redu tega srečanja so bili: izmenjava informacij o delu omenjenih političnih organizacij in zadeve kulturnega, socialnega ter gospodarskega značaja, kolikor zadevajo ti dve obsejni področji. Uvod v razpravo sta podala vodji obeh delegacij, ki sta še posebej podčrtala ugotovitev, da se strinjata v osnovnih vprašanjih, ki zadevajo narodnostne skupine, živče na tej in oni strani meje. Strinjata sta se v tem, da je treba ohraniti in zavarovati dobre odnose med prebivalstvom na obeh straneh meje, da je treba do najvišje mere širiti sodelovanje in menjavo z namenom, da se nadalje razvija miroljubno sožitje med Slovenci in Italijani.

Razprava je bila temeljita in konkretna. Člani obeh delegacij so ugotovili, da poudarja, ki izhajajo iz potreb prebivalstva in ki zadevajo splošne ali krajevne potrebe, terjajo rešitev tudi na ravni vlad. Te rešitve pa naj bodo v skladu s prijateljskimi odnosi, ki so edinstveni in že imajo svoj javni odraz v tako imenovani najbolj odprti meji v Evropi.

Obe delegaciji sta si bili soglasni tudi v sklepih, da se morajo v tem okviru razvijati odnosi politične, kulturne, gospodar-

ske in socialne narave, kakor najboljše ustrezajo potrebam obeh obsejnih skupnosti. Na teh področjih naj odnosi dajo take konkretne rešitve, ki bodo ustrezale upravičenim pričakovanjem prebivalstva na obeh straneh meje.

Podrobneje so bili analizirani problemi v zvezi z izgradnjo avtoporta, z odprtjem mednarodnega prehoda I. kategorije ob terminalu bodoče avtoceste Vilese—Ljubljana ter malega mejnega prehoda na Erjavčevi ulici v Novi Gorici. Obravnavani so bili tudi problemi, ki nakazujejo potrebo po projektiranju raznih skupnih naprav, ki so v interesu obeh mejnih področij.

To srečanje sta obe strani zelo pozitivno ocenili. Sledila bodo nadaljnja srečanja in stalnejša izmenjava mnenj in predlogov ob reševanju številnih zadev, ki se tičejo obeh strani. Proti koncu marca bo zastopstvo občinske konference SZDL iz Nove Gorice odšlo na obisk k svojim gostiteljem v Gorico, kjer se bodo začela razpravljanja nadaljevala.

Ti stiki so obetajoči tudi zato, ker bo prek njih možno še bolj neposredno sodelovati in pomagati pri uveljavljanju pravic Slovencev v Italiji. Zastopstvo te stranke v Italiji v Gorici je tudi za ta vprašanja izrazilo vso pripravljenost in polno razumevanje.

C. Z.

kar, ki jim je sporočil, da je republiška komisija, ki je o vsakem borcu v smislu zakona o borcih za severno mejo dajala svoje mnenje, z uspehom zaključila dveletno težavno delo. Od okroglo 4000 prijavih je status borca po izvršeni reviziji prejelo okroglo 3400 borcev. Govornik je nato omenil še željo številnih organizacij, da bi se vozovnice spremenile v denarno nadomestilo, ker jih večina članov zaradi starosti in nepokretnosti ne more uporabljati in ker so borci v veliki večini upokojenci, ki imajo na železnici tako in tako 50-odstotni popust.

Zbrani so nato z ogorčenjem obsodili grožnje koroškega Heimatdiensta koroškim Slovincem z genocidom, predlog velikokoroškega občinskega sveta, da se postavi spomenik vojnemu zločincu in krvniku koroških Slovencev SS. Standartenführerju Ma-

ier Kaibitschu, oskrunjenje partizanskega spomenika v Grebinju, postavitev izvalnega spomenika v Gradcu in pisanje desničarskega celovskega tiska ob odkritju spomenika generalu Maistru v Kamniku, češ, da je general Maister leta 1918 osvobodil »CISTO NEMSKI MARIBOR«.

Izvoljen je bil večinoma stari odbor s predsednikom Dr. Maksom Poharjem, Benom Zeilhoferjem, Franjem Novakom in Francem Lorberjem na čelu.

Po končani skupščini so stari borci v četverstopih odkorakali pred občinsko skupščino, kjer je v avli predsednik občinske skupščine Mirko Zlender odkril doprni spomenik generalu Rudolfu Maistru na mestu, kjer ga je nemški okupator pred 30 leti odstranil.

F. Št.

BUKOVICA-ŠENKOV TURN ZB NOV LANI USPEŠNO

V Bukovici je imela ZB 6. t.m. leto skupščino, ki se je udeležilo 65 odst. članov. Občinski odbor ZB Ljubljana—Šiška sta zastopala Vinko Mihelič in Franc Cankar. Konferenca je bila v dneh proslav 8. marca, zato so posvetili primerno pozornost tudi ženskem prazniku. V ta namen so nastopili pionirji in pionirke podružnične šole v Utiku s pristrčnim sporedom.

O delu odbora je poročal predsednik

M. Ž.

AJDOVŠČINA NAD 80 ČLANOV ZB PRI MLINOTESTU

Pri kombinatu Mlinotest v Ajdovščini deluje že več let aktiv ZB, ki ima nad 80 članov. Dne 13. t.m. se je članstvo zbralo na občnem zboru. Zbora so se udeležili tudi zastopniki drugih družbenih organizacij in samoupravnih teles. O delu aktiva je poročal predsednik Metod Skok. V minulem obdobju je sekcija na svojih sejah obravnavala razna vprašanja pri kombinatu zaposlenih borcev. Urejala je stanovanjske zadeve, posvečala skrb socialnemu varstvu članov in njihovim svojcem; lani je 39 članov letovalo (po pet dni brezplačno) v počitniškem domu v Savudriji.

Poročilo sta še dopolnila glavni direktor Stane Bujak in direktor splošnega sektorja Fr. Kante. Med razpravo

Anton Kosec. Iz vseh poročil se je pokazalo, da so lani opravili obsežno delo. Predsednik krajevne skupnosti je pohvalil sodelovanje ZB s krajevno skupnostjo. Konferenca, ki se je končala s pomembnimi sklepi in z izvolitvijo novega odbora, daje zagotovilo, da bo tudi letošnje delovanje organizacije uspešno.

je predsednik občinskega odbora ZB NOV, Ajdovščina, izrekel priznanje kombinatu, ki kaže razumevanje za zaposlene borce.

Sklenili so, da bodo tudi letos omogočili potrebnim borcem petdnevno brezplačno bivanje v počitniškem domu v Savudriji. Priredili bodo srečanje mladine in borcev. V kar največjem številu se bodo udeležili proslave na Lazah na Nanosu. Prizadevali si bodo, da bodo kar najbolj pomagali članom pri urejanju socialnih razmer.

Delovanje sekcije ZB NOV pri Mlinotestu je lahko zgled, tako da bi bilo prav, če bi se podobno organizirali tudi pri drugih večjih delovnih organizacijah.

LJUBLJANA-SAVSKO NASELJE LEPA PROSLAVA 8. MARCA

Letošnji 8. marec smo v Savskem naselju proslavili kot je že postalo tradicija. Proslavo sta priredila odbora ZB NOV in ZVVI. Slavnostni nagovor je imel Jule Kutin, Poudaril je velik delež naših žena in deklet v NOB in po vojni, tudi dandanes, ko na svojih delovnih mestih urejujejo našo samoupravno družbeno ureditev. Med zelo pereče naloge sodi dandanes pri nas ureditev otroškega varstva. Nadalje niso še urejene razmere mater samohranilk; stanovanjske zadeve še niso povsod urejene; ravnodušni bi ne smeli biti spričo ženskega nočnega

dela po tovarnah itd.

Sledil je lep spored z nastopom mladinskega pevskega zbora osnovne šole Borisa Kidriča. Dijakinja Marjeta Dežman z bežigradske gimnazije je z recitacijo Prežihove pripovedi o Hudobni Meti prepričljivo oživela podobo slovenske žene, matere mučenice.

Po slavnostni prireditvi so se udeležence še malo razvedrile na pristrčnem družabnem večeru.

N. C.

RAKEK

PRAZNOVANJE 13. MARCA

Rakek, Unec, Slivice in Ivanje selo praznujejo vsako leto svoj krajevni praznik — 13. marec. Na ta dan pred 29 leti je odšlo v partizane 36 fantov in tam ustanovilo svojo Rakovsko četo. V to partizansko enoto so se kasneje vključevali tudi fantje, moške in dekleta iz drugih krajev Notranjske. Iz teh mladih preprostih ljudi so se razvili komandirji, komandanti in komisarji čet, bataljonov, brigad in divizij. Mnogi, premnogi pa so darovali svoja mlada življenja za svobodo svoje domovine.

Letos so hkrati praznovali tudi 30. obletnico vstaje slovenskega in jugoslovanskih narodov.

V kulturnem domu na Rakeku so pri-

redili pester kulturni program, v katerem je sodelovala mladina Glasbene šole na Rakeku, član Slovenskega narodnega gledališča Janez Rohaček pa je recitiral Prešernove in Borove pesmi. V slavnostnem govoru je prvoborec Janez Kranjc orisal borbeno pot Notranjske in Rakovske čete v narodnoosvobodilni borbi in ljudski revoluciji ter pozval vse navzoče, predvsem pa mladi, ki jih je bila številno navzoča, da ohrani in naprej razvija svetle tradicije naše ljudske revolucije.

Po kulturni prireditvi so se mladi in stari veselo zavrteli in pozno v noč zaključili proslavo svojega praznika.

L. B.

KAMNIK

NE LE OB 8. MARCU

Ze mesec dni pred praznikom se je naša komisija v okviru občinskega odbora ZB začela pripravljati, da je naša ZB tudi letos pozdravila svoje članice; obiskali smo 47 bolnih in onemoglih članic in jih skromno obdarili. Zelo smo jih razveselili in marsikatera se je zahvaljevala s solzami v očeh, ko je videla, da je nismo pozabili.

Opazimo lahko v bolj oddaljenih kmečkih krajih, da naše članstvo živi v slabih razmerah. Odbori in komisije to premalo upoštevajo. Ob pogostnejših obiskih bi bolj spoznali, kako živijo ti ljudje. Večkrat se ne oglasi, čeprav so potrebni zdravljenja, ker bodisi mislijo, da pač ni denarja bodisi se v svoji skromnosti boje, da bi opozarjali nase.

MARIBOR

BORCI ZA SEVERNO MEJO SO SPET POVZDIGNILI GLAS

V polno zasedeni dvorani restavracije CENTER v Mariboru je bila v soboto dopolna skupščina mestne organizacije borcev za severno mejo 1918—1919.

Predsednik mestne organizacije dr. Maks Pohar je pozdravil navzoče predstavnike naše ljudske oblasti in družbenih organizacij, predvsem predsednika skupščine občine Maribor Mirka Zlendera, predstavnik mestne konference SZDL, tov. Gaveca, komandanta mesta in posebej še sina generala Maistra inž. Boruta Maistra s soprogo.

V svojem poročilu o delovanju organizacije v preteklem dveletnem poslovnem obdobju se je predsednik dr. Pohar dotaknil predvsem skrbi za pomoči potrebne bor-

ce, za katero se imajo v veliki meri zahvaliti razumevanju predsedstva Skupščine mesta Maribor, ki je nedavno odlikovalo mestno organizacijo borcev za severno mejo z zlato plaketo. Ko je omenil delo organizacije na prevedbi članstva po zakonu o borcih za severno, ki je zahtevalo od komisije mestnega odbora mnogo truda, se je dalj časa zadržal ob neljubih dogodkih za severno mejo po lanskim plebiscitni proslavi na Koroškem.

Pred volitvami je zbrane borce v lepih besedah pozdravil predsednik Skupščine občine Maribor Mirko Zlender.

Nato je zbrane borce pozdravil podpredsednik republiškega odbora Fran Stau-

F. T.

Imeli smo ljudi

Marija Krebelj —

Dne 7. februarja nas je v starosti 75 let zapustila Krnečeva mama. Na zadnji poti smo jo spremili na Ostrožno brdo v Brkinih. Marija Krebelj je živela na skromni kmetiji, na samotnem kraju nad Ribnico pri Ostrožnem brdu. Borcem, ki jih je pot zanesla v Brkinje, je domačija Krnečevih dobro znana. Vrata Krnečevega doma so bila odprta vsakemu borcu, kurirju ali aktivistu. Krnečeva mama je že pred 37 leti ostala vdova s petimi nedoraslimi otroki na revni kmetiji. Sin Anton je padel kot borec NOV neke na Dolenjskem. Dva sinova, komaj odrasla, sta odšla k partizanom. Po sinu Antonu je prejemala zelo skromno pokojnino. Naj ji bo lahka domača zemlja.

Drago Cergol

Pokopali smo ga v Škofijah pri Kopru. Rodil se je leta 1917 v Klanju pri Hrpeljah. Leta 1938 je moral

k vojakom v italijansko vojsko. Leta 1940 bi ga morali pustiti domov, a so ga zaradi bližajoče se vojne poslali v motorizirani polk v Libijo.

V tem polku je bila dobra polovica Primorcev in Istranov. Ob veliki ofenzivi leta 1940 pri Sidj Barani ga je pot privedla k zahodnim zveznikom. V taborišču Agami je bil potem kot Slovenec in antifašist sprejet v zavezniško vojsko. Ko je leta 1941 po jugoslovanski kapitulaciji prišla na Bližnji vzhod tudi bivša vlada, je Cergol z drugimi Primorci in Istrani vstopil v jugoslovansko vojsko. Ščasoma se je narodnoosvobodilno gibanje med Primorci in Istrani v enotah bivše jugoslovanske vojske tako razraslo, da so 10. julija 1943 pripravili vojaški upor; namen je bil strmoglaviti begunsko vladu in se pridružiti NOV Jugoslavije. Upora se je udeležil tudi Cergol, a ni imel sreče, tako da so ga poslali v kazensko taborišče. Toda šad upora je bil, da so septembra 1943 začeli ustanavljati 1. odred NOV Jugoslavije na Bližnjem vzhodu. Tej nalogi je Cergol posvetil vse sile.

Cergol se je vrnil v domovino s 1. tankovsko brigado. Sodeloval je pri obrambi Visa, v bojih za osvoboditev dalmatinske obale in otokov, končno pa še Primorja in Trsta. Po osvoboditvi je sodeloval pri velikih graditvah, tako pri Tomosu, koprskem pristanišču itd.

UTRINKI IN ODMEVI

PISMO OB RDEČEM KLASJU

Brala sem v našem časopisu »TV-15«. Piše neki tovariš iz Kranja, da je gledal film Rdeče klasje in je proti temu filmu. Dragi tovariš, čeravno vas ne poznam, sem brala vaše vrstice, ki so me zelo prizadele. Vi se nad tem pritožujete, kar film kaže. Ja, kaj bomo pa rekli ljudje iz Tepanja, ki smo to doživeli? Napisala bom vsaj nekaj.

Ko je bila oddaja, so nas neko jutro ob štirih zjutraj začeli buditi in skupaj goniti kot živino pred solo v Tepanju, seveda samo kmete. Med njimi sem bila tudi jaz. Priženejo me pred solo, tam so že bili moji sovaščani, ki so se v strahu spraševali, kaj bo. Takrat sem doživela veliko razočaranje... Dva aktivista sta prignala kmeta iz Perovc, ki je moral težak elektromotor peljati v šajtrgi za gnoj iz Perovc do šole, to je dva kilometra. Ko se je hotel oddahati, sta ga brcala in klofutala... Naš vaščan Napotnik, ki je imel leseno nogo, je moral z drugimi moškimi korakati gor in dol pred solo. Sin njegov je bil partizan. Zapirali so kmete v klet pri Pauhu, tam je bila zaprta tudi kmečka žena, ki je bila bolna, z odprtimi nogami...

To vidiš, dragi tovariš, je sramotno. Še več bi lahko napisala, ker je resnica, pa me je sram, da smo imeli take ljudi... v resnici, ne pa samo v filmu...

Ce pa kdo hoče kaj več zvedeti, naj pride v Tepanje.

Štefka Pačnik,
Tepanje 33
p. Slovenske Konjice

Uredništvo »TV 15« je gornje pismo poslalo na vpogled tovarišu iz Kranja, tj. Karlu Makucu, ki je nanj takole odgovoril:

ODGOVOR KARLA MAKUCA

Nimam osnove, da bi dvomil o resničnosti dogodka, ki ga opisuje prizadeta Štefka Pačnik iz Tepanja, čeprav ne pove, ali je gledala film. Vendar ostaja vprašanje objektivnosti. Vzemimo dogodek v Tepanju kot resničen. Sam pa poznam mnogo drugačnih primerov, primerov skrajne požrtvovalnosti in samoodrekanja po kmetijah in najskromnejših bajtah, ko so ljudje v nepopisnem poletu osvobodjene domovine dali zadnjo kravo, zadnji mernik krompirja in drugih živil za delavce v tovarnah, da smo lahko prišli do čevljev, oblek, orodja, strojev itd., da ljudje po mestih ne bi stradali, da nam ni bilo treba barantati za zavezniško čokolado. Morda so razlike, ali je kdo dal rad ali nerad, izvirale iz dejstva, da je šla ponekod revolucija že med vojno skozi kleti in hleve, medtem ko se je

drugod to zgodilo šele po osvoboditvi. Najsi bo kakorkoli, skrajnosti so. In če se je režija filma že oddaljila od Potrčevega romana, ki je filmu predloga, se postavlja vprašanje, zakaj iskanje skrajnosti samo z ene, ne pa tudi z druge strani. Edina to bi bilo objektivno in pošteno.

Samo toliko dodajam kot avtor članka »Klasje za Cannes« na gornjo kritiko.

KAREL MAKUC, Kranj

MECEN JE ZA MECENSTVO OPLJUVAN...

Film Maškarado je prepovedano predvajati. V zvezi s tem se ljudje, ki obiskujejo kinematografe, sprašujejo, kako to, da je dovoljeno predvajati Rdeče klasje. Pri tem premišljajo takole:

Maškarada je predstava seksa, ki pa nikakor ne žali, kot žali Rdeče klasje. V Rdečem klasju so aktivisti (politični delavci) prikazani kot pohotneži, ki podrejajo svoje dolžnosti seksu. Ta neresnica pa je sprožila precej protestov gledalcev.

Ljudje se sprašujejo: ali je možno, da delček samoupravljalavske družbe (beri: samoupravljalci filmske umetnosti) zahteva od celotne družbe denar, s pomočjo katerega bi kvalificirano lagal in blatil mecen (beri: ves samoupravni sistem)?

In končno: čeprav mecen ni pokazal zanimanja, kako se bo uporabil njegov denar, ima polno pravico hudovati se. Pa še kako! Toda žal denarja ni več, mecen pa je za mecenstvo opljuvan...

MARJAN NEZMAH, Kranj

NE KROP NE VODA

Film Rdeče klasje je dvignil med bivšimi borci in aktivisti precej prahu. To je našlo svoj odmev tudi pri našem »TV 15«, kjer smo v rubriki Utrinki in odmevi brali sestavek Karla Makuca iz Kranja pod naslovom Klasje za Cannes. Moram reči, da sem bil s tem sestavkom zadovoljen predvsem zato, ker je razumljiv, ker takoj vidiš, kaj hoče, zakaj obsoja film itd.

Na žalost ne bi mogel tega reči o sestavih o tem filmu, ki so jih objavili nekateri drugi častniki. Minuli teden sem npr. bral sestavek, ki je napisan v takem jeziku, da bi človek prej razvozlal rebus kot pa nekatere stavke v njem. Imel sem vtis, da se je avtor prav trudil, da bi natrpal v članek čimveč tujk in dolgovazne navlake, da bi bil čimbolj nerazumljiv. Če imaš toliko volje, da se pretolčeš skozi tak sestavek, ga na koncu odložiš nejevoljen, saj veš toliko kot prej. Takemu članku bi lahko mirne duše dali oznako »ne krop ne voda«. Človek se vpraša: komu naj pa služijo ocene raznih filmov in gledaliških uprizoritev? Ali naj bodo pisane samo za peščico ljudi? Ali je njihov cilj, da potem ko jih prebereš, ne veš, pri čem si?

FRANJO GODEC,
Ljubljana

GRENAK OBČUTEK PO PO SMRTI ISTRSKEGA REVOLUCIONARJA

Bil sem na potovanju, ko sem prebral 26. februarja v ljubljanskem dnevniku kratko vest, da se je prejšnji dan ponesrečil na cesti blizu tovarne Lama v Dekanih 73-letni Ivan Cah. Povožil ga je avto in je izdihnil kmalu po prevozu v izolsko bolnišnico.

Osupnil sem nad podobnostjo osebnega opisa ponesrečenca in našega bojnega tovariša in revolucionarja, ki je znan širom po Istri pod njegovim ilegalnim imenom »Iskras«. Vse se je nekako ujemalo, da bi mogel biti to on — kraj nesreče, ime in starost, toda v Istri so enaki priimki zelo pogosti in upal sem, da ponesrečenec le ni naš prijatelj Iskra. Tolažil sem se, da bo naslednjega dne v časnikih jasno vse — če bi se le dogodilo najhuje, bo prav gotovo objavljena osmrtnica.

Drugo jutro sem takoj vzel v roke naš osrednji slovenski časnik in mi je odleglo. Nikjer nobene osmrtnice, nobene vesti o Iskri.

V 11. številki »TV 15« pa preberem, pravzaprav — najprvo zagledam v rubriki »Imeli smo ljudi« — fotografijo našega Iskre... Hujše od spoznanja, da našega prijatelja, soborca revolucionarja Iskre ni več, pa je bilo drugo spoznanje — da ni bil

preden, da bi bila vest o njegovi smrti objavljena na način, da bi zvedeli za to njegovi prijatelji in sorodci, ki jih ni malo in ki žive raztreseni po vsej naši deželi. Kako radi bi pohiteli, da se mu molče ali pa s toplimi besedami zahvalimo za vso njegovo dolgoletno delo, vztrajnost, požrtvovalnost in revolucionarno prekaljenost pri prebujanju istrskega ljudstva in njegovemu deležu za osvoboditev.

Tako pa nam, ki nismo mogli prisostvovati zadnji pozemski poti našega dragega Iskre, ostane le grenak občutek in trpko spoznanje, da je veličina človeka dostikrat le prazna beseda, ko bi jo bilo primerno izprijati tudi z dejanjem.

Mar naš revolucionar Iskra ni zaslužil, da bi se ga vsaj ob njegovi smrti spomnili z obvestilom in pozivom na udeležbo pri njegovem pogrebu v osrednjem slovenskem časniku? Kdo naj bi imel to na skrbi in kdo tega ni storil?!

In za konec še dopolnitev članka oziroma obvestila o Iskri smrti v »TV-15«. Iskra je imenovan: »eden redkih neuklonljivih borcev...«. Da, bil je neuklonljiv, ne pa eden redkih. Neuklonljivih borcev je imela naša Istra brez števila, pa naša dežela tudi. Zakaj takšna žaljiva prispevka za tisoče in stotisoče neuklonljivih borcev?! In da mora človek pravzaprav pri smrtnem primeru našega Iskre javno opozarjati na ne ljube in nepopravljive spodrsiljaje, ki jih je že kar preveč?!

MILAN GUČEK

LJUBLJANA-DRAVLJE BORCI SO ZBOROVALI

Obisk je bil prav lep. Poročilo predsednika Korenčana je pokazovalo, da je bilo članstvo delavno in da je upravni odbor uspešno opravljal svoje naloge.

Lani so priredili dva izleta: obiskali so Cerkniško in Loško dolino ter napravili izlet na Kočevski Rog. — Med razpravo je zastopnica občinskega odbora ZZB NOV pojasnila, kako je z delno oprostitvijo zemljiškega davka kmetov borcev. Precej neveselosti imajo nekateri borci zaradi gradbenih dovoljenj, ki so odvisna od urbanističnega načrta. Kamnogiški ulica in Podatik

še nista urbanistično obdelana, kar zelo ovira graditev stanovanjskih hiš. Ljudje so se naveličali čakati, saj nekateri že četrto leto stanujejo v zasilnih stanovanjih. Novi upravni odbor se bo zavzel, da se ta zadeva pospeši. Zastopnik civilne zaštite KS Dravljije je zborovalce opozoril, da bodo morali prebivalci v starosti od 18 do 65 let obiskovati tečaj za pouk o varnostnih ukrepih. V novem odboru sta še nadalje predsednik Korenčan in tajnik Okršlar. Organizacija je številčno močna: ima 382 članov.

S. SKOCIR

Andrej
Podgornik

Dne 28. jan. 1971 je odjeknila po dolini Gorenje Trebuše in tudi po sosednjih vaseh žalostna vest, da nas je za vedno zapustil tovariš Andrej Podgornik, star komaj 67 let.

Andrej je bil premožen in zelo napreden kmetovalec. Bil je pa tudi zaveden in daljnoviden Slovenec, ki je znal že v fašistični Italiji pravilno ocenjevati vlogo narodnoosvobodilnega gibanja na Primorskem. Že jeseni 1942. leta je dokazal svojo narodno privrženost, ko je prvim partizanom daroval kar 25.000 lir. V tistem času je bila to velika vsota. Vse do aretacije je vneto podpiral NOV z denarjem, hrano in lesom.

Dne 25. julija 1943. leta so ga Italijani internirali. Domov se je vrnil po kapitulaciji Italije, kjer je kljuboval nacističnemu nasilju dve leti. Iz Nemčije v domačo vas se je Andrej vrnil 15. avgusta 1945. leta. Začetno delo v letu 1942. je z nezmanjšano vneto nadaljeval tudi v po vojnih letih. Bil je odbornik v NOO, SZDL in ZB.

Velikačen pogreb je bil dokaz, kako je bil Andrej priljubljen med vaščani.

PRAVNA POSVETOVALNICA

Invalidnine za žrtve

B. J. Brje. Vaš sosed se je leta 1918 kot desetleten fant težko poškodoval z ročno bombo. Italijanske oblasti so ga priznavale kot invalida in je do leta 1945 redno prejemal invalidnino. Po končani vojni so mu naše oblasti dajale podporo do konca leta 1947, nato pa je bila vsaka pomoč ukinjena. Kljub temu, da je že dvakrat vložil prošnjo, zadeve ni uspel rešiti. Lani so ga res poklicali na zdravniški pregled, vendar je bilo potem spet vse tiho. Zato prosite za pojasnilo na več vprašanj: Po kakšnem zakonu mu je bila invalidnina ukinjena? Ali obstoji možnost, da bo spet dobival mesečno invalidnino? Če mu bo invalidnina spet priznana ali bo dobil povračilo za ves čas, odkar mu je bila ukinjena?

Kot sami pišete je bila vašemu sosedu priznana invalidnina od takratnih italijanskih oblasti. Po osvoboditvi mu je bila ukinjena. Ne zaradi kakega predpisa, ki bi določal ukinjenje invalidnine, kot to napačno sklepate. Invalidnine ni več dobil, ker po naših zakonih ni bilo osnove za priznanje invalidnine. Po veljavnem zakonu o vojaških vojnih invalidih in zakonu o vojaških mirnodobnih invalidih, se namreč zahteva,

da je bil tisti, ki je postal invalid, borec t.j. vojak ali pa aktivist. Za tiste, ki so postali invalidi kot civilne osebe in so torej žrtve vojnih dogodkov ali vojnega materiala, ni bilo osnove za priznanje invalidnine. Šele leta 1969 je izšel republiški zakon, ki priznava pravico do invalidnine tudi civilnim žrtvam vojne, vendar le tistim, ki so postali 100-odstotni invalidi. Pripravlja se sprememba zakona, tako da bi dobili pravico do invalidnine tudi invalidi nižjih kategorij. Zato so se lani invalidi, žrtve vojne in fašističnega nasilja, ki imajo nižjo stopnjo invalidnosti, tudi na novo prijavili, bili pa so pozvani na zdravniški pregled. Ni bil pa še sprejet nov zakon.

Tri različne pokojnine

J. Š. Tržič. — Ste udeleženka NOV in prejimate borčevsko pokojnino. Imate priznano dvojno štetje od 1.4.1942 dalje. V zadnjih treh mesecih pa ste dobili tri različne pokojnine, pri tem pa nobene odločbe. Tako si niste na jasnem, koliko bo znašala vaša pokojnina, oz. kateri znesek je pravi.

V svojem dopisu navajate tri različne zneske, vendar vam tudi mi ne moremo odgovoriti, kateri je pravi. Pač pa vam bomo na kratko pojasnili, kako je s povečanjem pokojnin borcev v letu 1971. Saj za to tudi gre.

Uskladitve pokojnin borcev ni bilo mo-

goče izvršiti do začetka leta 1971 kakor uskladitve ostalih pokojnin. Medtem ko je večina upokojevcov že z januarjem dobila nove, povečane pokojnine, je bilo to za tiste, ki prejemale dodatek za borce, nemogoče. Do nedavnega namreč še ni bil znan znesek, od katerega naj bi se odmerjal dodatek za borce v letošnjem letu. Ker je bilo pričakovati, da se bo znesek, od katerega se odmerja republiški dodatek za borce povečal za 12,5 odstotka, so zavodi za socialno zavarovanje izplačevali tem upokojevcem akontacijo na pokojnino z dodatkom za borce v višini pokojnine za december, povečanih za 10 odstotkov in še za 20 din. Pred kratkim pa je bil objavljen znesek, od katerega se računa republiški dodatek za borce in ki znaša 1270 din. Tako znaša polna pokojnina borcev z upoštevanim dodatkom za borce najmanj 1079,50 din. Tistim, ki imajo priznan nižji odstotek od pokojninske osnove, pripada seveda sorazmerna nižja pokojnina. Toda 85 odstotkov od zneska 1270 din znaša 1079,50 din kolikor znaša torej najnižja, toda polna (85-odstotna) borčevska pokojnina. Pri vas so vam verjetno akontacijo obračunali, kaj in kako pa je težko reči, ker niste sporčili decembrske pokojnine. Poskusite preračunati sami ali pa se obrnite za pojasnilo na zavod za socialno zavarovanje v Kranju.

Pripominjamo, da običajno nekateri zavodi na zadnji strani nakaznice obračunavajo pokojnino oz. pojasnjujejo izračun. Postavljena pa je bila tudi utemeljena zahteva, naj bi zavodi izdali odločbe o uskladitvi pokojnin in upokojevcem pojasnili za koliko so se njih pokojnine povečale.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Prevrat

Tistega popoldne — bilo je 25. marca 1941 — je objela mesto taka tesnoba, da si celo med otroki redkokje videl nasmejan obraz. Med ropotom in cvljenjem tramvaja se je tu in tam razlegel glas kolporterja, zaplaval nad glavami kakor temna ptica in zamolklo uto- ni v puščobnem molku. Ljudje so zma- jevali z glavami, ko da ne morejo ver- jeli novici, ki je planila v svet iz ra- dijskih sprejemnikov: »modro državno vodstvo« Jugoslavije je podpisalo pakt z nacistično Nemčijo. Grozljiva slutnja se je uresničila... Državni voditelji so se do kraja spečali s Hitlerjem in za ce- no svobode jugoslovanskih narodov sklenili z njim sramotno kupčijo

Tu in tam se je zbrala gruča in iz ust so začele sikati kletvice kakor pa- ra iz prenapetega kotla. Izza vogala je stopil policaj, temno pogledal in dejal, da ni dovoljeno ovirati promet. Za dru- gim vogalom spet policaj. Toliko poli- cijskih uniform že dolgo ni bilo na uli- cah. Ozračje je bilo čedalje bolj napeto.

»Prodali so nas, hudiči!«

»Kaj si pa drugega pričakoval od njih?!«

Tako so se tega popoldne pozdrav- ljali prijatelji in znanci...

Blizu kolodvora sem srečal znanca, ki je bil na orožnih vajah. Pravkar je prišel iz gostilne, kjer je malo globlje kot po navadi pogledal v kozarec.

»Zdaj je tako vsega konec, vsi smo zapisani vragu,« je zamahnil z roko in se otožno zagledal nekam čez strehe. »Pili smo in peli, tako — za slovo... Zdaj grem v delo gostilno, saj je vseeno... Vojska ne bo več potrebna, ko ji ne bo treba braniti meja pred Hitlerjem in Mussolinijem. Sicer pa ne vem, kako bi jih branila, ko je bilo menda že zdav- naj vse prodano...«

To so bile besede sramu in obupa, ki ga je hotel utopiti v vinu.

»Veš, jaz sem pri protiletalski,« je nadaljeval. »Ali je to cirkus! Imamo take kamione, ki bi se jim še Franc Jo- žef smejal... Ondan nas je obiskal ne- ki višji oficir — menda je letalski in- spektor — pa je rekel, da nam merilne naprave sploh niso potrebne. Dober ni- šandžija' lahko zadene brez merilne na- prave, je dejal. Municije še skorajda nismo videli. Hitlerjanci — tudi takih je nekaj med nami — pa se škodoželjno smehljajo in hvalijo nemško vojsko. Neki major odkrito govori, da je za Hi- tlerja...«

Ko sva se poslovila, je bil že mrak in luči so motno sijale v lahni megleni tančici. Vse je bilo tako pusto in sivo, ko da se je pomlad vrnila nekam daleč za gore...

Pri Tromostovju me je ustavil tova- riš, ki je bil na policiji zapisan kot komunist. Spomnil sem se, da sva pred nekaj leti skupaj demonstrirala proti Živkoviću. Bila sva med množico, ki je z žvižganjem in ogorčenim vzklikanjem krenila proti Kazini, se tam ustavila, kričala, dvigala pesti in metala kamenje v okna. Potlej smo zavili v Knaflevo ulico. Spet je začelo frčati kamenje — tokrat so žvenketale šipe v oknih ured- ništva »Jutra«. Med največjim truščem

je pridrvela policija na motorjih. Ko- maj sem se izmotal iz ravsa... Raz- gnali so nas, toda bili smo vseeno ve- seli, da smo pozdravili proslulega agen- ta kamarile tako, kakor ni bil pričako- val. In še večkrat smo tako odgovorili gnili reakciji. Kaj pa zdaj, ko nas je reakcija prodala sovražniku?

Vprašujoče sem pogledal tovariša.

»Po večerji pridi na Kongresni trg,« mi je dejal in odvihral po Wolfovi ulici.

Pred večerjo sem šel še po prijate- lja. Njegova gospodinja in gospodar, obrtnik, sta imela polne roke dela: na- kupila sta nekaj vreč moke, makaro-

SLOVENCIM ZDRUŽIMO IN BRANIMO SE!

Razglednica, s katero je KPS takoj po priključitvi Avstrije k rajhu opozarjala na nacistično in fašistično nevarnost

nov, riža, sladkorja in drugih dobrot; stezka sta cijazila to blago po stopni- cah.

»Za koga pa bo to?« sem vprašal.

»Za nas,« mi je pomežiknil mož. »Zdaj je še čas, da se založimo. Zdi se mi, da je ozračje napeto...«

Pred univerzo so se začele zbirati gruča študentov. Nekaj časa je bilo vse tiho, toda policaji so že slutili, da se pripravljajo nevihta. Previdno so voglari- li po Wolfovi in Vegovi ulici, pa tudi v Zvezdi so že čakali.

Gruče so bile čedalje večje in se naposled strnile v temen oblak, ki je obe- tal grom.

Nekdo je stopil naprej in za njim drugi. In že se je utrgalo kakor plaz:

»Živela svobodna Jugoslavija!«

»Dol z izdajalci! Dol s fašističnimi plačanci!«

Policaji niso držali križem rok. Naj- prej so skušali posredovati zlepa. »Kar je, je, nič se ne da pomagati,« je govo- ril nekdo izmed njih. »Razidite se, ker vam drugega ne kaže.«

»Dol z izdajalci, dol s kapitulanti!« »Razidite se!« so grozili policaji.

Množica pa se je še bolj strnila. Štu- dentom se je pridružilo tudi mnogo drugih ljudi. Sprevod je krenil proti Kazini. Zadonela je pesem, ki pa jo je preglasilo kričanje.

Tedaj so zapeli pendreki. Množica je zašumela kakor val, če butne ob ostro čer, toda razbežala se ni.

Nenadoma pa so pridrveli še poli- caji na konjih in se divje zapodili med demonstrante. Križem in kražem so padali pendreki, vrste so se razklale; ljudje pa se niso razšli, znova in znova so se zbirali.

Gruča, s katero sem hodil, je bila ravnokar pri spomeniku kralju Alek- sandru, ko je zatopotal konj za nami. Nekdo je znova zakričal: »Dol z izda- jalskimi plačanci!«

»Vam bom že dal, prekleta mulari- ja!« je besnel policaj na konju.

Planili smo naprej, nato pa okrog spomenika in konjenik za nami, dokler mu nismo ušli v kavarno...

Tiste dirke okrog spomenika ne bom nikoli pozabil.

Samo dva dneva in dve noči je leža- la nad ljudstvom mora, ki so jo ustva- rili protiljudski oblastniki s podpisom sramotnega pakta. Tretjega dne po pod- pisu pakta — 27. marca — je plamen svobodoljubnih src prekrizal fašistične račune in povedal svetu, da jugoslovansko ljudstvo noče biti sluga fašističnih diktatorjev.

Tistega dne je bila Ljubljana kot pre- rojena. Povsod vedri obrabi, pesem, za- stave... Kulturnodovci, ki so se dva dni tako pršerno košatili po ulicah, so se poskrili kot krti. Ze podnevi je bilo vse črno ljudi na ulicah in noben policaj si jih ni upel vznemirjati, ko so izražali svoja čustva. Zvečer pa je mesto zabu- čalo kakor reka, ki je podrla jezove in

se razlila čez bregove. Iz tisočerih in tisočerih grl se je razleglo v noč:

»Živela svoboda! Živela naša vojska!

Živela Sovjetska zveza!«

»Smrt izdajalcem!«

Najbolj borbeno razpoložena je bila mladina, ki se je zbirala okrog komuni- stov. Ti ljudje so dobro vedeli, da je bučni prevrat šele uvodni akord v usod- ni čas, ko se bo treba z orožjem boriti za svobodo. »Kot prostovoljci pojdemo v vojsko!« si marsikje slišal med mno- žico.

Navdušenju, ki je zajelo mesto, so odkrito nasprotovali le klerofašistični elementi, za katere bi bil sramotni pakt najboljša rešitev položaja. Kričati si si- cer niso upali, ampak so le potuhnjeno gledali, zmajevali z glavami in tu in tam povedali kaj dvoumnega. Ko so nekateri izmed njih na sedanji Cankar- jevi cesti le prišli z barvo na dan — govorili so, da ni pametno žaliti in je- ziti Hitlerja, ker je Nemčija zelo moč- na — je malo manjkalo, da niso bili te- peni.

Pozno v noč je odmevalo po mestu vzklikanje in petje. To je bil praznik našega ponosa, na katerega Hitler ob svojih načrtih ni mislil — in prav zato se je bridko uračunal.

Ura je bila že čez polnoč, ko sem se vračal domov. Ulice so se praznile, a še zmerom je tu in tam zadonel prešeren vzklik.

Ob Ljubljani sem srečal gručo, ki je prišla iz gostilne. Na čelu je stopal harmonikar Jože in na ves glas pel za- bavljivo pesem, ki je napovedovala Hi- tlerju konec in so se njene kitice končale z refrenom:

»Preljubi Adolf ti,
kam jo furaš ti...«

Na Tromostovju se je prikazal poli- caj, harmonikar je pa kar naprej godel in prepeval.

»Kaj nas ne boš zaprl?« je nekdo zaklical policaju.

Mož postave pa je molčal in počasi odškornjal čez most.

FRANCE ŠUSTERŠIČ

Demonstracije je organizirala partija

Marca 1941 sem bil partijsko pove- zan v celici, ki je delovala v okviru sin- dikata »Botič« (Savez bankarskih osi- guravajučih trgovaških industrijskih či- novnika). Naš sindikat je imel svoj se- dež v drugem nadstropju sedanje hiše Cankarjeva št. 5. Lastnik menze, ki je tam poslovala, nam je odstopil večjo sobo za naše pisarniške prostore. Tam smo se sestajali člani sindikata dvakrat tedensko in vodilni tovariši so nam predavali o različnih vprašanjih s po- dročja marksizma. Med drugim smo imeli tudi pogoste razgovore o politič- nem stanju v Evropi. Teh predavanj se je udeleževalo tudi po 60 do 80 članov sindikata.

Naša partijska organizacija je štela osem članov, sekretar pa je bil tovariš Marijan Dermastia. Spominjam se, da smo že davno pred pristopom Jugosla- vije k Osi pričakovali kaj takega. Tudi z višjih partijskih forumov so nas ne- prestano opozarjali, naj bomo priprav- ljeni, da se bo vladajoča klika Cvetko- vič-Maček raje naslonila na Hitlerja in Mussolinija kakor na zavezniške sile. Tako smo že dolgo pred 6. aprilom 1941 vedeli, da nam grozi vojaški na- pad sil OSI.

Ko se je zvedelo za pristop Jugosla- vije k Trojnemu paktu, smo uvedli v naši pisarni stalno dežurno službo, ki ni prenehala vse do prihoda Italijanov v Ljubljano. Prejeli smo veliko količino natisnjenih letakov, katerih vsebine se ne spominjam, vem pa, da so bili uperjeni proti pristopu Jugoslavije k paktu. Te letake smo člani sindikata, predvsem pa komunisti in simpatizerji, raznesli po hišah in ustanovah ter jih razmetali po cestah.

Vsi člani Partije in simpatizerji smo dobili direktivo, naj se udeležimo de- monstracij, ki jih bodo pred univerzo organizirali levičarsko usmerjeni štu- dentje. S seboj bi morali pripeljati svo- je znanke, družinske člane in somišlje- nike. Študentske demonstracije naj bi torej pomenile samo jedro široko orga- niziranih demonstracij.

Tako so se razvile demonstracije, ki se jih je udeležilo več tisoč ljudi. Na Kongresnem trgu (zdaj Trg revolucije) je bilo vse polno demonstrantov, ki so kričali gesla proti pristopu Jugoslavije k Trojnemu paktu, zahtevali svobodo in demokracijo v državi, naslonitev na Sovjetsko zvezo in krepitev obrambne moči države. Nastopili so tudi od Parti- je poslani govorniki. Množica jih je navdušeno pozdravljala. Policija je si- cer skušala poseči vmes, pa je bila spričo tolike enodušnosti množice sko- raj brez moči. Niso jim pomagali su- rovi postopki proti ljudem v množici, pa tudi ne pogon za posamezniki, ki so ji lovili kasneje, ko se je množica že razšla. Velika udeležba na demon- stracijah je bila dokaz, da ljudje po- slušajo Partijo.

Posebno je vplivala na demonstrante tudi vest o velikanskih demonstracijah v drugih jugoslovanskih mestih, zlasti v Beogradu. Partijska celica, katere član sem bil, je imela pogoste sestanke, na katerih smo razpravljali o delitvi le- takov, pridobivanju ljudi in o drugem v zvezi z demonstracijami. Pisarna je delala stalno. Tajnik, sedanji polkovnik Jakič-Jerin, se sploh ni ganil iz pi- sarne. Pomagal mu je Tone Kopitar.

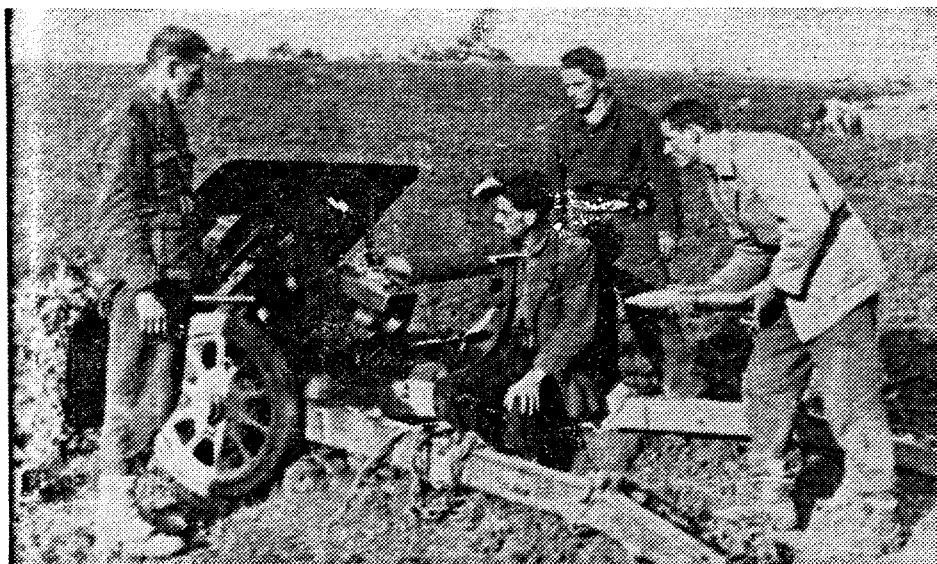
Ljubljana se je razživela kakor še nikoli. Posebno zvečer, ko so ljudje imeli čas in niso bili po službah, so bile demonstracije množične.

Ko smo zvedeli za beograjski puč, nam je bilo jasno, da je napad Osi na Jugoslavijo le še vprašanje nekaj dni. Medtem ko smo bili prej s partijsko di- sciplino vezani, da se moramo udeležiti demonstracij, smo zdaj začeli razprav- ljati o naši udeležbi v oboroženem boju proti nacističnim napadalcem. V zvezi s tem smo si razdelili naloge. Kako je bilo po 6. aprilu — to je pa že druga zgodba...

Po pripovedovanju Milana Škerlava- ja-Petrača zapisal

MILE PAVLIN

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Na sliki vidimo partizansko baterijo. Kje in kdaj je bila posneta, kateri enoti je pripadala, kdo so topničarji? Kdor bi kaj vedel, naj sporoči uredništvu »TV 15«.

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

KULTURNI OBZORNIK

Knjiga

Frankolovski zločin

V dneh, ko smo se spominjali šestindvajsete obletnice enega največjih in najstrašnejših okupatorjevih zločinov nad slovenskim ljudstvom v Grabnu na Stranica pri Frankolovem, je pri »Partizanski knjigi« v Ljubljani izšla knjiga Staneta Terčaka »Frankolovski zločin«. Avtor jo je napisal v spomin sto talcem, ki so jih Nemci obesili na jablane ob cesti na usodni dan 12. februarja 1945 v povračilo za Tonija Dorfmeistra, celjskega kreisführerja, ki je prav tu, na cesti v Stranica, 3. februarja 1945 dobil od partizanske krogle zaslužen plačilo za svoje zločine.

Avtor Stane Terčak je za pričevanje o strahotnem zločinu v Frankolovem, kjer je za enega samega nemškega zločinca moralo dati življenje sto nedolžnih slovenskih žrtev, zbral vse dosegljivo muzejsko gradivo, izjave prič iz Starega piskra, zapiske s sodne razprave proti vodilnim gestapovcem Kurtu Stageju in Georgu Kramhölterju pred divizijskim sodiščem v Mariboru ter s sodne razprave proti pomožnemu policistu Djordju Mikši pred okrožnim sodiščem v Celju z dne 14. julija 1966. To in še drugo dokumentarno gradivo je avtorju omogočilo, da je podal zaokroženo podobo tega pretresljivega dogodka, ki je za Slovence »živ opomin, ki ne bi med nami nikoli nehal govoriti«.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Uspavanka

Cez poljano, čez gore
se razliva mesečina.
Sinek, spavaš že?

Zlate zvezde so prižgane,
z mano so posod,
tvoji partizanski mami
svetiijo na pot.

Cez poljane, čez gore
moja misel k tebi plava.
Sinek, spavaj le!

Vidim mili tvoj obrazek,
v mesečini se smehlja.
Sanjaj le o svoji mami,
saj se vrne spet z gora.

Cez poljano, čez gore
te pozdravlja trudna mama.
Sinek, spavaj le!

Ljuba Skorejnshek

Opomba: Pesem je bila napisana na Goleznu oktobra 1944 in posvečena sinu Miklavžu.

Ob 30 - letnici vstaje slovenskega naroda

Vrsta kulturnih prireditev

Občinski odbori Zveze rezervnih vojaških starešin in občinski odbori Zveze združenj borcev NOV nameravajo v jubilejnim letu tridesete obletnice vstaje slovenskega naroda in v sodelovanju s »Partizansko knjigo« prirediti vrsto literarno-glasbenih večerov in filmskih predstav s tematiko narodnoosvobodilnega boja in narodne obrambe.

PROGRAM PRIREDITEV BO OBSEGAL:

- Razstavo knjig s tematiko narodnoosvobodilnega boja s knjižnim sejmom.
- Razstavo učil in opreme za rezervne vojaške starešine (kompasi, ravnila, daljnogledi, topografske karte, zaščitna sredstva za prebivalstvo in podobno.)
- Likovno razstavo grafik znanih slikarjev.
- Predvajanje filmov za šolske otroke in odrasle.
- Literarno-glasbeni večer, na katerem bodo nastopili znani književniki in operni solisti.

»Partizanska knjiga« bo razstavljala knjige s tematiko NOB in jih prodajala, prav tako učila in opremo za rezervne vojaške starešine. »Partizanska knjiga« v ta namen posoja kinoprojektor in filme, se pogovarja z likovniki, književniki in pevci za sodelovanje. Če želite takšno prireditev — razstavo, sporočite to »Partizanski knjigi« na naslov: 61000 Ljubljana, Vodnikova 43!

Vabilo!

V DOMU JLA NA VRHNIKI, 27. MARCA, OD 8. URE DALJE:

Razstava in prodaja knjig na temo NOB, razstava in prodaja opreme za rezervne vojaške starešine, likovna razstava del slikarja Doreta Klemenčiča-Maja. Literarno-glasbeni večer, 27. marca, ob 20. uri:

Iz svojih del bodo brali: Jože Smit, Ivan Minatti in dr. Franci Derganc; solisti Opere: Vera Lacič, Rudolf Franci in Danilo Merlak bodo peli partizanske samospeve.

Filmske predstave:

Četrtek, 25. marca: film »NE JOČI PETER«

ob 14.30 v kulturnem domu v Bevkah, ob 16.30 in 18.30 v gasilskem domu na Logu.

Petek, 26. marca: film »NE JOČI PETER«

ob 13.30 v gasilskem domu v Podlipi. Filmi: »SESTANEK OB ZORI«, »GROB V ZITU«, »KADINJAČA«, »VIS« in »MUZEJ LJUDSKE OSVOBODITVE« — ob 16.30 in 17.45 v kinu v Borovnici.

Sobota, 27. marca: film »NE JOČI PETER«

ob 8.10 in 15. uri v domu JLA na Vrhnikih.

Prireditelji vabijo vse prebivalce in pripadnike JLA, da si ogledajo obe razstavi, prisostvujejo literarno-glasbenemu večeru in filmskim predstavam.

Vsi ste iskreno dobrodošli!

Vstopnine ne bo!

Prireditelji:

Občinski odbor ZRVS

Občinski odbor ZZB NOV na Vrhnikih

in Partizanska knjiga

Živahna razstavna dejavnost koprškega muzeja

40.000 obiskovalcev

Pred kratkim je bila v Kopru seja delovne skupnosti in sveta pokrajinskega muzeja. Na dnevnem redu je bila razprava o opravljenem delu v preteklem letu:

Člani delovne skupnosti v pokrajinskem muzeju so lani ob sodelovanju raznih odborov pripravili nekaj izredno uspešnih razstav. Najbolj obiskani sta bili »Delež primorske za osvoboditev v fašističnih ječah in koncentracijskih ta-

boriščih« in »Iz Afrike v prekomorske brigade«. Tudi druge razstave so bile sorazmerno dobro obiskane, še zlasti: »Mladi fotoamater«, »Osvoboditev, obnova in izgradnja«, »Likovna razstava amaterjev obalnega območja«, »Pionirski foto 1970« in še nekatere. Skupaj si je razstave ogledalo več kot 40.000 stalne muzejske zbirke pa več kot 7.000 obiskovalcev! Pri pripravi na posamezne razstave gre tudi za obogatitev fotodokumentacije, saj so ob pripravah na »Delež primorske za osvoboditev v fašističnih ječah in koncentracijskih taboriščih« obogatili muzejsko fototeko kar za 116 negativov in 54 pozitivov.

Prav tako uspešna je bila tudi publi- cistična dejavnost. Muzej je ob sodelovanju skupščine občine Koper izdal knjigo »Prvi tabor v Istri« v nakladi 500 izvodov, ravnatelj pokrajinskega muzeja profesor Janez Kramar pa je poleg omenjene publikacije objavil še vrsto drugih zanimivih razprav: »Narodnoosvobodilni tisk v Slovenski Istri do maja 1943«, »Narodnoosvobodilni odbori v Socerbskem okraju« in še nekaj razprav iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja na tem območju.

Za letošnje leto predvidevajo — v povezavi s pripravljanim odborom za proslavo petdesete obletnice Marežanskega upora — organizirati posvetovanje zgodovinarjev z udeležbo nekaterih odličnih strokovnjakov iz Ljubljane, Trsta, Gorice, Nove Gorice in obalnega območja. Prav tako bodo pripravili posebno razstavo, ki bo posvečena dogodkom izpred petdesetih let. Kolektiv delovne skupnosti pokrajinskega muzeja pa si je zadal tudi nalogo, da bo po izpraznitvi nekaterih prostorov uredil oddelek NOB oziroma postavil dopolnjeno razstavo, ki jo je ob petindvajseti obletnici splošne ljudske vstaje primorskega ljudstva pripravil muzej ljudske revolucije iz Ljubljane.

ALBERT KLUN

ZANIMIVOSTI

Uspeh v Parizu

Razstava »Umetnost Jugoslavije od prazgodovine do danes« je doživela v Parizu uspeh, kakršnega je doslej zabeležila le redkokatera tovrstna prireditev. Ogledalo si jo je že več kot 30.000 ljudi, francoski časniki so objavili že okoli štirideset ocen, televizija je pripravila dve veliki reportaži in ju namerava prek satelita predstaviti na vseh celinah. Za »Umetnost Jugoslavije od prazgodovine do danes« se zanima- jo Madžarska, Belgija, Velika Britanija, Avstrija in ZDA.

Spomenik Stalinu

Mestni svet Rymarova v severni Moravski je sklenil znova postaviti spomenik Stalinu. To so objavili časniki, ki izhajajo na tem območju Češkoslovaške. Sklep so sprejeli na seji mestnega sveta, s katere so poslali pozdravno pismo tudi sovjetski garniziji.

Pasternakova Lara

»Ali je v vašem življenju obstajala ženska, ki vam je služila kot navdih za ustvaritev lika Lare v romanu Doktor Zivago?« je neki novinar vprašal Borisa Pasternaka kmalu po odločitvi švedske akademije, da romanopiscu in pesniku podeli Nobelovo nagrado za književnost. »Lara je obstajala in obstaja...« je odgovoril slavni pisatelj in odkril svetu ime žene, ki mu je toliko pomenila v življenju. »Imenuje se Olga Ivinskaya!« Ko so nekateri predlagali, da Pasternak zaradi nagrade za vedno zapusti ZSSR, je Olga Ivinskaya v imenu ljubljenega pesnika pisala Nikiti Hruščovu: »Ne morem zapustiti Rusije, ker sem na Rusijo vezan s svojim rojstvom, življenjem in delom!« Pred kratkim pa je časnikarju »Arene« Draganu Kljakiću uspelo poiskati Olgo Ivinskaya in zapisati njen prvi intervju o intimnem življenju z velikim pesnikom.

Na fotografiji: Olga Ivinskaya leta 1946, ko se je z Borisom Pasternakom spoznala in se — kakor je sama povedala — na prvi pogled zaljubila vanj.

Dom Ane Frank odprt

Hiša v Amsterdamu, v kateri se je med drugo svetovno vojno skrivala družina Ane Frank, je zdaj spet odprta. Potrebna je bila namreč precejšnja popravila in obnove. V desetih letih je obiskalo skrivališče Ane Frank in njenih bližnjih več kot milijon ljudi z vseh koncev sveta. Direktor muzeja je ob otvoritvi izjavil, da dom Ane Frank ne bi smel biti samo turistična zanimivost ali pa nekakšno sveetišče. Zavzel se je tudi za to, da bi obiskovalci raje proučevali delo sklada Ane Frank, ki si prizadeva izboljšati razumevanje med ljudstvi in odpraviti rasno diskriminacijo.

FILMSKA IGRALKA JANE FONDA NA TISKOVNI KONFERENCI V PARIZU NEPOSREDNO POTEM, KO JE IZJAVILA, DA AMERIŠKI ČASNIKI PO UKAZU WASHINGTONA NE OBJAVLJAJO PROTIVNOJNIH ČLANKOV IN POROČIL O ZLOČINI AMERIŠKIH VOJAKOV V INDOKINI. AMERIŠKA VLADA, PENTAGON IN CIA — JE DODALA JANE — SO ODGOVORNI ZA POKOL V MI LAJ!

Amerški vojaški proračun

Po Nixonovem predlogu naj bi v naslednjem proračunskem letu porabili za vojaške namene 76 milijard dolarjev, kar je za poldrugo milijardo več kot lani, še vedno pa za dve milijardi manj kot leta 1968.

Povečanje proračuna gre predvsem na račun plač za vojaško osebje. S tem naj bi bil dosežen Nixonov cilj — vojska, ki bi jo leta 1973 sestavljali že sami prostovoljci. Do konca prihodnjega leta naj bi se število vojakov zmanjšalo za 200.000 mož.

Toda predsednik Nixon poleg omenjenih 76 milijard zahteva še 6 milijard dolarjev za izredne namene, med drugim tudi za ladje, ki bi jih začeli graditi leta 1972.

Največja pozornost je posvečena vojni mornarici, ki jo nameravajo povsem modernizirati. Za gradnjo novih ladij so namenili 3300 milijonov dolarjev. Gre za pet jedrskih podmornic, eno fregato z vodljivimi jedrskimi izstrelki, sedem proti podmorniških rušilcev in zelo hitre patrolne čolne, oborožene z izstrelki »morje-morje«. Sicer pa je vojna mornarica dobila 49.690 milijonov dolarjev, kar je skoraj za poldrugo milijardo več kot lani.

Za protiraketni sistem safeguard bodo porabili 1287 milijonov dolarjev, 450 milijonov dolarjev za medicinske izstrelke minuteman III, 190 milijonov za lovske bombnike F-111, 935 milijonov za mornariške lovce F-14, 582 milijonov za protipodmorniška patrolna letala P-3C, 881 milijonov za jedrske podmornice SSM, 370 milijonov za jedrske bombnike z velikim dosegom B-1, 414 milijonov za letala F-15, 409 milijonov za jedrske podmornice poseidon itd.

Več za vojaško pomoč, manj za raziskovanje vesolja

Predsednik Nixon je od kongresa zahteval, naj odobri 3200 milijonov dolarjev pomoči zaveznikom deželah. To se nanaša na ekonomsko pomoč, medtem ko naj bi se vojaška pomoč povečala na 658 milijonov dolarjev. Večji del tega zneska naj bi dobila Južni Vietnam in Kambodža.

Za raziskovanje vesolja pa nameravajo porabiti 2933 milijonov dolarjev, oziroma za 217 milijonov manj kot lani in za polovico manj kot pred leti, ko je raziskovalni program dosegel svoj vrhunec. NASA je v zvezi s tem sporočila, da bodo do konca leta 1972 izstrelili proti Mesecu še tri rakete, kasneje pa se bodo posvetili raziskovanju vesolja v okvirju programa o vzpostavitvi vesoljskih laboratorijev. To naj bi bile vesoljske postaje, ki bi krožile okrog Zemlje in v katerih bi znanstveniki vzdržali tudi po dva meseca skupaj.

Znano je, da obrambne priprave naše dežele temeljijo na načelih splošnega ljudskega odpora, kar v bistvu pomeni organiziranje in izvajanje vseh možnih, oboroženih in drugih oblik aktivnega in pasivnega odpora zoper morebitnega napadalca. Da bi bil ta čimbolj uspešen in učinkovit, je potrebno, da obrambne priprave resnično postanejo sestavni del našega socialističnega samoupravnega sistema in življenja. Vsak občan in vse družbeno politične skupnosti imajo pravico in dolžnost, da sodelujejo v pripravah na splošni ljudski odpor.

Tudi v predloženih ustavnih spremembah se govori o pravicah in dolžnostih občin ter drugih družbeno političnih skupnosti v zadevah narodne obrambe.

Po 2. točki XXIX. amandmaja občina na svojem ozemlju urejuje in organizira ljudsko obrambo, vodi teritorialno obrambo in civilno zaščito.

V osnutku zakona o splošnem ljudskem odporu, ki je sedaj v razpravi, so v posebnem delu podrobneje urejene pravice in dolžnosti občin in krajevnih skupnosti v pripravah in organizaciji splošnega ljudskega odpora. Predvideno je, da občina med vojno vodi splošni ljudski odpor na svojem območju. Zato že v miru skrbi za pripravo občinskih organov ter delovnih in drugih organizacij za delo v vojnih razmerah in za udeležbo v splošnem ljudskem odporu.

Krajevne skupnosti naj bi po osnutku zakona skrbale za organizacijske, politične, materialne in druge priprave za splošni ljudski odpor ter na področju civilne zaščite. Njihove obrambne priprave pa naj bi usmerjala občina in njeni organi.

Ker v ljubljanskih občinskih skupščinah ni posebnih organov, ki bi se ukvarjali z zadevami narodne obrambe, temveč vse te zadeve vodijo ustrezni organi v mestni skupščini, kakor tudi glede na dejstvo, da je vsled razsežnosti ozemlja — otežkočeno neposredno sodelovanje centralnih mestnih organov s krajevnimi skupnostmi, je očitno potrebno in nujno usposobiti krajevne skupnosti za čimbolj samostojno delo na tem področju.

Znano je, da so bile obrambne priprave v krajevnih skupnostih na območju Ljubljane že do sedaj precej razširjene in so nekatere krajevne skupnosti v tem pogledu dosegale lepe uspehe. Drugod so delo na tem področju zavrle predvsem materialne in finančne težave, pomanjkanje primernih kadrov, ustreznih prostorov itd., večkrat pa tudi očitno nerazumevanje za obrambne priprave nasploh. Podobne težave se sicer javljajo tudi na področju otroškega varstva, šolstva, komunalne ureditve in socialnega varstva, vendar sveti krajevnih skupnosti te družbene dejavnosti več ali manj uspešno urejajo.

Obrambne priprave vsekakor predstavljajo novo in posebno vrsto dejavnosti, s katero se srečujejo občani v krajevni skupnosti. Tudi zaradi tega prihaja včasih do različnih dvomov, neodločnosti in neustreznih prijemov pri izvajanju posameznih ukrepov. Tudi po sprejetju omenjenih ustavnih sprememb in zakonskih določil bodo v tem pogledu še vedno obstajale razne nejasnosti. Vendar zaradi tega ne velja odlašati s delom, kajti splošna usmeritev je jasna, ureditev posameznih vprašanj pa se

Obrambna vzgoja

Obrambne priprave ljubljanskih krajevnih skupnosti

OB OSNUTKU ZAKONA SR SLOVENIJE O SPLOŠNEM LJUDSKEM ODORU

mora prilagoditi praktičnim možnostim in pogojem.

V skladu z že znanimi stališči in navodili ustanovi svet krajevne skupnosti poseben odbor za splošni ljudski odpor. Člani tega odbora naj bodo predstavniki družbeno političnih organizacij (Socialistične zveze, zveze borcev, zveze rezervnih vojaških starešin) in društev (strelska, radioamaterska, taborniška itd.) ter drugih občanov, ki lahko največ prispevajo k organizaciji in pripravi na splošni ljudski odpor. Poveljnik teritorialne enote in vodja štaba za civilno zaščito sta — po osnutku prej citiranega zakona — člana odbora za splošni ljudski odpor že po svojem položaju. Ta odbor organizira in vodi vse obrambne priprave na območju krajevne skupnosti. Med drugim ustvarja in proučuje pogoje za krajevnim razmeram ustrezajoče oblike splošnega ljudskega odpora ter skrbi za vzgojo in usposabljanje občanov za razne vrste tega odpora. Za izvajanje posameznih nalog se lahko ustanovijo tudi pododbori ali komisije.

Seveda, sami člani odbora ne morejo neposredno izvajati vseh nalog, temveč je za to potrebna družbeno-politična aktivnost vseh organizacij z območja krajevne skupnosti. Te organizacije naj bi izvajale propagandno dejavnost in psihološko pripravo prebivalstva, organizirajo naj obveščanje občanov o dogodkih na bojiščih in o delovanju ter namerah sovražnika v primeru njegovega napada. Dogovoriti se je treba o tem, na kakšen način naj se izvaja množičen pasiven odpor prebivalstva, kakšna naj bo zadržanost javnih in zasebnih prostorov; organizirati bo treba zasilna zaklonišča, maskirati posamezne važne objekte, menjati smerokaze na križiščih itd., in določili kateri organ ali organizacija bo za to odgovorna. Komisije RK naj bi skrbale za negovanje ranjenih in obolenih ter za masovne krvodajalske akcije.

S tem v zvezi bi morala Socialistična zveza v občinskem in krajevnem merilu povezati in usmerjati dejavnost odborov in komisij za splošni ljudski odpor, ki obstajajo in delujejo pri nekaterih organizacijah.

Z odborom za splošni ljudski odpor v krajevni skupnosti bosta najtesneje sodelovala štab civilne zaščite in po-

veljnik teritorialne enote, če z njo krajevna skupnost razpolaga. V primeru agresije na našo deželo pa se naloge tega odbora razširijo še na druge obrambne dejavnosti predvsem na naslednje:

- zaščita prebivalstva v obstoječih in improviziranih zakloniščih ter hišnih zakloniščih;
- evakuacija, oziroma disperzija prebivalstva;
- reševanje prebivalstva iz pogorišč in ruševin;
- obveščanje in alarmiranje;
- preskrba prebivalstva z živili;
- zavarovanje važnejših objektov, trgovin, pošte, banke itd.;
- socialna oskrba starejših in onemoglih ter izvajanje drugih nalog, ki jih bosta skupščina občine ali mesta predpisali z odloki ali statuti.

Teritorialne enote krajevnih skupnosti oborožijo in opremlja mestna uprava za narodno obrambo, če ona te enote ustanovi. Prav tako uprava za narodno obrambo financira enote civilne zaščite in krije stroške vzgoje in urjenja enot krajevne skupnosti. Tako so sveti KS delno razbremenjeni s posebnimi namenskimi finančnimi in materialnimi izdatki v zadevah narodne obrambe. Prav glede teh problemov sveti nekatere KS namreč večkrat pretiravajo, ko opravičujejo pomanjkanje dejavnosti na tem področju.

Vsaka KS bi morala za svoje obrambne potrebe izdelati večletni razvojni načrt, s katerim bi bile predvidene materialne in v zvezi s tem tudi finančne potrebe po obrambnih dejavnostih. Prav tako bi vsaka KS morala imeti izdelan vojni načrt, v katerem bi bile zajete naloge vseh dejavnikov: sveta krajevne skupnosti, odbora za splošni ljudski odpor, štaba CZ, teritorialnih enot, družbenopolitičnih organizacij ter posameznih društev.

Bodoči razvoj bo prav gotovo nakazal tudi nove in drugačne rešitve omenjenih in drugih zadev s področja narodne obrambe v okviru krajevnih skupnosti.

Na ta način bodo krajevne skupnosti postale v resnici jedro ljudskega odpora na svojem območju in učinkovit sestavni del celotnega sistema splošnega odpora.

S. K. in S. F.

AGRESIJA V INDOKINI

Niti helikopterji ne pomagajo

Vojna v Indokini traja že deset let. Sedaj je prešla v obdobje helikopterjev, kar dokazuje tudi vdor »zavezniki« sil v Laos. Skoraj vse faze te operacije je spremljal ropot helikopterskih rotorjev. Kot prvi so proti Laosu poleteli oboroženi helikopterji tipa »Cobra«. Njihove posadke so dobile nalogo, naj z obstrlejanjem iz avtomatskih topov in raketami pripravijo teren, kamor se naj bi spustili težki helikopterji, ki so jim sledili in ki so bili natovorjeni s popolnimi bataljoni južnovietnamske vojske, v nasprotno smer pa so vozili ranjene in padle vojake. Naloga orjaških helikopterjev tipa chinook pa je bila, da med operacijo oskrbujejo enote na tleh z vsem potrebnim, od zdravil do topov.

Samo v enem dnevu so ameriški helikopterji opravili več kot 1100 poleto v Laos in nazaj. Ob tej priložnosti so po eni strani ugotovili, da helikopterji za take operacije zelo ustrezajo, po drugi strani pa so prišli do izraza mnoge in resne pomanjkljivosti.

Ameriška uradna poročila navajajo, da je bilo v prvem tednu operacij v Laosu sestreljenih oziroma izgubljenih dvanajst helikopterjev. Pri tem pa je treba upoštevati, da v uradnih poročilih govore le o povsem uničenih helikopterjih in je zato dejansko število sestreljenih helikopterjev nekajkrat večje od omenjenega.

Vzdolž dobro utrjenih in branjenih sovražnikovih položajev so s pomočjo protiletalskih topov kalibra 51 in 37 mm vzpostavili takoj učinkovito ognjeno zaveso, da se skozi njo ni mogel prebiti skoraj noben ameriški helikopter. Eden od ameriških helikopterskih pilotov, ki so se po akciji v Laosu vrnil v vojaško oporišče Ke San, je izjavil:

»Tisti v Laosu imajo nekakšno orožje, za katerega nihče od nas ne ve, kakšno je. Mimo mojega helikopterja je priletelo nekaj košarkaški žogi podobnega in nihče ni vedel pojasniti, kaj je to bilo.«

V Južnem Vietnamu so začeli uporabljati helikopterje leta 1962, sprva le za prevoze. Ker pa se je pokazala potreba za večjo gibljivostjo enot, so ameriški poveljniki čedalje pogostejše postavljali Pentagonu zahtevo, naj jih oskrbi z novimi bojnimi helikopterji, da ne bi bili več odvisni od »muhavosti težkega, neprehodnega zemljišča«.

Tako so začeli pošiljati v Južni Vietnam čedalje več bojnih helikopterjev. Sedaj jih je tam že tri tisoč petsto, njihova vrednost pa znaša več kot milijardo dolarjev. Od leta 1967 dalje pošiljajo v Vietnam zelo hitre in dobro oborožene helikopterje tipa cobra, ki jih uporabljajo kot bojno-jurišno platformo za prevoz popolnih brigad. Mnogi komandanti zatrjujejo, da je ta helikopter napravljen kot nalašč za gverilsko vojskovanje.

Za urjenje helikopterskega pilota porabijo po 32 tednov, v Vietnamu pa ga pošljejo šele potem, ko je opravil vsaj 210 ur poleto. V Vietnamu ga najprej uporabijo za prevažanje vojaške pošte in manjših skupin vojakov, ter za oskrbovanje izpostavljenih vojaških oporišč. Po besedah nekega ameriškega polkovnika »skoraj vsak pilot, ki je v Vietnamu, prebije v zraku po šest ur dnevno in pri tem leta tudi na višinah preko tisoč metrov in čez pusto in težko prehodno zemljišče. Pri vsem tem pa ni mogoče za nikogar trditi, da je povsem varen, zakaj z nevarnostmi je obdan z vseh strani.«

Helikopterji so najbolj občutljivi na (nadaljevanje na 9. strani)

TOSAMA

tovarna sanitetnega materiala Domžale

Ste že kupili predpisano priročno lekarno za civilno zaščito! Odlok zveznega izvršnega sveta R.p. št. 55 z dne 18. 3. 1970 obvezuje vse državljane, delovne in druge organizacije, stanovalce v hišah, ki so družbena lastnina, da morajo imeti minimum sredstev za zaščito pred vojnimi akcijami. Občani morajo nabaviti zaščitna sredstva v dveh letih, t.j. do 26. 3. 1972, organizacije in stanovanjska podjetja pa v enem letu, t.j. do 26. 3. 1971. Svetujemo vam, da se za nakup priročnih apotek odločite čimprej.

STATUT ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE SLOVENIJE

Ta statut je bil sprejet na seji republiškega odbora Zveze združenj borcev Slovenije dne 26. februarja 1971 kot začasni statut Zveze združenj borcev in stopi v veljavo takoj. Republiški odbor ga bo predložil v obravnavo in do končni sprejem prvi naslednji skupščini Zveze združenj borcev in bo skupaj z vsemi pripombami in predlogi, ki jih do takrat pošlje članstvo.

66. člen

Za razlago tega statuta je pooblaščen republiški odbor Zveze združenj borcev Slovenije, ki skrbno Zveze združenj borcev Jugoslavije.

65. člen

gih družbeno političnih organizacijah.

64. člen

Dejavnost članstva se praviloma organizira na prostovoljni podlagi, odbori združenj in Zveze združenj borcev pa lahko sklenejo, da posamezni člani opravljajo svoje funkcije kot profesionalni, stalno zaposleni ali honorarni sodelavci. Za opravljanje strokovnih in administrativno - tehničnih poslov lahko organizacije Zveze združenj borcev zaposlijo potrebno število stalnih ali občasnih strokovnih sodelavcev in administrativno osebje. Pravice in dolžnosti, kakor tudi način ustvarjanja in delitve dohodkov zaposlenih delavcev, sodelavcev in funkcionarjev se ureddjo s pravihikom ali poslovnikom njihove organizacije oziroma odbora, v skladu z veljavnimi predpisi ter stališči o oblikovanju in delovanju podobnih delovnih skupnosti v družbenosti.

23. člen

Občinski odbor Zveze združenj borcev izvaja sklepe in stališča ter opravlja in ureja važnejše zadeve med zasedanji skupščine, obravnava in ocenjuje delo predsedstva, komisij in drugih organov občinskega odbora, koordinira delo združenj, sestavlja program dela organizacije ter skrbi za sredstva, ki so potrebna za njegovo izvajanje.

Da bi čim uspešneje izpolnjeval svoje naloge, povezuje občinski odbor Zveze združenj borcev svoje delo z organi skupščine občine in drugimi organi, ki so pristojni za urejevanje zadev udeležencev narodnoosvobodilne vojne, sodeluje z družbenopolitičnimi organizacijami in delovnimi kolektivi na območju občine kakor tudi z organizacijami Zveze združenj borcev drugih občin.

24. člen

Občinski odbor Zveze združenj borcev izvoli iz svoje srede predsednika in tajnika ter potrebno število članov, ki sestavljajo predsedstvo odbora.

Predsedstvo opravlja tekoče zadeve, koordinira delo komisij ter drugih organov in skrbi za uspešno izvajanje nalog odbora v mejah sprejetih pooblastil.

25. člen

Občinska skupščina Zveze združenj borcev voli delegate za republiško skupščino Zveze združenj borcev in kandidate za člane republiškega odbora ter nadzornega odbora po ključu, ki ga določi republiški odbor Zveze združenj borcev.

c) MESTNA ORGANIZACIJA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV

26. člen

Za organizacijsko strukturo in delovanje Zveze združenj borcev v

mestih z eno občino veljajo določbe tega statuta o občinski organizaciji Zveze združenj borcev.

27. člen

Najvišji organ Zveze združenj borcev v mestu z več občinami je mestna skupščina, ki jo sestavljajo delegati, izvoljeni na občinskih skupščinah.

Izvršilni organ mestne skupščine Zveze združenj borcev je mestni odbor. Člane mestnega odbora izvolijo občinske skupščine Zveze združenj borcev.

28. člen

Način organiziranja in delovanja ter obseg pristojnosti mestnega odbora Zveze združenj borcev in njegovih organov določi mestna skupščina s statutarnim sklepom, v skladu z načeli tega statuta in ob upoštevanju mnenj in predlogov občinskih organizacij Zveze združenj borcev.

Ustanovitev in delovanje mestne organizacije Zveze združenj borcev ne morejo omejevati osnovnih pravic in pristojnosti občinskih organizacij Zveze združenj borcev, če one same v to ne privolijo.

d) ORGANIZACIJA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV V REPUBLIKI

29. člen

Člani Zveze združenj borcev Slovenije so lahko vsi državljani Jugoslavije, ki imajo pravico biti člani Zveze združenj borcev in imajo stalno prebivališče na območju SR Slovenije, izjemoma pa tudi državljani SR Slovenije, ki prebivajo drugje (2. odstavek, 9. čl.).

30. člen

Najvišji organ Zveze združenj borcev Slovenije je republiška skup-

ščina Zveze združenj borcev, ki jo sestavljajo delegati izvoljeni na občinskih skupščinah. Mandatna doba delegatov republiške skupščine Zveze združenj borcev in vseh njenih voljenih organov traja štiri leta.

31. člen

Republiška skupščina Zveze združenj borcev se sestaja na redno zasedanje vsako četrto leto. Sklep o sklicanju skupščine z objavo dnevnega reda sprejme republiški odbor najmanj tri mesece pred njenim zasedanjem.

Republiška skupščina Zveze združenj borcev obravnava poročilo republiškega odbora in nadzornega odbora o njegovi dejavnosti in delu drugih njegovih organov in organizacij z območja Slovenije, zavzema stališča do najvažnejših problemov celotne organizacije ter določa in usmerja bodoče delo.

32. člen

Najvišji organ republiške organizacije Zveze združenj borcev Slovenije med dvema zasedanjima republiške skupščine je republiški odbor Zveze združenj borcev.

Kandidate za člane republiškega odbora izvolijo občinske skupščine Zveze združenj borcev, njihovo izvolitev pa dokončno potrdi republiška skupščina.

33. člen

Republiški odbor Zveze združenj borcev se sestaja po potrebi, najmanj pa dvakrat letno. Na svojih sejah razpravlja o svoji dejavnosti in delu ter nalogah celotne organizacije Zveze združenj borcev v republiki, obravnava najvažnejše probleme in zadeve, ki so v skupnem

interesu organizacije in članstva ter zavzema do njih svoja stališča, sprejema program svojega dela in finančni načrt ter potrjuje zaključni račun.

Republiški odbor določa glavne naloge predsedstva, komisij ter drugih svojih organov in obravnava, koordinira ter ocenjuje njihovo delo. V skladu s smernicami republiške skupščine usmerja in spodbuja družbeno-politično, socialno-ekonomsko in drugo aktivnost organizacij Zveze združenj borcev, povezuje njihovo delo na tem področju in sodeluje z drugimi družbeno političnimi organizacijami in organi v republiki.

34. člen

Republiški odbor Zveze združenj borcev izvoli iz svoje srede predsednika, enega ali več podpredsednikov, tajnika in potrebno število članov, ki tvorijo predsedstvo republiškega odbora.

Predsedstvo republiškega odbora se sestaja po potrebi, izvaja sklepe odbora ter povezuje delo komisij in drugih pomožnih organov. Predsedstvo opravlja tekoče naloge iz programa dela republiškega odbora, obravnava pa tudi zadeve in probleme, ki se nanašajo na delo celotne organizacije, in o njih ter o svojem delu poroča na sejah republiškega odbora.

35. člen

Republiška skupščina Zveze združenj borcev voli delegate za kongres Zveze združenj borcev Jugoslavije in delegate za zvezni in nadzorni odbor po določilih statuta Zveze združenj borcev Jugoslavije.

Način dela, potek zasedanja oziroma sej skupščin, odborov, komitejev in drugih organov Zveze združenj borcev kakor tudi njihova pri-
stojnost ter medsebojni odnosi se ureddjo s poslovniki posameznih organov in organizacij.

63. člen

Evidenca in statistika članstva odbora Zveze združenj borcev.

S tem statutom so urejena teme-
ljna načela organiziranja in delo-
vanja organizacij Zveze združenj
borcev v Sloveniji.

62. člen

Na podlagi tega statuta sprejme-
jo občinske in mestne organizacije
Zveze združenj borcev statutarne
sklepe, s katerimi podrobneje ure-
dijo organizacijo in področja delo-
vanja zveze in združenj borcev ozi-
roma vojaških vojnih invalidov na
svojem območju.

X. Posebne in končne določbe

Emblem Zveze združenj borcev
je petokrak zvezda na po-
zlačenem in okroglo izoblikovanem
ozadju. V sredini sta lika partizana
in partizanke z razvito zastavo.

61. člen

Republiška in občinske organiza-
cije Zveze združenj borcev, kakor
tudi združenja borcev in združenja
vojaških vojnih invalidov v Slove-
niji, imajo svoje pečate. Oblika in
besedilo pečata določa republiški
odbor Zveze združenj borcev.

Zastava Zveze združenj borcev
je dolocena z zveznim
statutom. Organizacije Zveze zdru-
ženj borcev v Sloveniji pa imajo
lahko tudi svoje prapore. Prapor
ima na eni strani jugoslovansko za-
stavo z emblemom Zveze združenj
borcev na belem polju in okrog
njega napis »Smrt fašizmu — svo-
bodno narodu«, na drugi strani pa
slovensko zastavo z izpisanim ge-
stom »za socialistično domovino«
in imenom organizacije. Ime oziro-
ma naziv organizacije je lahko na-
pisano tudi na posebnem prapor-
skem traku, kjer se po potrebi oz-
načijo tudi simboli pripadnosti po-
sameznim skupam udeležencev.

60. člen

Emblem Zveze združenj borcev
je petokrak zvezda na po-
zlačenem in okroglo izoblikovanem
ozadju. V sredini sta lika partizana
in partizanke z razvito zastavo.

IX. Določbe o zastavi, emblemu, prazniku in pečatu

IV. Skupne določbe o skupščinah in njihovih organih

Vse skupščine in organi Zveze
združenj borcev Slovenije so volje-
ni, razen skupščine združenja bor-
cev, ki jo sestavljajo vsi člani (8.
člen) in skupščine Združenja voja-
ških vojnih invalidov, ki jo se-
stavljajo vojaški vojni invalidi z
območja združenja.

36. člen

V skupščinah in njihovih orga-
nih morajo biti primerno zastopa-
ne vse kategorije članstva s celot-
nega območja organizacije. Za vsa-
ko kandidiranje je potrebna privo-
litev kandidata.

37. člen

Volitve v vse organe Zveze zdru-
ženj borcev so načeloma tajne,
lahko pa so tudi javne, če se za
to izrečeta dve tretjini prisotnih
članov volilnega telesa.

38. člen

Število članov voljenih organov
določi volilno telo.

39. člen

Če je ob volitvah na kandidacij-
skih listah predloženih več kandi-
datov, kakor je predvidenih članov
organa, ki ga volijo, so izvoljeni
tisti kandidati, ki so dobili največ
glasov. Če na kandidacijski listi ni
več kandidatov, kot jih volijo, so
izvoljeni tisti kandidati, ki so do-
bili dvetretjinsko večino glasov vo-
lilnega telesa. Če pri glasovanju ni
izvoljenih potrebno število članov
organa, se dodatno, z navadno ve-
čino izvoli samo toliko članov, ko-
likor jih je potrebno po sklepu
volilnega telesa.

Redne volitve v republiško skup-
ščino Zveze združenj borcev Slo-

venije in njenih organov se izve-
dejo vsako četrto leto, redne volit-
ve v občinske skupščine in njihove
organe, kakor tudi v vse organe
združenj, pa vsako drugo leto.

Pri rednih volitvah se mora ob-
noviti vsaj ena tretjina članov vsa-
kega organa.

Izvoljeni delegati, člani odborov
in drugih organov Zveze združenj
borcev opravljajo svoje dolžnosti
vso mandatno dobo oziroma do
novih volitev.

Razen rednih volitev so možne
tudi izredne in nadomestne volit-
ve posameznih organov in njihovih
članov, kadar volilno telo ugo-
tovi, da je to potrebno, ali kadar
posamezni organ ali njegovi člani
odstopijo.

— Izredne volitve se izvedejo,
kadar pred iztekom mandata pre-
neha funkcija celotnega organa ali
večini njegovih članov.

— Nadomestne volitve se lahko
izvedejo, če preneha mandat posa-
meznemu članu izvoljenega organa.
Tako izvolitev člana potrdi odbor,
v katerega je bil izvoljen.

— Mandat tako izvoljenih orga-
nov oziroma članov traja do pri-
hodnjih rednih volitev.

Skupščine vseh organizacij Zveze
združenj borcev lahko odpokličejo
posamezne organe ali njihove čla-
ne, ki so jih izvolile, če ti ne iz-
polnjujejo svojih dolžnosti ali
če jim članstvo ne zaupa več.

Iz istih razlogov odbori Zveze
združenj borcev lahko odpokličejo
izvršilne in druge organe in komi-

16. člen

Sklep o ustanovitvi, številu, veli-
kosti in vrsti združenj na svojem
območju sprejme občinska skup-
ščina Zveze združenj borcev na
podlagi mnenja članstva. Združe-
nje deluje kot celota na ozemlju,
kjer je ustanovljeno, in je pri
svojem delu samostojno.

Ime združenja se določi po ime-
nu krajevne skupnosti ali kraju,
kjer ima združenje svoj sedež. Kot
samostojno ali dodatno ime zdru-
ženja pa se lahko izbere tudi po-
membno krajevno ali osebno ime,
zgodovinski dogodek ali datum iz
narodnoosvobodilne vojne jugoslo-
vanskih narodov.

17. člen

Najvišji organ združenja je skup-
ščina združenja, ki jo sestavljajo
vsi člani. Sestaja se po potrebi,
najmanj pa enkrat letno.

Skupščina združenja razpravlja
in sklepa o svoji dejavnosti, nalo-
gah združenja in članov, sprejema
program dela, spodbuja in pred-
laga urejevanje odprtih in nerešenih
vprašanj organizacije in članstva,
obravnavajo poročila odbora združe-
nja in nadzornega odbora ter oce-
njuje njihovo delo.

18. člen

Skupščina združenja izvoli od-
bor združenja, ki izpolnjuje naloge
med zasedanji. Odbor je izvršilni
organ skupščine in se voli na dve
leti.

Število članov odbora določi
skupščina s svojim sklepom.

Skupščina združenja neposredno
voli predsednika in tajnika združe-
nja, ki sta hkrati tudi člana odbo-
ra in opravljate telkoča dela. Skup-
ščine združenj, ki imajo samostoj-
no materialno in finančno poslova-
nje, volijo tudi nadzorne odbore.

19. člen

Skupščine združenj borcev in
združenj vojaških vojnih invalidov
volijo delegate za občinsko skupšči-
no Zveze združenj borcev in kandi-
date za člane občinskega in nadzor-
nega odbora po ključu, ki ga določi
občinski odbor Zveze združenj
borcev.

b) OBČINSKE ORGANIZACIJE
ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV

20. člen

Občinsko organizacijo zveze zdru-
ženj borcev tvorijo združenja bor-
cev in združenja vojaških vojnih
invalidov z območja občine. Najviš-
ji organ Zveze združenj borcev je
občinska skupščina Zveze združenj
borcev. Sestavljajo jo delegati, iz-
voljeni na skupščinah združenj.
Njihov mandat traja dve leti.

21. člen

Občinska skupščina Zveze zdru-
ženj borcev se sestaja redno enkrat
v dveh letih. Na svojih zasedanjih
razpravlja in sklepa o delu orga-
nizacij Zveze združenj borcev v ob-
čini, obravnava poročila občinskega
odbora in nadzornega odbora ter
ocenjuje njihovo delo, sprejema
program dela, določa naloge občin-
skega odbora in usmerja delo zdru-
ženj na svojem območju.

22. člen

Izvršilni organ občinske skupšči-
ne Zveze združenj borcev je občin-
ski odbor.

Kandidate za člane občinskega
odbora izvolijo skupščine združenj,
njihovo izvolitev pa dokončno po-
trdi občinska skupščina zveze zdru-
ženj borcev. Mandat članov občin-
skega odbora traja dve leti.

in ljudska zaščita

Golobi v vohunski službi

Strah pred golobi

Golobe uporabljajo v vohunske namene že vrsto stoletij. Zato tudi vohuni, ki so jih med prvo svetovno vojno spuščali v sovražnikovo zaledje, niso nikoli pozabili vzeti s seboj teh drobnih krilnatih kurirjev.

Pred vojno so imeli v Belgiji posebno farmo za golobe pismonoše. Ko pa so se leta 1914 Nemci bližali Bruslju, je belgijska protiovbeščevalna služba morala pobiti tudi golobe neke posebne vrste, ki je bila silno redka. V strahu, da jih ne bi dobil v roke sovražnik, so takrat uničili več kot 30.000 golobov.

Takoj po izbruhu prve svetovne vojne so v britanski vojski ustanovili poseben oddelek za golobe pismonoše, ki naj bi zadovoljeval potrebe ne le obveščevalne službe, ampak tudi vseh rodov vojske. Angleži so oskrbeli z golobi tudi ameriški ekspedicijski korpus. Sprva je bilo leta 1917 v tem oddelku le dvanajst mož in nekaj golobov, ob podpisu premirja pa je oddelek štel že 9 oficirjev, 320 vojakov in podoficirjev ter 6000 golobov.

Zadnje obveščevalčevo poročilo

V začetku vojne so imeli Francozi in Belgijci izvrstno organizirano golobno pošto. Nekateri od teh izurjenih ptičev so se odlikovali po izredni vzdržljivosti in so jih uporabljali tudi za nočne polete in polete ob slabem vremenu.

Posebno pozornost zasluži golob pismonoša (takih prizorov pa je bilo na stotine), ki je v zelo kratkem času prinesel pomembno obveščevalno sporočilo. Bilo pa je takole:

Neki agent se je spustil s padalom kakih tristo kilometrov za fronto z nalogo, da zbere zelo pomembne podatke o nemških utrdbah. S seboj je vzel posebnega goloba z modrim progastim perjem, ki je bil usposobljen za polete v vseh okoliščinah. Istega dne, ko je obveščevalec pristal v sovražnikovem zaledju, je dežurni v oddelku za golobe pismonoše protiovbeščevalne službe opazil, da se je bil modri progasti golob že vrnil v svoj golobnjak. Na nogi je imel privezan listič z vsemi podrobnostmi o utrdbah. Zadnji stavek pa se je glasil: »Komaj sem uspel končati poročilo in spustiti goloba. Ujeli so me. Zbogom.«

Golob je v pičlih štirih urah po slabem vremenu preletel tristo kilometrov dolgo pot.

Nekateri obveščevalci, ki so se s padali spuščali v sovražnikovo zaledje, so s seboj jemali tudi po tri golobe: dva so potrebovali za pošiljanje poročil, tretjega pa so spustili, če so želeli, da bi poslali ponje letalo. Včasih so spuščali golobe na padalih na dogovorjen kraj, kjer so čakali obveščevalci. Tak način pošiljanja golobov obveščevalcem v sovražnikovem zaledju pa je bil nezanesljiv, zakaj po-

gosto se je dogajalo tudi to, da je s padali spuščene golobe dobil sovražnik v roke.

Golobi rešujejo človeška življenja

Nekoč, ko so na fronti divjali ogorčeni boji in ko so enote na sprednji bojni črti potrebovale nujno pomoč, so v sporočilu, ki so ga bili poslali po golobu, prosili divizijsko poveljstvo za okrepitev. Divizijski štab je bil kakih šestnajst kilometrov za fronto. Nesrečno naključje je hotelo, da je bil golob med poletom ranjen. Boj je divjal med hudim naličjem in točo še vso noč, okrepitev pa ni bilo od nikoder, zakaj mali kurir je ranjen ležal na mokrih tleh. Ko se je začelo daniti, je golob zbral zadnje moči in odletel proti golobnjaku. Tam je poginil, preden so mu z noge sneli sporočilo. Kljub vsemu prošnja za pomoč ni prispela prepozno. Takoj so poslali okrepitev in tako so Angleži zadržali položaje še nadalje v svojih rokah.

Ob neki drugi priložnosti se je zgodilo, da je nemška podmornica torpedirala britansko minolovko. Smrtno ranjeni kapitan Crips je napisal svoje zadnje sporočilo in ga poslal po golobu pismonoši. Tudi to sporočilo je prispelo pravočasno. Potapljajoči se ladji so nemudoma poslali na pomoč dve drugi minolovki, ki sta rešili smrti zapisane mornarje.

Neki golob, ki so ga imenovali »pilota sreča«, je v petih urah preletel skoraj 400 kilometrov dolgo pot. Takrat so se na ladji pokvarili pogonski stroji, morje je bilo razburkano, povrh vsega pa so priletela še tri nemška letala in napadla nezaščiteno ladjo. Prav zato, ker je golob priletel v svoj golobnjak tako hitro, je pomoč napadeni ladji prispela pravočasno.

V veliko pomoč so bili golobe tudi francoskim branilec Verduna. Ko je bila utrdba Veaux obkoljena že z vseh strani, je njen poveljnik 4. junija 1916 poslal po golobu naslednje obvestilo:

»Še vedno se branimo, čeprav nas napadajo s plini in ognjem. Potrebujemo takojšnjo pomoč. Pošljite nam iz Souvillia, ki ne odgovarja na naše pozive, nam takoj signalizirajte. To je moje zadnje upanje in zadnji golob.«

Pri Saint-Michelu je neki ameriški enoti grozila nevarnost, da jo Nemci obkolijo. Po golobu so Američani prosili za pomoč. Golobica Cher Amie je zelo hitro preletela kakih šestdeset kilometrov dolgo progo in tako je ameriško poveljstvo čez tri četrte ure že lahko poslalo okrepitev na kamionih.

Čeprav je bil med prvo svetovno vojno zelo koristen tudi že radio, se včasih le ni bilo mogoče povsem zanašati nanj. V takih primerih so si morali pomagati z golobi. Edina pomankljivost golobov pismonoš je bila v tem, da je te male kurirje lahko zadel sovražnikova krogla. Če ne bi bilo tega, potem bi bili golobe idealni kurirji.

prilagojena sodobnim potrebam mornarice in razvoju tehnike. V nji se šolajo bodoči mornarsko tehnični podoficirji, ki si pridobijo hkrati diplomu tehnikov določene stroke. Šola je štiriletna.

Novi učni program vsebuje učne predmete šol druge stopnje in v celoti tako imenovane tehniške predmete srednjih tehničnih šol. V prvem in drugem letniku si dijaki pridobijo splošno izobrazbo s poukom matematike, fizike, kemije, literature in umetnosti, tehnične risanje, biologije, zgodovine, zemljepisa in tujega jezika. V tretjem in četrtem letniku je poudarek na pouku tehničnih in vojaških strokovnih učnih predmetov. Šola ima tri smeri: strojništvo, elektrotehnika in elektronika.

Šolski program so korenito preobnavljali s sodelovanjem številnih strokovnjakov. Pri tem so upoštevali, da bodo absolventi lahko nadaljevali šolanje na mornariški ali tehnični akademiji, prav tako pa jim bodo odprta vrata v poklice v gospodarstvo, če ne bodo ostali v mornarici kot podoficirji.

BERITE NAŠ TEDNIK
TV-15

Človek ni bil več človek

Po pripovedi Franca Fajfarja piše Jošt Rolc

Naslednjega dne so od nekega pripekljali na kamionih večjo količino po kilogram težkih konzerv paštete. Kapojo so razglasili, da bodo delili na vsakih sto ljudi po eno konzervo, se pravi na vsakega po en dekagram. Kot ponoreli so se vsi hkrati pognali proti mestu, kjer so stražarji in kapojo zama delali red in delili konzerve. O kakšni disciplini in redu ni bilo več govora. Mnogi so se obupno prerivali in se mendarla kot podivjana krdela divjih živali, da je marsikdo tudi v tej gneči obležal na tleh. Le najmočnejšim in najspretnjšim, če so imeli v rokah nož ali kakšno ost, s katero so si izsilili pot, je uspelo priti do konzerv. Nič niso pomagale kletve, prošnje ali pesti slabotnih, pa tudi ne udarci s puškini mi kopiti in strelj vzrak, s katerimi so hoteli esesovci krotiti pobesnelo množico. Tu je veljal zakon močnejšega.

Francu, ki je od izčrpanosti in griže popolnoma obupal, se ni posrečilo preiniti skozi gosto gnečo. Njegovemu zvestemu prijatelju Simonu pa je s silo in spretnostjo to le uspelo. Ves opraskan je pridrljal k njemu in tovarišem. Z obema rokama je stiskal k sebi dragoceno, težko priborjeno konzervo in jo kot največji zaklad postavil mednje. Kmalu se je okoli njih zbrala velika skupina tistih, ki so želeli dobiti vsaj svoj dekagram. Z največjo težavo so si razdelili vsebino in jo s konci noža lizali kot nebolgli otroci...

V teh grozljivih štirih dneh postanka v gozdu je za vedno obležala skoraj polovica vseh jetnikov. Pomendrani kot mravlje, ki se nihče ne zmeni zanje, so ostali v položaju, v kakršnem jih je zatekla smrt. Življenje človeka ni bilo vredno počenega groša. Slišati je bilo strahotne pripovedi. Obupanci, ki se jim je od lakote in trpljenja pomračilo um, so z mrličev rezali meso. V dvajsetem stoletju, na najvišji stopnji civilizacije, je nazivem izsilil ljudožerstvo...

Toda gorja in groze še ni bilo konec. Esesovci so preživele spet gnali naprej. Spet so se nepregledne kolone trpinov jele pomikati proti zahodu v smeri Lübecka in Hamburga. Dež in veter sta bičala uboga bitja, ki so se medsebojno podpirala, da bi vsaj zdaj, ko je bila svoboda na pragu, obstala na nogah. Vse ceste, poti in kolovozi so bili zatrpani z zapuščenimi vozili in ničvredno opremo, ki so jo odvrgli bežeči Nemci.

Poleg vozil in razpadajočih živali so vse križem ležali mrliči. Zavezniška letala so uničevala ne samo umikajočo se, poraženo Hitlerjevo armado, marveč vse živo. Pilotom pač ni bilo mogoče razlikovati pisane množice vojakov in civilnega prebivalstva od jetnikov, s katerimi se je pomešala v upanju, da bi lažje ušla. Iz vseh smeri so se kot neskončne kače plazile nove in nove kolone jetnikov in jetnic iz raznih drugih taborišč, se spajale v ogromno reko spet odhajale, kamor so jih gonili esesovski biriči. Tu so se srečali z znanci iz Ravensbrücka in izginjali v negotovih smereh neznanih usod. Le solze in slabotne kretnje kočenih rok v pozdrav so spremljala takšna srečanja, ki so vsem preživelim podzavestno ostale v spominu na golgote v tuji, osvojeni krajini.

Dne 2. maja se je sachsenhausenska kolona po neskončnem tavanju blizu Schwinna spet znašla v ogromnem gozdu. Jetniki so opazili, da je vedno več nemških vojakov in esesovcev brez orožja. Posamezniki, ki se niso mogli skriti očem jetnikov, so začeli v največji naglici smetati svoje našive in znake z bluz in kap ter se preoblačiti v stara civilna oblačila, ki so jih kdove kje pobrali. Takoj je bilo videti spremembo. Nemci so se vse bolj posvečali sebi in vedno manj jetnikom, dokler niso neopaženo zginili. Tudi jetniki so kot prerogjeni zaživeli, saj se je kot veter raznesla vest, da so že v zaledju Američanov. Najurnejši, ki so bili manj slabotni od drugih, so od nekega že prinašali razne vreče in zavoje, ki so jih pobrali z vozil beguncev. Kar verjeti niso mogli da so svobodni...

Spet so bili ljudje. Človek ni bil več številka. SVOBODA in nič več suženjstvo! Kar preveč darov življenja, ki je bilo še pred dobro uro ničvredno. Nekateri so umrli od sreče...

Tudi Fraci je bil na tem, da ga bo prevelika sreča ugonobila. Na pol zavesten je padel v objem svojega dragega prijatelja Simonke, ki mu je prihitel sporočiti novico. Dolgo so tekale solze sreče, preden je France našel moč za tisto magično besedo, ki je prišla iz njega kot dih: svoboda?

In v tem bratskem objemu je France dojel veličino in plemenitost duše mladega Ukrajince Simona Buvake iz kijevske oblasti. Brata, še posebno tako navezana, kot sta bila Franc in Simonka, se nikoli ne moreta pozabiti... ne glede na prostranstvo med žitno-zlato Ukrajino in zeleno Slovenijo.

To je bilo njuno zadnje srečanje, ki jima je poleg radosti svobode prineslo tudi bol slovesa. Simonka je moral k svojim Ukrajincem, ki so se kot vse narodnosti zbirali in pripravljali na odhod v domovino. Dolgo sta se poslavljala in si zagotavljala, da bosta kakorkoli našla čas in priložnost za srečanje v svobodni domovini. Ta velika želja v Francu tudi danes, po 26 letih, ni nič manjša. Bolj kot lastnega brata bi ga spet želel videti. Trdno je prepričan, da mu bo to uspelo, če je le njegov Simonka živ.

Po prvih presenečenjih so se polagoma ljudje začeli umirjati in trezno premišljevali o nadaljnjih ukrepih. Osvojeni ujetniki so se oddvajali po narodnostnih skupinah in izbirali svoje vodje, ki so navezali stik z ameriški oficirji. Najprej je bilo poskrbljeno za bolne. Med ujetniki je bilo precej civilistov, bržkone tudi esesovcev in vojakov, ki

Obupanci so iskali smrt v naelektrni bodeči žici

so se preoblekli. Sprva niso zbujaali večje pozornosti, ker so se jetniki preveč ukvarjali s svojimi zadevami. Le tu in tam je bilo slišati, da so Rusi in Poljaki našli med civilisti znane nacistične zločince, ki so jih v navalu ogorčenja in maščevalnosti takoj likvidirali.

Franceva skupina — ostalo jih je osem — se je odločila, da čimprej krene naprej proti Lübecku, kjer bi se povezala z drugimi jugoslovanskimi ujetniki, ki so se v tem mestu zbirali za odhod v domovino. Čeprav izčrpani, so se kot prerogjeni podali na pot čez polja in gozdove. Ob nekem kolovozu v predmestju Lübecka so naleteli na zapuščen vojaški tovornjak, pokrit s plahto. Takoj so ga spremenili v začasno bivališče in na krajšem posvetu določili, kaj bo kdo dejal, da bi popotovanje potekalo čimbolj organizirano. Tratnik je še naprej ostal vodja, Franc pa je bil intendat, ki je skrbel za nabavo hrane in najnujnejše opreme za bivanje. Te zdaj ni bilo težko dobiti na številnih vozilih. Od nekega so privlekli vrečo krompirja in drugih živil ter si na ognjišču poleg kamiona skuhal obedi. Bilo je prvič, da so se po dolgi letih stradanja pošteno najedli kuhane hrane.

Po nekaj dneh takšne romantike, ki so jo bili prisiljeni uživati, so jih obiskali civilni predstavniki mesta Lübeck in jim sporočili ukaz zavezniške komande, da se morajo vsi zgledati v tamkajšnjih nemških vojašnicah, kjer je zbirališče vseh osvobojenih taboriščnikov. Veseli so šli v mesto in kot številni njihovi tovariši raznih narodnosti prispeli v dokaj zapuščen in zanemarjen vojašniško bivše nemške vojske. S posredovanjem ekip Rdečega križa so brž opravili vse formalnosti okoli vpisa podatkov in razporeda po sobah. Takoj je bilo poskrbljeno tudi za sanitarne in higienske ukrepe.

Dobili so sveže perilo in zavezniške uniforme, čeprav ponošene, vendar še kar dobre, ki se niso dale primerjati z njihovimi taboriščnimi oblekami.

Že prvi dan jih je obiskal kapetan Živković, jugoslovanski oficir za zvezo, ki je pripravljati transportne skupine za povratek v domovino. Večina se ga je zelo razveselila. Nepristano so si lili vanj z vprašanji o razmerah v Titovi Jugoslaviji in težko čakali, da bi se tudi sami prepričali o vsem, kar jim je pripovedoval o osvobojeni domovini. Toda med ujetniki v vojašnicah je bilo tudi precej vojnih jetnikov bivše kraljevske vojske. Po sobah so začeli nastopati agitatorji, predvsem oficirji bivše jugoslovanske vojske, ki so pričevali Jugoslovane, naj se ne vračajo domov, češ da jih čakata v domovini komunistično nasilje in anarhija. (nadaljevanje)

Popolnejši pouk mornariške šole

V Pulju deluje mornariška srednja tehnična šola, ki je septembra začela novo šolsko leto korenito preosnovana,

(Nadaljevanje z 8. strani)

sovražnikova lovska letala in protiletalski ogenj. Ker pa ameriški nasprotnik na indokitajskem bojišču nima lovskega letalstva, je helikopterjem še najnevarnejše obstreljevanje s tal. Po uradnih podatkih sodeč so Američani doslej izgubili v Vietnamu 4219 helikopterjev, med njimi se je najmanj 1928 helikopterjev razbilo v boju.

Predstavniki Patet Laa v Vietnamu polkovnik Sot Petrasi je v prejšnjem tednu izjavil, da je hribovito in plansko zemljišče v Laosu zelo primerno za učinkovito obstreljevanje ameriških helikopterjev.

»Na tri planinske vrhove, ki si niso preveč vsaksebi, pošljemo po enega borca. Ko v nizkem poletu prilete mimo ameriški helikopterji, jih z avtomatskim orožjem ni težko sestreliti.«

Za ameriške helikopterje, ki jih uporabljajo v Laosu, so nastopili hudi časi. To dokazujejo tudi poročila, v katerih je omenjen zelo močan in skoraj uničujoč protiletalski ogenj s tal, in podatki o čedalje večjem številu uničenih ali onespobnih helikopterjev.

TIME

V špijonski celici v Švici, 27. marca 1941

Informacija prve kategorije

Med drugo svetovno vojno je živel v Švici nemški emigrant-antinacist Roessler (»Lucy«), ki je z vso vne- mo pomagal protihitlerjevski koali- ciji, zlasti Sovjetski zvezi, z vohun- sko dejavnostjo. Mnogi poznava- li zakulisja svetovnih dogodkov ga ima- jo za največjega špijona druge sve- toвне vojne. Moskva (»center«) mu dolgo ni zaupala, imela ga je za pro- vokatorja; ko pa je po nacističnem napadu 1941 uvidela, da se je o njem

zmotila, ji je postal eden glavnih, če ne glavni vir informacij. Te informa- cije je dobival od svojih pristašev, antinacistov, naravnost iz OKW (vr- hovne komande nemške vojske) po radijski zvezi. O tem pripoveduje knjiga »Vojna je bila dobljena v Švi- ci«, ki bo v kratkem izšla pri zavodu »Borec«.

Poglejmo, kako je Roessler reagi- ral na vest o jugoslovanskem držav- nem udaru 27. marca 1941.

Dne 20. februarja 1941 je »Lucy« odkril, da so nacisti zbrali na romun- skem ozemlju, nedaleč od ukrajinske meje, močne enote, kakšnih 650 tisoč mož. V noči 28. februarja so prešle Donavo še druge nemške divizije in se usidrale v Bolgariji. V ta namen sta dvajset dni prej sklenila sporazum po- sebnj odposlanec OKW general List in

Rudolf Roessler

generalštab v Sofiji. Hitler namerava s temi enotami zasesti Grčijo, če bi Angleži sklenili odpreti fronto na Solu- nom — kot leta 1914 — kar bi zavrlo »Operacijo Barbarossa«. Sledilo je dol- go poročilo o pripravah na vdor v Ru- sijo, kakršnega je zasnoval Hitler.

»Center« je odgovoril 19. marca. Odgovor je bil zelo suh in je Rada hudo razočaral. Mar ta rezident res misli, da bo sovjetsko vodstvo prisluhnilo infor- macijam nekega onega, o katerem ne ve ničesar, oziroma pozna le njegovo ilegalno ime in šifro, človeka, ki po- stavlja kot edini pogoj za sodelovanje dosledno spoštovanje tajnosti njegovih virov? Podatki, ki jih pošilja ta »Lu- cy« so senzacionalni, če bi bili resnični. Ti podatki so tako podrobni in natanč- ni, da bi človek lahko mislil, da pri- hajajo naravnost iz nacističnega glav- nega štaba. Naj se torej pazijo tega »Lucyja«, ker je prav gotovo provo- kator...

»VSEM OMREŽJEM...

Na začetku leta 1941 se je Rudolfa Roesslerja lotila skušnjava, da bi vse skupaj pustil. Tega mu ne bi mogel nihče zameriti. Morda se ta špijonska afera tako zelo razlikuje od drugih prav zaradi žilave vztrajnosti tega človeka.

Poizvedba

Tovariše, ki so bili v prekomorskih bri- gadah in, ki me poznajo kot tolmača za an- gleški jezik v Alžiru, Monopoli, prosim, naj se javijo na naslov

FRANJO VIDOVIČ,
Kamniška 35,
62000 Maribor

Če gledamo nanjo povsem objektivno, se nam zdi nekaj izrednega. Bi jo ime- novali kolosalno ali bajno? Ta dva pri- devnika sta zanj neustrezna, prebleda. Če se še tako čudno sliši: najbolje bi zadel, če bi ji rekli patetična afera.

Gre pravzaprav za enega samega člo- veka, ki je s pomočjo svojih posredni- kov, svojih deseterih zvestih prijateljev iz vrhovne komande Wehrmachta, v obdobju od leta 1939 do 1945 mnogo prej kot vsi drugi vedel za vse, tudi najmanjše Hitlerjeve ukaze... Načel- niki glavnega štaba, ki jim je fuhrer izdajal naloge, so se menjavali in bili v stikih z gospodarjem rajha le po ne- kaj mesecev ali celo nekaj tednov. Ru- dolf Roessler je bil torej edina prava priča vsega tega burnega obdobja zgo- dovine našega planeta... V svojih ro- kah je čutil drhteti vse elemente, ki so naznanjali krče sveta... Znal je pra- vilno ocenjevati in nikdar ni podcenje- val vesti, ki so tekle kakor pesek med njegovimi prsti. Vsaka izmed njih je odtetala na tone živega mesa in krvi. Zadosten razlog za čudno vrtoglavico! Vsaj nekaj dni pred vsemi drugimi ljud- mi na svetu je imel v rokah niti, od katerih je bilo odvisno nešteto usod... Poznal je svet tajnosti... Roesslerja je vse to zaslepilo: postal je neznan- sko ponosen.

Zdaj nam je že bolj jasno, zakaj ta Nemec, ta mož šibke postavice, ni klo- nil in obnemogel spričo nezaupanja za- hodnih zaveznikov in Sovjetov, ki so

Zahvala

Iskrena hvala vsem, ki so se me spomnili ob praznovanju devetde- setletnice življenja s toplimi želja- mi in lepimi darili, posebno ZZB NOV občini Trebnje in borcem 10. SNOUB »Ljubljanske«.

URSKA KASTELIC-
KRANJEVA MAMA

Obvestilo

Rad bi napisal svoje spomine o delu za- lednih enot 7. udarne brigade Franceta Pre- šerna in 31. divizije IX. korpusa. Zato pro- sim vse preživele borce teh enot posebno vodje delavnic in skladišč (bunkerjev) za sodelovanje.

Pomoč sta mi obljubila že tovarišica Pav- la Leban, med vojno bolničarka v bolnici »Franja« in Jože Vidic, pripadnik transport- ne čete 31. divizije. Ta knjiga bo prispevek spomeniku »šoli v Cerknem« in priznanje požrtvovalnemu ljudstvu cerkljanske doline med NOV.

Kdor je pripravljen sodelovati, naj mi do 20. aprila 1971 pošlje svoje prispevke in slike na naslov Anton Kramar-Zvone Koso- velova 7, 65220 Tolmin.

ANTON KRAMAR-ZVONE

bili sicer zaprepašeni spričo nenavadne točnosti njegovih odkritij. Še več: zgo- dilo se je prav nasprotno. Njegov živ- ljenjski smoter je bilo uničenje naci- zma. Blagi, tihi Olgi ni bilo lahko živeti v senci takega človeka, ki je nenehno zrl proti svojemu nevidnemu cilju. Bil je skorajda pošastna osebnost: zagriže- no je težil za tem, da izkvari ta oso- vražena Nemčija, ki pa je bila vendar njegova Nemčija. Zveni ni nikoli za- upal, s čim vse se ukvarja. Le poredko mu je ušlo nekaj pretrganih besed — kadar je bil v največjem zanosu.

Za dosego cilja je večina ljudi prej zmožna enega samega napa kot pa dolgega vztrajanja, je rekel La Gruyère. Roessler pa ni bil tak kot »večina lju- di«, ker je menil, da si je naložil sveto dolžnost in da je zanj odgovoren. Vztrajal je, ker je dobro vedel, da bo z vztrajnostjo premagal nezaupanje Ru- sov. V svoji odločitvi je bil neomajen, hoteč napraviti za Ruse dobro delo kljub njihovi volji. Zato je 27. marca 1941 zvečer — čeprav je bil »center« pred osmimi dnevi surovo odklonil nje- govo sodelovanje — spet postal »Lucy« in poklical Christiana Schneiderja. Slušalke njegovega sprejemno-oddajne- ga aparata so bile pravkar prestregle še čisto svežo novico. Sodelavci iz OW so mu sporočili, da je Hitler odložil »Operacijo Barbarossa« za štiri tedne. Spočetka je bilo predvideno, da se bo začela 15. maja 1941. Če bodo Sovjeti tokrat blagovolili upoštevati informaci-

je odgoditev napada na Sovjetsko zvezo navdajala z zadovoljstvom.

»Huda strateška napaka,« je izja- vil Švicarjem v Uradu HA, ko jim je analiziral položaj. »Ta mesec odgoditve bo Wehrmachtu prav gotovo v škodo, ker ne bo mogel uresničiti zastavljenih ciljev. Strahotna ruska zima bo nemško vojsko onemogočila. Ta napaka bo v prid svobodnemu svetu. Zato, ker ho- čejo nacisti izdreti trn, ki kljuje nji- hovo oholost...«

Od tega četrtka, 27. marca, je bil Roessler prek radia vsak dan v stikih z Berlinom. Vsak dan je obveščal naj- prej Christiana Schneiderja — Taylorja in nato Švicarje. Zdelo se je, da so njegovi gostitelji privolili v tak način dela. Nikdar niso ugovarjali, zanje je bilo najvažnejše, da so zmeraj na teko- čem. Nasprotno pa je bil Rado čedalje bolj v zadregi. Kaj naj stori z obve- stili, ki mu jih je dajal »Lucy«?

V soboto, 29. marca, je Rado kljub nalogu »centra«, da ne upošteva infor- macij iz tega nevarnega vira, prosil Foota, naj zvečer na običajen način opozori Moskvo, da je skrivnostna »Operacija Barbarossa« odgodena za štiri tedne. Odgovor iz Moskve, ki ga je dobil 2. aprila, je bil vse prej kot ugoden:

»Nikar ne poslušajte teh čenč.«

Aleksander Rado ni več poskušal. Vesti, ki mu jih je dajal »Taylor«, pa so druga za drugo romale v predal. Dne 25. aprila je prišlo do ostrega pre- pra med vodjo omrežja in njegovo »varovalko«; Schneider je namreč ugo- tovil po obnašanju svojega šefa, da po- ročila njegovega prijatelja Roesslerja ne odhajajo več iz Zeneve.

»Ne moremo biti v stikih s tvojim Nemcem, dokler nam ne mara pove- dati, odkod dobiva informacije.

»Tega ne bo nikoli povedal.«

»Kdo ti lahko jamči, da nas ta člo- vek ne zastruplja?« je kričal Rado.

»V hudi zmoti si, tovariš. To je no- rost, izdaja. Nacisti bodo vdrli čez me- jo in napadli Sovjetsko zvezo. In če bo-

Skromna nagrobna plošča na pokopališču v Kriensu (Švica) priča, da je tu poko- pan eden največjih borcev proti nacizmu

jo, bo Rdeča armada lahko izkoristila nakazani čas za boljšo organizacijo od- pora. Gre za informacijo prve katego-rije, torej za nadvse važno informacijo, je pribil Roessler.

Takoj nato je nemški emigrant odhi- tel v Kastanienbaum, v vilo Stutz, da alarmira Švicarje, ki jim je zmeraj pu- ščal prvenstvo. Obrazložil jim je tudi vzroke odgoditve »Operacije Barba- rossa«.

Pred štiriindvajsetimi urami je jugo- slovansko ljudstvo, naslanjajoč se na večino v armadi, strmoglavilo regenta države, princa Pavla, ki je bil upognil koleno pred nacistično Nemčijo. Mladi prestolonaslednik Peter II. je bil raz- glašen za kralja. General Simović je ta- koj predložil Tretjemu rajhu podpis ne- napadalne pogodbe. Toda ljudstvo je javno manifestiralo svoje sovraštvo do fuhrerja in žalilo njegovega veleposlani- ka v Beogradu. Hitler je norel od besa, ko mu je taka majhna država pokazala fige. Odločil se je za radikalno povra- čilo. Pri priči je izdal odredbo št. 25, namenjeno operativnemu štabu OKW:

»Jugoslovanski državni udar je spre- menil politični položaj na Balkanu. — Kljub izjavam o lojalnosti je treba Ju- goslavijo odselej smatrati za sovražnico Nemčije in jo čimprej naučiti pokor- ščine. Nameravam jo torej napasti, prav tako Grčijo in uničiti njuni voj- ski. Operacije se začno v zgodnjem ju- tru 6. arila 1941. »Operacijo Barbaros- sa« je treba zategadelj preložiti za šest tednov.«

Roessler je hotel, da bi bili Zavez- niki pravočasno obveščeni o skorajš- njih bliskovitih spremembah v tem delu Evrope. Kot dober strateg je vedel, da bi izguba teh področij pomenila za Ve- liko Britanijo hud udarec. Sicer pa ga

do zmagali, ker Moskva ni poznala nji- hovih namer, boš nemara za to sood- govoren.«

»Saj imam kritje. Center mi je sporočil, da ne mara nobene »Lucyje- ve« informacije več.«

»Vseeno jih odpošiljaj! To je tvoja sveta dolžnost. Za to nimam nobenega prepričljivega dokaza. Toda jamčim za tega človeka, ki je prav tako antinacist kakor ti ali jaz...«

»Nehaj, iz te moke ne bo kruha.«

»Si sploh prebral zadnje vesti? Se- demnajsta oklopna nemška divizija, ki je bila na Poljskem v notranjosti deže- le, sedaj bivakira v Chelmskem gozdu, od koder s topovi zlahka doseže rusko ozemlje. Kaj počne tam? Sedemnajsta armada pod vodstvom generala Stil- pangla se pomika proti ukrajinski meji. Čemu se je namenila tja? Ali veš, da je škodova tovarna na Češkem dobila nalog, naj ne upošteva več naročil so- vjetske vojske in naj ji ničesar več ne pošlje? Zakaj?«

»Ne bom več poročal!«

Schneider je jezno zaloputnil vrata in zapustil Go-Presse. Naslednjega dne se je z vlakom odpeljal v Luzern. Tam se je ustavil na Fluhmattstrasse, v knji- garni Vita-Nova Verlag, pri Roesslerju. V eni sapi mu je opisal zadržanost glav- nega rezidenta. Nerodno je iskal opra- vičila za ravnanje Moskve. Rudolf Roessler je dejal, da razume. Svet sili v nesrečo. On, »Lucy«, pa ne bo odne- hal.

»Dragi moj Schneider, dogodki bodo, na žalost, potrdili, da sva imela prav, ko sva trmasto vztrajala. Takrat naju bo Moskva slišala.«

PREVOD: FRANCE ŠUSTERŠIČ

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2

Cenjenim odjemalcem priporočamo vse vrste opečnih izdelkov, posebno pri- poročamo modularni blok, s katerim se hitro in poceni gradi.

Prisrčno je bilo snidenje med starimi bojnimi tovariši Foto: Marjan Ciglič

S SREČANJA BORCEV 31. DIVIZIJE

Pogovor do jutranjih ur

Minulo soboto so se v Ljubljani zbrali borci 31. divizije. Prišli so od vseh strani: iz Primorske, Gorenjske, Štajerske in Dolenjske. Prišli so borci Gradnikove, Prešernove, Vojkove in borci jurišnega bataljona divizije in drugih štabnih enot. Na tem, po vrsti že četrtem srečanju, se je zbralo toliko borcev in njihovih svojcev kot nikdar prej. Velika dvorana doma JLA je bila skoraj pretesna. Letos so mnogi pripeljali s seboj svoje otroke, ki so presenečeni občudovali prisrčno pozdravljanje, objeme pa marsikatero oroseno oko. Nekateri borci so se tokrat prvič videli, odkar so odložili orožje. Med njimi pa ni bilo mnogih, ki so ostali za vedno v prostranih gozdovih in grapah, mnogih, ki jih je divizija izgubila v poslednji sovražni ofenzivi na pragu pomladi zadnjega leta vojne...

Zbrane je pozdravil narodni heroj Rudolf Hribnik-Svarun, predsednik odbora borcev divizije, jim zaželel prijeten večer in jih seznanil z načrti odbora, ki ga sestavljajo predsedniki odborov brigad, jurišnega bataljona in drugi.

Pozno v noč se je vse razživelo. Stekla je beseda o mnogih vprašanih sedanjega časa. O življenju, o pokojninah, o urejanju borčevskih zadev pa tudi marsikatera pikra o zapostavljanju borcev in upokojenih vojaških starešin. Ni manjkalo tudi besed in mnenj o bližnjih družbenopolitičnih in ekonomskih spremembah v naši družbeni skupnosti. Med borci je bilo veliko borcev-kmetov, med njimi tudi nekaj iz hribovskih kmetij. Kmet borec s tolminskih hribov je tarnal, kako se mu podira sreh nad glavo, kako na revni kmetiji, ki je ostala brez delovnih moči, težko životari in ne dobi pomoči od tistih, ki bi jo bili dolžni dati. Mnogi

so si bili edini, da je res zadnji čas, da družba in njeni organi spoznajo, da je na plečih borcev zrasla današnja družbena zgradba in da borci ne prosijo miloščine, ker jim to njihov ponos ne dovoljuje. Tudi ne zahtevajo razkošnega življenja, ki ga vidijo okrog sebe. Zahtevajo pa lahko na stara leta človeka dostojno življenje. Beseda ali dve sta stekli tudi o poslednjih slovesih od umrlih borcev. Borec iz Dolenjske je pripovedoval, kako so nedavno pokopali v njihovi vasi umrlega borca. Nikogar ni bilo. Za krsto se je pomikala le vdova s štirimi nepreskrbljenimi otroki. Kje so bile tedaj organizacije, ki so bile dolžne temu borcu vsaj primerno zadnje slovo?

Razprav in mnenj ni hotelo biti konca. Ura se je že močno nagnila čez polnoč, v dvorani pa je bilo še vse živo.

Na tem srečanju je odbor organiziral pismeno anketo o tem, ali si borci želijo takih srečanj, kje in kdaj naj bi bila in podobno. O njenem izidu bo seveda spregovoril odbor divizije. Mimgrede pa lahko povemo, da je bilo mnogo predlogov, da bi se borci divizije srečali tudi v znanih partizanskih krajih na Primorskem in Gorenjskem, kjer so se enote divizije pretežno zadrževale in bojevale. Bilo je tudi mnogo predlogov o tem, da bi na taka srečanja povabili predstavnike domaćinskih občin posameznih enot, mladino pa tudi predstavnike vojaških enot, ki nadaljujejo tradicijo brigad te divizije.

V zgodnjih jutranjih urah so se borci razhajali s trdnim prepričanjem, da se bodo drugo leto še v večjem številu odzvali vabilu. Odšli so tudi prepričani, da bodo pristojni organi storili vse, da bi tistim, ki se težko prebijajo skozi življenje, nudili tisto, kar so jim dolžni. ZDRAVKO VIDRIH

Spominska svečanost na Stari Sušici

Krajevna skupnost Košana, krajevni odbor ZZZ NOV in odbor Istrskega odreda organizirajo slovesnost v počastitev praznika dolanskih vasi, ki bo 4. aprila, v spomin na v teh krajih prvo izvedeno partizansko akcijo pri Ambrožičevi domačiji pod Ostrožnim brdom ko so borci Pivške čete uspešno napadli italijanske karabinjerje.

Spominska svečanost na Stari Sušici pa je posvečena tudi 27. obletnici hudih bojov in velikih žrtev 1. bataljona Istrskega odreda, ki je na Stari Sušici prišel 12. marca 1944 v nemškoasedo in med prebojem pretrpel hude izgube, saj je padlo 16 borcev, med njimi tudi polkovnik Zdravko Prebelič in član VOS Niko, precej pa je bilo ranjenih.

SPORED:

1. Ob 10. uri prihod enote teritorialne obrambe na Stari Sušici in uprizoritev napada.
2. Spominska govora krajevnega predstavnika in predstavnika Istrskega odreda.
3. Polaganje vencev k spomeniku v Košani in na Stari Sušici.
4. Kulturni spored — nastopijo pevci in recitatorji.
5. Ob 13. uri sprejem svojcev padlih in vabljenih gostov v kulturnem domu v Dolenji Košani.

Prireditelj vljudno vabi vse bivše borce Pivske čete in Istrskega odreda ter 5. bataljona VDV, zlasti pa udeležence bojev pri Ambrožiču in na Stari Sušici, politične aktiviste in borce iz tistih krajev, da se s svojo udeležbo poklonijo spomenu padlih tovarišev.

VABI ODBOR

LOKAVEC

Občni zbor ZB NOV

ZB NOV Lokavec je tudi že imela občni zbor. Ima nad 85 članov. Na zboru je poročal o delu organizacije predsednik Ernest Cibej. Minulo leto so obravnavali predvsem prošnje za priznanje posebne delovne dobe, dajali priporočila za olajšanje davčnih bremen revnejših članov itd. Gmotno so pomagali enemu izmed članov. Obiskovali so bolne in onemogle člane ter mater štirih padlih partizanov. Zbirali so prispevke za šolo v Cerknem. Sodelovali so z ZVVI, med drugim tudi pri obnovi spominske plošče. — Letos se bodo množično, skupno z mladino, udeležili proslave na Laznah.

MK

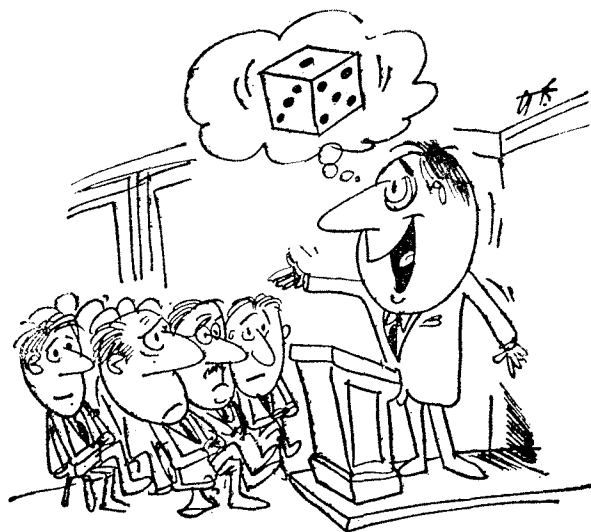
VELEBLAGOVNICA
nama
LJUBLJANA

Ima v svojih prodajalnah v Ljubljani, Kočevju in Škofji Loki bogato izbiro široke potrošnje in prodaja tudi za tuja devizna sredstva

Potrošnikom se priporočamo

TELEFONI: UPRAVA 22-583, IZVOZ 21-059, 21-050, UVGZ 22-481, 21-734 — NOTRANJA

Vsak teden ena

»Tovariši, imam idejo za pravično razdelitev stanovanj bivšim borcem...«

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Ostati mora lepa in nedotaknjena, če bi nesreča hotela, da te res ne bi bilo nazaj. Naj bo to najlepše, čeprav tudi najbolj bridko darilo, ki jih bo kdaj v življenju prejel. Tvoje naročilo bom skrbno izpolnila. Srčno želim, da bi bil Marjankin osemnajsti rojstni dan vesele in ne žalostne, da bi se oba z očetom vrnila živa in zdrava in da mi nikoli ne bi bilo treba punčki izročiti te knjige!

»Da bi vsaj bilo tako!« je vzdihnila Vida in vstala. Ni mogla več vzdržati v zaprtem prostoru. Morala je ven, na zrak, ker jo je dušilo. »Lahko noč,« se je tiho poslovila in še bolj tiho odšla v temno, pusto noč.

Ostali so sami. Babica je še vedno jokala. Tudi Janez in Oki sta molčala in buljila nekam v prazno. Vsem se je Vida smilila.

Mara še pomisliti ni smela, da bi morala zapustiti svojega sinka in oditi brez trdnega upanja, da se bo vrnila. Kar spreletelo jo je ob tej misli.

»Bolj kot na svoja dva bomo morali paziti na punčko,« je pretrgala tišino Mara.

»Bog ne daj, da bi se ji kaj zgodilo in da bi je Vida ne našla, če se bo vrnila.« Prikimala je, ko da to dopoveduje sama sebi. »Šele nocoj se zavedam, kakšno odgovornost sem si naložila, ko sem vzela k sebi otroka.«

»Veš, Oki,« se je obrnila k možu, ki je tiho ždel na koncu mize, »ondan, ko sva se o tem menila, še pomislila nisem na morebitno nesrečo, ki se lahko pripeti otroku. Nocoj, ko je Vida tako žalostno go-

68

vorila in mi dala tisto knjigo, pa mi je šel kar mraz po kosteh.«

»Nehaj žet!« jo je prekinila babica. »Le kaj naj se otroku zgodi, če bi imel okrog sebe toliko varuhov, kot jih je v naši hiši? Prav nič! Nikar ne vzdihuj! Kdo te bo poslušal! Dokler bom jaz tukaj, bo otrok na varnem,« je pribila. »Zaradi nje mi je pa res hudo. Revica uboga! Si jo videla, kako se je premagovala, da ni bruhnila v jok. Sirota!«

Vida se je počasi vračala v svojo pusto sobo na drugem koncu mesta. V sebi je bila tako razdvojen, da tudi jokala ni več.

»Ne, ne« je premišljevala med potjo. »Tako ne pojde več dalje. Čim bolj bom zavlačevala z odhodom, tem težje bo. Spremeniti tako ne morem nič, torej je najbolje, da grem čimprej.«

Dokumente ji je Breda, že prinesla. Partizansko prepustnico je skrbno zašila v podlogo popotne torbe. Dovoljenje za prehod prek bloka in osebna izkaznica pa sta bili tako dobro ponarejena, da ne bi mogel nihče podvomiti o njuni pristnosti. Dokumentalna ilegalna tehnika je delala brezhibno.

»Danes grem še spat h Anki,« je sklenila med potjo, »jutri pa pospravim v popotno torbo vse, kar potrebujem, in jo odnesem k Čiki v mestov, je nadaljevala z načrtom svojega odhoda. »Bredi moram pustiti še sporočilo na javki, kjer naj me jutri zvečer poišče, da se posloviva. Upam, da me bo zadnja noč že Čika vtaknil v kakšen kot, kjer bom prenočila, preden odidem iz mesta.«

Le malo ljudi je srečala na cesti. Še tistih, ki so šli mimo, ni opazila. Tako je bila zaposlena sama s seboj, da še vedela ni, kdaj se je znašla doma. Anka jo je čakala kot vedno. Nista dosti govorili. Le skromno večerjo je Anka postavila pred njo na mizo in ji prigovarjala, naj je. Vida se je

69

trudila, da bi jedla vsaj Anki na ljubo, a je le porbrskala po krožniku in nazadnje pustila.

»Ko bi bilo tega vsaj že konec,« si je želela Anka. »Če bo tako nadaljevala, bo še zbolela. Jesti noče, spati ne more, v nekaj dneh se je tako spremenila, da jo je žalostno pogledati.«

»Anka, še nocoj bova spali skupaj pod isto streho, jutri pa ostanem v mestu, ker naslednji dan na vse zgodaj odidem.«

»Tako kmalu!« se je začudila Anka.

»V enem tednu je treba oditi, so mi dejali. Teden ima samo sedem dni, Anka,« se je skušala posaliti.

»Pravzaprav je dobro tako, Vida. Če boš še nekaj dni v mestu, se boš čisto posušila. Nikoli nisi bila prav močna, zdaj si pa takšna, da kar rožljaš s kostmi. Kar je, je. Odlašanje najbolj ugonablja človeka. Ko boš zunaj, bodo misli na punčko, vsak dan manj boleče, ker ne boš mogla do nje. To, kar počneš zdaj, škodi le tebi, mali pa prav nič ne koristi.«

Pametna je bila Anka in tako preprosto odkrita, da jo je človek moral imeti rad. Tako modra je bila in tako življenjska. Blagor njej, ki zna tudi sama pri sebi vse tako dobro opraviti. Anka ni bila nikoli pretirano vesela, a tudi pretirano žalostna ne. Nikoli je Vida ni videla jokati. Postaviti se za pravico, o da, to je znala, toda jokati? Na solze je že zdavraj pozabila. Če bi jokala zaradi krivic in skrbi, ki so bile njene zveste spremljevalke vse življenje, bi lahko že izjokala oči. Anka se je raznežila samo pri otrocih, drugače pa je bila trda, kot je bilo trdo njeno življenje.

Vida se ji je zahvalila za večerjo in odšla v svojo sobo. »Poslovili se bova jutri zjutraj, ko bom

ZLATOPOROČENCA

Pred kratkim sta Frančiška in Josip MOHORČIČ iz Hrastij pri Pivki praznovala zlato poroko.

Slovesnosti so se udeležili predstavniki krajevnih organizacij ZKS, SZDL, RK, DU in ZB NOV, ki so jubilentoma iskreno čestitali.

Frančiška je stara 73, njen mož pa 77 let. Oba sta še zdrava in vedno dobre volje.

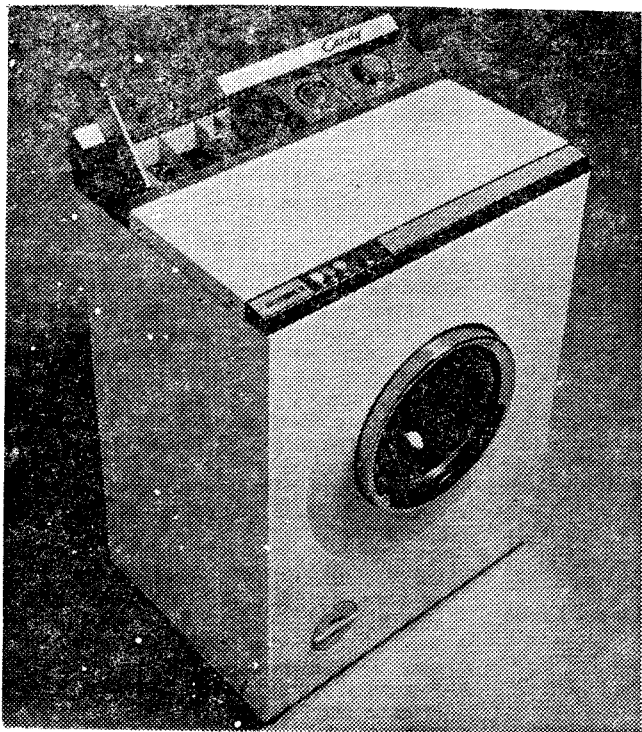
Jožef Mohorčič se je s 16. letom starosti šel učiti za čevljarja. Po končani učni dobi je moral v I. svetovno vojno. Ko se je srečno vrnil domov je živel na okupiranem ozemlju in je takoj začel aktivno sodelovati v protifašističnem gi-

banju. Bil je poverjenik za komunistični tisk (Delo). Leta 1920 se je poročil. V zakonu je imel eno hčerko. V času II. svetovne vojne je aktivno delal na terenu skupaj s svojo družino. Bil je tajnik vaškega odbora OF, po vojni je sodeloval v raznih organizacijah na Pivškem področju.

Ob tem zlatem jubileju obema iskreno čestitamo in jima želimo še mnogo let zdravja in osebnega zadovoljstva.

S. BRATINA

Stroj za pranje perila regulira časovno
biološko namakanje perila

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

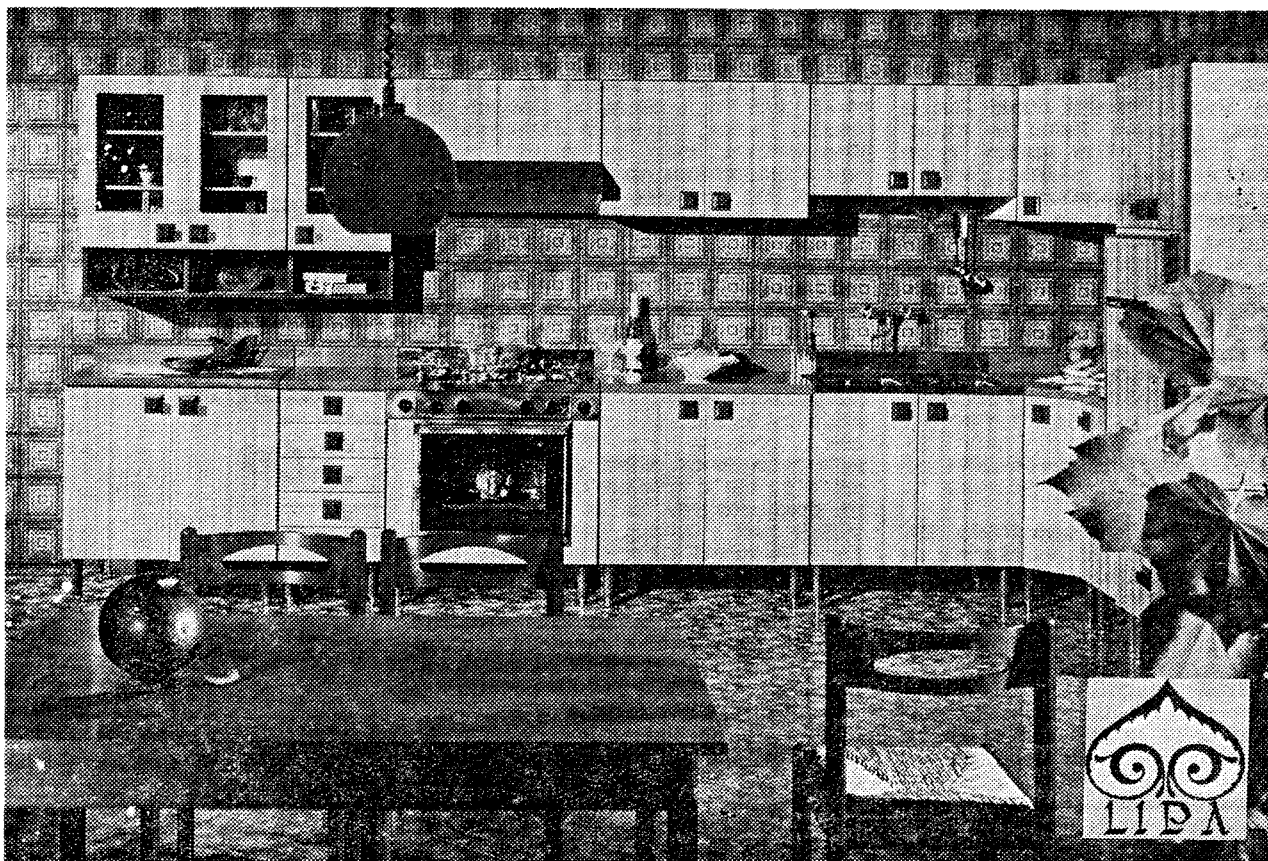
TELEFON komero., Uprava in računovodstvo
h. c. 320 855, skladišče 57-490, 57-498

SUPERAUTOMATIC 98

Candy

Tovarna pohištva L I P A AJDOVŠČINA

Kuhinja Monica –
za življenje, ki
si ga želite.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

70

odsa,« je s prisiljenim nasmehom dejala Vida, preden je zaprla kuhinjska vrata.

Vida se je naslednji večer zadnjič napotila v tiho, ozko ulico v predmestju. Tako nepomembna je bila in tako zapuščena. Nič mestnega hrušča, nobenih avtomobilov, čez dan polna majnih otrok, zvečer spokojna in prazna. Hiša na skrajnem koncu sipe uličice pa skriva pod svojo streho njeno punčko...

Marijanka je ves dan spala. Zvečer je bila sitna in nemirna. Jokala je in je niso mogli potolažiti. Mara je prinesla košarico v kuhinjo, ko je svojega Mihača že spravila k počitku.

Tudi v kuhinji ji ni bilo po volji. Drla se je na vse grlo, dokler je ni utišalo drdranje Marinega šivalnega stroja, ko je Mara Mihaču šivala srajčke. Dekletce je za nekaj časa zaprlo očke, pa spet zvedavo pogledalo naokrog.

Mara je zaslišala korake po stopnicah. Odprija je vrata in prižgala luč na stopnišču, da bi Vida bolje videla.

»Ali Marijanka že spi?« je vprašala Vida, ko je šla po stopnicah.

»Ne. Nekam nemirna je danes, kot bi vedela, da te mora počakati za slovo. Košarico sem prinesla kar sem. Ves dan je spala, zdaj pa se ne more in ne more umiriti.«

Vida je stopila skozi kuhinjska vrata naravnost h košarici, v kateri je ležala njena punčka. Ko se je sklonila k njej, se ji je obrazek nakremžil, kot bi hotela zajokati, potem pa se je po njem razlil sladek nasmeh. Ljubeznivo je začela gruliti, kot bi ji hotela nekaj povedati. Mala je svojo mamo spoznala. Začela je stegovati ročice. Seveda saj se res že nista videli, odkar jo je Vida pustila v dečjem

71

domu. Kadar jo je po tistem obiskala, je punčka že spala, tako da ni mogla videti svoje mame.

»Glej no, kako dobro te pozna,« se je začudila Mara. »Do danes je še nisem videla, da bi se komu smejala. Tako resno se je ves čas držala, kot bi vedela, da nismo pravi. Ne zmeni se dosti za nas. Dobro, da je še tako majhna. Ne vem, kako bi bilo, ko bi bila stara kakšno leto.«

»O ti moja punčka,« je šepnila Vida, jo dvignila iz posteljice in jo čvrsto stisnila k sebi. Tako ljubeč nosček je imela in zvedave temne očke s črnimi dolgimi vejicami, pa ustka, ki jih je tako smešno šobila, da se je morala Vida glasno nasmejati.

»Ti moj ljubi otrok...« Poljubila ji je rožnate ličice, čelo in temne laske. Vedela je, da je to zadnji večer, ko jo še lahko gleda. Od tega dne bo nosila s seboj le spomin, vse do takrat, ko se bo vrnila čisto domov.

»Nič ne misli in ne posiljavaj se predolgo... Pojdi Vida, saj mala prav nič ne ve, kako ti je, ji je kar prigrvarjal notranji glas. Vidi se je zdela, da je ta glas podoben Ankinemu.«

Nežno je položila punčko nazaj v košarico, se s trdim stiskom rok poslovila od Mare in skoraj stekla iz hiše. Na stopnicah je zaklicala Mari:

»Mara, lepo pozdravi Okija in babico in vse druge. In ni je bilo več. Le njeni koraki so odmevali po temni ulici.«

Šla je h knjigovezu Čiki, kjer jo je že čakala Breda. Nocoj še slovo od Brede, jutri zjutraj od dobrega strička in njegove žene, potem bo konec trpljenja, ki ga občuti človek, ko zapušča tiste, ki jih ima rad.

V zgodnjem hladrem jutru je Vida stopala po dolgi ravni cesti proti bloku. Za seboj je zapu-

72

ščala mesto in svoje ilegalno delo, ki ga je prepustila tistim, ki so v mestu še lahko ostali.

V rokah je nosila težko popotno torbo. Bila je oblečena v težko volneno krilo in usnjeno jopico. Hlače, gojzerje in nahrbtnik je spravila na dno torbe, na vrh pa nametala perilo in razne drobnarije. Če jo bodo na bloku spraševali, zakaj nosi vse to s seboj, se bo izgovorila, da bo pri kmetih zamenjala za hrano, ki jo v mestu primanjkuje. To je bil najboljši izgovor.

Počasi se je bližala bodeči žici, s katero je bilo obdano mesto.

Pogovor s partizanskimi materami

Z Matijo Starklom, predsednikom ZB NOV Globoko, sva se dogovorila, da na dan pred 8. marcem obiščeva tri najstarejše mamice na našem območju. Vsem trem je že nad sedemdeset let in priklenjene so na posteljo.

Najprej sva obiskala Rožmanovo mamo. Sedela je na postelji. Iskreno sva ji voščila za osmi marec. Mamino lice se je razvedrilo in oči so se ji zaiskrile v lesku solz. Prosila sva jo, da bi nama povedala, kaj se ji je najbolj vtisnilo v spomin.

Povedala je, da je v sedemdesetletnem življenju doživela veliko gorja in da bi ne mogla več ločiti, kaj je bilo najhujše. Ob izgnanstvu naših ljudi jeseni leta 1941 je bila tudi Rožmanova družina na seznamu. Njen mož Franci je sklenil, da ne pojdejo v izgnanstvo. Na Bizelskem je imel prijatelja, ki ga je povabil, naj se z družino preseli k njemu, kjer jim bo dal delo v vinogradih. Res so se nemudoma preselili tja vsi. Otroci so bili že odrasli. Že leta 1942 so jih obiskovali organizatorji osvobodilnega gibanja. Leta 1943 je odšel k partizanom prvi sin, Franci. Bil je pri VDV in je srečno dočkal svobodo. Naslednje leto je šel med borce Tone, drugi sin. Bil je vezist. Velikokrat je prehodil pot med partizanskimi štabi od hrvaške meje do Savinjske doline. Leta 1944 pa se s poti proti Celju ni več vrnil. Nihče ne ve, kje je njegov grob. Rožmanovi so se po osvoboditvi vrnili domov. Mož je umrl leta 1947, po nekaj letih je doletelo še sina Francija.

Mama je dobila enkratno priznavačnino za sinom Tonetom — 30.000 Sdin; toje bilo vse. Ne more si pomagati. Po dolgem času sva bila midva prva, med tistimi, ki so se kdaj pozanimali zanjo...

Potem sva pohitela k Brinovčevi mami. Doma je prav na meji med Globokim in Piršembregom. Vsa družina je bila zbrana: mama Angela z možem Martinom, hčerka Milka z možem in dva vnučka. Ko smo prišli na pogovor o osvobodilni vojni, je mama Angela vstala in se nemo zagledala v sliko na steni. Na sliki so tri dekleta, ki jim je tedaj bilo od 13 do 19 let. To so hčerke mame Angele. »Tale srednja je Režika ki je padla jeseni leta 1944, ko je partizanska četa zašla v nemško zasedo. V tisti četi je bila tudi hčerka Anka, ki pa se je rešila,« je povedala mama. Za Režika prejema invalidnino, a kaj, ko pa ne more preboleti, da jo je izgubila!

Morala sva se oglasiti še pri Cizelnovi mami v Piršembregu. Mama je nedavno obhajala svoj 72. rojstni dan. Prav vsa Cizelnova družina je sodelovala v NOV. Mama Marija je povedala, da se ji je najbolj vtisnil v spomin dan, ko so prišli Nemci in jih odgnali v kazensko taborišče — z možem in s sinčkom. Tam so moža ločili od njiu. Poslali so ga v Kapfenberg. Mož je od tam pobegnil k partizanom. Mamo z otrokom so izpustili. Tudi sinova Tone in Milan sta bila borca. Milan je jeseni leta 1944 padel nekje v Savinjski dolini...

IVAN LESINŠEK

Enajsto zbirno tekmovanje invalidov v kegljanju

Sportno društvo »Invalid« v Ljubljani je tokrat že enajstič priredilo letno zbirno tekmovanje v kegljanju invalidov. Ta športna panoga je med invalidi močno priljubljena. Zato se jih je na tekmovanje prijavilo kar 44.

Nastopili sta dve skupini, stari in mladi. Med starejšimi športniki starimi nad 50 let je bilo šest veteranov, v drugi skupini pa je sodelovalo 39 mlajših kegljačev.

Med starejšimi so bili najboljši Vinko Bovcon s 4220 podrtimi keglji (poprečje na 100 lučajev mešano 422 kegljev). Njemu sledi Jože Flos s 4062 keglji (poprečje 406), Djuro Janič 3982 keglji (poprečje 398).

V skupini mlajših kegljačev invalidov je letos dosegel rekordno število podrtih kegljev Slavko Draškič in to 4498 (poprečje 449). Zaslužen je osvojil prvo mesto. Njemu sledijo Drago Damjanovič s 4468 keglji (poprečje 446), Janko Jakša s 4450 (445) ter Tone Zajc 4439 (poprečje 443).

V dvajsetih letih še ni kegljaška kronika športnega društva »Invalid« v Ljubljani zabeležila med posamezniki — kegljači tako visokih rezultatov, kot tokrat. Take rezultate dosegajo namreč le republiški prvaki.

Referent za kegljanje Stanko Janša in sodnik Djuro Janič sta zbirno tekmovanje organizirala res brezhibno in zaslužita vse priznanje.

Sportniki-invalidi strelci, šahisti, balinarji in igralci namiznega tenisa se bodo pomerili v zbirnem tekmovanju v začetku aprila.

V. B.

Poziv

Muzej slovenskih izgnancev v Brezovici želi do 4. julija 1971, ko bo v tem kraju množično zborovanje izgnancev, dopolniti in razširiti svojo stalno razstavo. Zato poziva vse izgnance in njihove svojce, da bi prispevali novo gradivo, zlasti takšno, ki priča o njihovem odporu in sodelovanju v narodnoosvobodilnem boju.

Gradivo izročite organizacijam Zveze združenj borcev NOV Slovenije ali pošljite na naslov: dr. Tone Ferenc, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana, Trg revolucije 1. Gradivo bomo preslikali in na željo vrnili.

Anton Jež - osemdesetletnik

Nobeden njegovih znancev, ki ga srečuje na ulicah Ljubljane, opazuje pri delu na vrtu ali pri njegovem najljubšem opravilu rezbarjenju in struženju, mu ne bi prisodil take starosti. Da ima Anton Jež, pionir moderne ortopedije v Sloveniji in tudi v Jugoslaviji, že osemdeset let, pa bi si najmanj mogel misliti tisti, ki ga mladeniško živahnega in okretnega srečuje na njegovih izletih po hribih v okolici Ljubljane. Nedavno je bil celo na Golici.

In vendar je res!

Anton Jež je bil rojen v Vipavi leta 1891 in je pred kratkim praznoval svoj osemdesetletni jubilej. Toda življenje, ki ga ima za seboj je prava povest velikih uspehov marljivega in iznajdljivega samouka.

Pred I. svetovno vojno je delal kot priučen polagalec linoleja v Trstu. Kot avstrijski vojak je med vojno tri leta preživel v italijanskem ujetništvu v utrdbah Genove, kjer je začel rezbariti, da je preživel dolgočas. Po načrtih nekega inženirja je tam nato izdelal izredno natančno maketo novega genovskega pokopališča.

Kmalu po I. svetovni vojni je prišel v Ljubljano in bil nekaj časa zaposlen v tovarni stolov v Duplici. Ker pa je takrat bilo veliko vojnih invalidov še brez proteze, a ortopedskih strokovnjakov ni bilo, se je lotil tega dela. Izredno ga veselilo ukvarjati se z novim delom in iskati razne načine potov do uspeha. V ortopedski delavnici, ki so jo v Ljubljani ustanovili po I. svetovni vojni, je po šesttedenskem tečaju v Beogradu začel prvi izdelovati lesene proteze. Sam je izdelal orodje za njihovo izdelavo in kmalu skonstruiral tudi nekaj strojev za olajšanje tega dela in ob tem vzgajal še druge delavce. Izdelal je členska gibala za take proteze, zapore v kolenih in še marsikaj.

V času fašistične okupacije se je kot razredno zaveden delavec že leta 1941 vključil v delo OF, a 1944 so ga hkrati z njegovim sinom odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau, od tam pa v Rabstein. Njegova hčerka pa je bila že od 1942 v partizanih.

Po osvoboditvi je nadaljeval svoje delo in izpopolnjeval leseno protezo. Izdelal je načrte za mnoge izboljšave in novosti ter skonstruiral posebno protezo za otroke. Narisal je prvi katalog ortopedskih pripomočkov v Jugoslaviji. Kot strokovnjak se je udeležil mnogih konferenc za normiranje ortopedskih izdelkov. Sodeloval je tudi kot inštruktor v ortopedskih podjetjih v Titogradu, Sarajevu in Skopju in to vse do upokojitve leta 1950.

Takrat pa se je srečal z birokrati. Bil je res popoln samouk in ni imel spričeval o usposobitvi. Zato so ga hoteli upokojiti kot nekvalificiranega delavca. Toda z neštetimi potrdili, da je res izreden strokovnjak, ki je vzgojil vrsto kvalificiranih delavcev v ortopediji, so mu dodelili naslov višjega industrijskega tehnika in ga kot takega upokojili. Do leta 1961 je nato sodeloval še pri ustanovitvi zavoda za rehabilitacijo invalidov.

Jubilant Anton Jež lahko s ponosom gleda na svojo prehojeno življenjsko pot, na neštete uspehe svojega dela in svoje iznajdljivosti. Njegovi znanci, predvsem pa mnogi vojaški vojni invalidi, ki jim je izdeloval protezo mu ob njegovem visokem življenjskem jubileju kličejo:

»Še na mnoga leta!«

V. M.

DOBRO JE, ČE VESTE

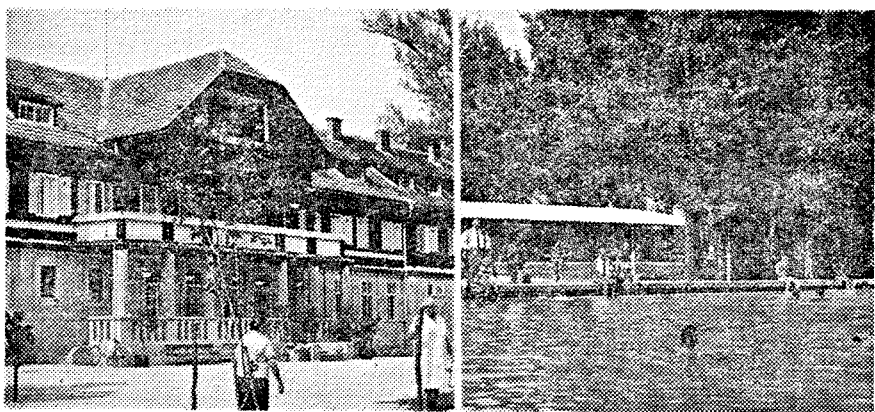
ZANIMIVI IN NEMARA OBETAVNI POSKUSI ZA ZDRAVLJENJE DIABETESA (SLADKORNE BOLEZNI). Po izjavi znanega ameriškega strokovnjaka za diabetes dr. Paula Laissyja se za zdaj vsaj pri podganah s presajevanjem celic, ki delajo insulin (hormon trebušne slinavke, ki presnavlja sladkor v organizmu), lahko »dejansko zdravi« diabetes. Ta zdravnik je že dosegel nekaj uspehov s presajevanjem teh celic z zdravil laboratorijskih podgan pod kožo sladkorno obolelih podgan. Dr. Laissy pričakuje, da se bodo tako presajene celice »zakoreninile« v novem organizmu in da bodo začele delati dovolj insulina za presnavljanje sladkorja. Dr. Laissy, ki je šef oddelka za patologijo na washingtonski univerzi v Saint Louisu, je poudaril, da so bili poskusi presajevanja celih trebušnih slinavk brezuspešni in da je brez pomena presajevati ta organ, ker zavzema tkivo, ki dela insulin, ko maj dva odstotka trebušne slinavke. Dr. Laissy ni hotel dati nikakršnih natančnejših podatkov o dosedanjih poskusih, poudaril je le, da bo potrebno še mnogo dela in truda, preden bo mogoče na ta način zdraviti sladkorno bolezen. Tudi če bo presajevanje uspelo, bo treba najprej rešiti še številna druga vprašanja, ki so s tem povezani.

ČEBELE PICIJO KDAJ PA KDAJ ČEBELARJE, KO SE TI UKVARJAJO Z NJIMI. Iz čebeljega žela se podedi strup, ki je približno tako močan kakor kačji, kobrin strup, vendar ga ima čebela izredno majceno količino. Ta strup je zdravilen. Že zdavnaj je bilo znano, da je moč revmo kar uspešno zdraviti s čebeljim strupom. V najnovejšem času so ustanovili v Sovjetski zvezi nekakšne ambulante za zdravljenje revmatikov s čebeljimi piki. »O piku čebela pogine, ker ne more izdreti žela, ki ga zapiči v rano. Z želom vred se namreč odtrga tudi delček čebelinega telesa. Prej so, ko so pridobivali čebelji strup za injekcije, čebele žrtvovali, v zadnjem času pa uporabljajo za pridobivanje tega strupa električni tok, ki deluje tako, da čebela sok podedi ter ostane živa.

DANES GOVORI CIGANSKI JEZIK PRIBLIŽNO MILIJON CIGANOV, čeprav jih je mnogo več, skoraj gotovo več ko 4.000.000. Gre za jezik, ki se je odcepil od indijskih jezikov indoevropske skupine v razdobju od V. do X. stoletja. Pozneje je, v času od XI. do XV. stoletja, ta jezik prišel v Evropo. Po ugotovitvah jezikoslovcev se je ohranila najčistejša ciganciščina na Madžarskem, kjer jo govori približno 200.000 Ciganov. Prav toliko ljudi uporablja ta jezik v Španiji. V Bolgariji in Češkoslovaški govori, v vsaki teh držav, ta jezik približno 150.000 ljudi, v Jugoslaviji 140.000, v Sovjetski zvezi 80.000, v Romuniji 70.000, na Finskem pa le 2.000. Ciganski jezik še vedno nima svoje lastne pisave, čeprav imajo Cigani v prevodu sveto pismo, tiskano v latinici in cirilici.

POLJSKA SE V SVETOVNEM MERILU PRISTEVA MED POMEMBNE POLJEDELSKE PRIDLOVALNE DEŽELE IN IZVOZNIČE. Njena najvažnejša pridelka sta rž (1968. l. 8.500.000 ton) in krompir (1967. l. 48.600.000 ton). Poljska je po količini teh pridelkov, ko po Sovjetski zvezi, druga na zadnjem svetovnem seznamu. Ta pridelka nista samo osnovni živila za prebivalstvo, marveč sta izredno pomembna tudi kot živilska krma, krompir pa še posebej kot industrijska surovina. Tudi gojenje svinj in sladkorne pese je na Poljskem doseglo visoko raven. Poljska spada med važne dežele izvoznice živil, ki ima na tujih tržiščih svoje stalne, zanesljive kupce.

SPECIALNO DRESIRANI POLJSKI PSI. Poleg posebnih elektronskih naprav bodo na britanskih letališčih iskali razstrelivo v potniški prtljagi tudi specialno dresirani policijski psi. Neki tak pes, Maks po imenu, je v dveh minutah odkril oziroma zavohal razstrelivo, skrito v transistorskem radijskem sprejemniku in v plastični vrečki, ki so jo bili policijski uslužbenci skrili v košaro za smeti.

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmodernejše rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatološke, travmatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotorne in podporna aparata. Kontraindikacije: infekcijske bolezni, akutna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje, zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

TEDNIK »TV-15« JE TVOJ
NAJBOLJŠI PRIJATELJ

Fotoreporterska služba med NOB

France Cerar:

„Za domovino, ne za trofeje ...“

»Na, lepo ste me speljali na led,« se je hudoval. »Malo prej sem vam povedal, da z novinarji nerad češnje zobljem, zdaj pa klepečem kot sitna branjevka. Ampak, kar je res, je res. Hude pa tudi lepe čase smo preživeli v tistih letih, in da smo bili vsi, ki smo delovali na področju fotoreporterske službe veliki prijatelji, tudi ne gre pozabiti. Kaj ni malce žalostno, da nam v vseh teh letih ni uspelo pripraviti tovariškega srečanja, kjer bi ob dobri kapljici obujali spomine? Z Virškom se res večkrat dobiva, ker sva oba navdušena ribiča, in tudi z Vavpotičem sva pogosto skupaj, ker sva pri istem delu. To pa je tudi vse.«

Tako je začel pripovedovati nekdanji partizanski fotoreporter France Cerar, ki se je pred dvainpetdesetimi leti rodil v beli Ljubljani. Toda, kot za mnoge, tudi za Franceta Ljubljana ni bila bela. Nikoli ni poznal staršev. Poznal je le puste sobe zanemarjenih interaktivov, ledeno mrzle stene celic in dolgo verigo

smo jih dobili — če se ne motim — od zahodnih zaveznikov. Bile so bolj primerne za fotografiranje kot za fotoreportažo. Še danes govorimo največ o težavah, pa da jih ne bi bilo v tistih dneh! Primanjkovalo nam je najosnovnejšega fotografskega materiala. Na vsem osvobojenem ozemlju sta bila dva ali morda trije stroji za proizvodnjo enosmernega toka. Mi bi potrebovali močne luči, a smo se morali pogosto zadovoljiti s petrolejko. Nismo imeli niti pravega fotografskega papirja za povečevanje. Uporabljali smo kontaktni papir, ki je mnogo manj občutljiv, in smo morali eno sliko osvetljevati več kot uro. Filmske kamere nismo premogli. Največ je fotografiral Coro Skodlar, čeprav se danes ni znano, kje so njegovi posneti filmi. Božidar Jakac je dogajanja beležil na trak filmske kamere in šele pozneje tovariš Viršek s kamero, ki mu jo je dal Skodlar. Kot fotosekcija smo bili s temi pripomočki res kaj slabo oboroženi. Vrsto

mi je drhtel v roki in v hipu sem pozabil, po kaj sem prišel. Na njegovem negibnem obrazu je bilo opaziti sledove mavca. Umil sem ga. S solzami v očeh sem nekajkrat pritisnil na sprožilec. Posnetke, ki sem jih naredil takrat, še danes hranim v obliki kontaktnih kopij, in so mi najdražji in najpretnjši spomin na čase narodnoosvobodilnega boja.

Omenil sem že, da se je naša fotosekcija pogosto selila. Ko sem vstopil v propagandni oddelek, je bil leta v Selih pri Otovcu. Nismo se še dobro privadili novemu okolju, že smo se preselili v Črmošnjice in od tam v Suvinjo vas pod Semičem. Naše delo smo sklenili leta 1945 v Vojni vasi pri Črnomlju, kjer smo pred odhodom v Trst tudi skрили naš fotografski arhiv.

V Trst sem prišel 1. maja 1945. Puške še niso bile utihnile in demonstracije so bile na dnevnem redu. Vrelo je, kipele in po svobodi je dišalo. Čutili smo jo vsi! Utaborili smo se v nekdanjem esesovskem propagandnem štabu na Via Corducci 6, kjer smo začeli precej fotografskega materiala. Celotek naših posnetkov smo našli tam. Na žalost pa naša skupina ni bila prva v tistih prostorih. Pred nami so bile že druge partizanske enote, ki pa se v svojem navdušenju niso zavedale neprecenljive vrednosti teh fotografskih zapisov. Da, bili so to izredno razgibani trenutki! Nekaj mi jih je uspelo za beležiti na filmski trak, mnogo več pa jih je ostalo v spominu in zavesti.

Prvič sem se proti Ljubljani zapeljal s taksijem. Verjetno se to malce čudno sliši, a je bilo res. Ante Novak, neki partizanski kurir in jaz smo — potem, ko smo dobili dovoljenje tovarišice Savičeve — najeli tržaškega taksista. Z brzostrelkami na oknih avtomobila smo odbrzeli proti Ljubljani. Bili smo žal prezgodnji, saj so nam Vrhničani povedali, da so v mestu še belčki. Morali smo se vrniti. Kmalu sem se drugič odpravil proti Ljubljani. Lahko rečem, da je bilo to pravo glasbeno potovanje. Za to je poskrbel mojster Bojan Adamič, ki je sedel za volanom starega topolinčka. Srečanje z Ljubljano ni bilo takšno, kakršnega sem si želel. Dom, kjer sem pred leti stanoval, ni bil več dom, in žena je bila še vedno v enem izmed nemških koncentracijskih taborišč. Nedolgo zatem sem dobil nalog, da se vrnem v Trst, kjer sem ostal do jeseni. Postal sem filmski razdeljevalec z nalogo, da po tržaških dvorinah predvajam ruske filme. V enem največjih tamkajšnjih gledališč sem mesec dni vrtil ruski film 'Stalingrad'. V jeseni sem se dokončno vrnil v Ljubljano. Tudi takrat se nisem mogel izneveriti svojemu poslanstvu in priključil sem se slovenskemu filmskemu podjetju. S filmom sem se potem ukvarjal vse do upokojitve in še vedno mislim, da sem del njega...

Ne vem, koliko cigaret je medtem prižgal moj sogovornik. Vem le, da se je čas najinega srečanja prehitro iztekel.

kel. Spet bo stopil za kamero, naravnal objektiv kot že tolikokrat prej in vendar drugače... Vsak dan je nova šola, vsaka šola da več izkušenj in koliko izkušenj da štirideset let dela?

»Saj to je tisto...« mi je ob koncu dejal France Cerar. Imeli smo premalo izkušenj. Učili smo se samo na svojih napakah, a z veliko in nemajno voljo. Kaj pa se lahko z voljo naredi, o tem zgovorno priča fotodokumentacija v naših muzejih, o tem govorijo najrazličnejše ilustrirane partizanske izdaje, časniki in revije. Prepričan sem, da ni nikoli nihče izmed nas delal zaradi sebe. Osebo sem bil prepričan, da služim domovini in da je fotografiranje le del mojih nalog, ki sem jih imel v zvezi s tem. Katero delo in katere dolžnosti so bile takrat bolj ali manj pomembne, se mi danes ne zdi vredno razpravljati. Tako kot povsod, pa je tudi v našem delu obstajal tisti 'če'. Če bi imeli več materiala... če bi bilo več razumevanja za naše delo in njegov pomen, če...

Spominjam se, kako so mi leta 1945 vrnili nekatere izmed mojih fotografij s pojasnilom, da so osebne. Bil sem sila slabe volje! V partizanih nismo slikali nič osebnega, ker za to ni bilo časa. Če se je kdo kdaj slikal z vaščani, pa menda še ne pomei, da mora sliko spraviti v svoj album. Verjemite mi, da sem bil močno presenečen, ko mi je Matjaž Klopčič — neko knjigo je opremil z mojimi posnetki — prinesel honorar za fotografiranje. Res je, da sem mu bil hvaležen za pozornost, a vendar si te pozornosti nisem znal prav razložiti. To je last muzeja, sem si mislil in, če nisem pretirano čustven, last naroda in zgodovine!

Poslovila sva se. Pozno popoldne, ko sem sedel za pisalnim strojem, so mi v mislih vstajale podobe. Tam nekje daleč sem ugledal mladega livarja, ki stoji ob razbeljenem železu in vneto govori zbrani množici... Med oglašujočim ropotom tkalskih strojev sem zaslučil obris sestrada-nega mladeniča, za katerim so se pravkar zaprla vrata celice... Tovariši, ga slišim, borimo se za domovino in ne za trofeje!... In tu blizu nekje za množico sloni ob kamnitem stebri človek srednjih let, sem in tja pogleda v objektiv fotografskega aparata in pristane na sprožilec... Da bi se mu roka še dolgo ne utrudila, si zaželim.

Zapisal:
SILVO TERŠEK

Pogreb komandanta Staneta

(Foto: France Cerar)

krivic in razočaranj. Za mladega skojevca ni bilo nikjer prostora. Livarstvo, katerega se je bil izučil, je moral zaradi posledic zapora pustiti. V mariborski tovarni »Svilav« je postal tkalec. Bil je tudi sekretar kovinarske celice ter predsednik vzajemnosti na Tezmem. S fotografijo se je začel ukvarjati že takrat, ko je še kratke hlače nosil in je pomagal teti fotografirati za Bežigradom.

Domovino je zajela vojna vihra. Februarja leta 1942 so ga Italijani poslali v internacijo. Osem dolgih mesecev je bil v Gonarsu in deset nikoli pozabljenih mesecev na Rabu. Po kapitulaciji Italije je šel z Rabsko brigado na Mašun, nato se je vključil v art. divizion 14. divizije in postal komisar. Pred pohodom divizije na Štajersko, tik pred veliko nemško ofenzivo leta 1943, je bil v Zagorici v Suhi krajini močno ranjen v roko. Zaradi hudih posledic se ni vrnil v divizijo, pač pa je bil sprejet v fotosekcijo propagandnega oddelka glavnega štaba.

Tovariš Trobec je bil prvi član te sekcije. Prav takrat je bil premeščen na neko drugo mesto in glavni štab je potreboval zamenjavo. Prišel sem kot naročen! Kmalu je k delu v fotosekciji pristopila še vrsta tovarišev fotograf: Jelič, Zdravko Kržišnik, Stane Viršek, Vavpotič ter tovarišici Jožica Jeraj in Ivanka Rojšek. Osnovni namen partizanskih fotosekcij je bil prav gotovo — ohraniti dokument časa, ena važnejših nalog pa propaganda doma in v tujini. Trudili smo se, da bi po brigadah pridobili čimveč partizanskih novinarjev — reporterjev, ki bi nam pošiljali reportažne zapise. Na žalost smo bili bolj slabi organizatorji. Pri našem delu smo se pač morali pogosto oprijemati stare partizanske navade: ko bo konec vojne in bo časa na pretek, bomo pa vse uredili! pripoveduje France Cerar.

»Mislim, da smo imeli v naši fotosekciji štiri ali pet 'box kamer', ki

proslav v Črnomlju in drugod smo fotografirali tako, da smo posnetek osvetljevali sekundo in več. Razumljivo je, da so bile slike pogosto meglene in premaknjene. Toda delati je bilo treba in beležiti dogajanja ne glede na pogoje, v katerih smo ustvarjali.

V pogovoru s tovarišem Cerarjem sem izvedel, da so on in njegovi tovariši v dneh, ko so se zadrževali v okolici Črnomlja, pogosto prišli v stik s člani fotosekcije pri SNOŠ. Pravzaprav med eno in drugo fotosekcijo ni bilo razlike, le da so se vojaški fotoreporterji skupaj z glavnim štabom ves čas selili, kakor je pač zahtevala varnost. Navadno so se vselili v kakšno kmečko hišo, nalezli seveda na različna gostoljubja. Hiše so bile hišice in gospodarju ni bilo vseeno, če se je njegova družina povečala za kakšnih sedem članov. Največkrat so le našli »skupen jezik«. Če se je dalo, so v hišo potegnili tudi električno napeljavo. V Vojni vasi pri Črnomlju je za te stvari na primer poskrbela stara lokomotiva na železniški postaji, od koder so bile žice razpredene na vse strani; tudi v hišo, kjer je dišalo po razvijalni tekočini, so potegnili eno.

»Takrat smo pravzaprav delali vsi — vse! Hodili smo na akcije v bližnjo in daljno okolico. Ob neki priložnosti sem dobil nalogo, da fotografiram tiskarno v Rogu, ki pa je bila sila domiselno skrita v neki dolinici. Čeprav so mi povedali, kje je, sem jo le s težavo našel. Takrat sem naredil nekaj zanimivih posnetkov tudi v notranjosti tiskarne.

V nepozabnem spominu so mi ostali posnetki padlega komandanta Staneta... Verjemite mi, rad bi vam povedal kaj več o tem, a mi čustva ne dajo... To je bil človek v najsvetlejšem pomenu besede. V bolnišnico sem prišel nekaj trenutkov po tistem, ko je tovariš Pirnat naredil posmrtno masko nesrečno padlega junaka. Fotoaparati

Prihod »prekomorcev« v Črnomelj

(Foto: France Cerar)

BRZOSTRELKA

Baje je bil kuhar Janez tisto brzostrelko čisto sam zaplenil ranjenemu nemškemu vojaku, ki je ležal v obcestnem jarku. Mnogokrat se je pohvalil, da je bil takrat v velikih nevarnostih. »Lahko bi me bil ustrelil, ali pa bi me drugi Svabi, če bi me bili opazili,« je govoril. Videti je bilo, da tudi samohvala ni dovolj, da bi brzostrelko lahko obdržal.

V četo so prihajali novi borci, ki so potrebovali orožje. Kljub številnim bojem, v katerih so partizani dobivali večino tega, kar so potrebovali, je pušk še vedno primanjkovalo. Tako so bili borci oboroženi z vsem, kar je bilo vsaj malo uporabno: od dolgih kuhinjskih nožev do starih pušk in najmodernejših mitraljezov. Zato ni bilo nič čudnega, če je kuharjeva brzostrelka nikala marsikaterega borca. Bila je kovinsko modre barve, in če si jo držal v roki, si se počutil kar bolj samozvestnega. Vse mogoče so mu ponujali v zamenjavo. Neki borec mu je bil pripravljen dati celo uro, ki je predstavljala v partizanskih časih pravo dragoceno, pa ga je Janez nagnal s »trpajstnim mešetarnjem«. Kuhar je bil v brzostrelko prav zaljubljen. Kadar je utegnil, jo je vzel v roke in gladij z maslino ounj, da bi se kar se da lepo svetila. Celo mu je jel zanemarjati zaradi nje.

»Čuj!« mu je nekega dne rekel tovariš, ki je prišel nekje s Štajerske. »Daj mi brzostrelko, saj je pri loncih ne potrebuješ, jaz pa ti dam svojo in še kaj povrh!«

»Ne dam, ponujena puška je bila prej moja in sem jo dal komandantu, ko sem si priboril brzostrelko!«

»Napisal bom pesem o tebi, da se boš čutil!«

»Napiši pesem, pa ti bom dal kaj drugega!« se je branil kuhar Janez, saj ga je najnovejša ponudba pošteno zamakala.

Nobeden ni popustil in začela sta se prerekati. Borec je vpil, da je kuhar malomeščanska reva, Janez pa je kričal, da nikdar ni slišal za tako smešno zamenjavo. »Pesem za brzostrelko, to je pa res neumen predlog!« je pribil.

Mimo je prišel komandant;

»Kaj pa tako vpijeta?«

Oba hkrati sta začela pripovedovati in pojasnjevati, tako da ju je moral komandant opozoriti, naj govorita vsak zase, in šele potem ju je nekako pomiril.

»Povejte, tovariš komandant, kaj naj kuharju koristi tako dobro orožje?« se je zavzemal borec.

»Sam sem jo zaplenil, zato jo morda lahko tudi obdržim!« je pojasnjeval Janez in božal brzostrelko, ki je visela na veji.

Komandant Polde je nekaj časa premišljeval in se nato obrnil h kuharju:

»Res je, kar pravi tovariš. Ti orožja toliko ne potrebuješ, zato je bolje, da mu daš brzostrelko. Obljubim ti, da bom sam gledal, da bo pesem, ki ti jo bo napisal, res dobra. Tudi pištolo ti bo dal in še tvojo staro puško povrh!«

Naš junak se je nerad ločil od brzostrelke in tudi borec je svojo pištolo težko dal... Kuhar Janez je po tistem namesto brzostrelke gladij in čistil pištolo, in teden kasneje bi se verjetno prav tako prepiral, če bi kdo hotel zamenjati brzostrelko za njegovo pištolo.

ANTON KLEPEČ

Nagrajeni prispevek

TAM V GRMU PISMO SKRITO JE BILO

S sestro Danico sva učenki prevaljske osemletke. Ko naju mami v nedeljskih jutrih praznično obleče, radi stečeva k sosedu. Tam je atov dom in teta Mici, ki se naju vedno iskreno razveseli. Ko sva tako neke nedelje kmalu po sedmi uri pritekli v hlev, kjer se teta navadno zadržuje, je ravno molzla kravo. »Kako sta lepi!« nama je rekla. Potem je odnesla mleko, se vrnila in sedla na hlevsko pručko. »Kar bliže k meni!« naju je povabila. »Vidiš, Mirica, vajini krilci sta nagubani,« je nadaljevala. »To me spominja na dogodek med vojno, ko vaju še ni bilo na svetu. Daj bog, da bi se vajini krilci nikoli ne tresli, kot so se tresle gube na krilu Obretanove Pepke, ki je bila takrat deklica enajstih let!«

Z rajnko mamo — Kotnikovo — sva pili na vrtu. Prijetno je bilo v zgodnjih jutranjih urah plesti na vrtu! Zatopljani sva bili v svoje delo. Nenadoma ugledava Obretanovo dečko, ki teče naravnost k nam na vrt. Pod pazduho je stiskala prazno aktovko, v roki pa je držala modro pismo brez znamke in popisano s svinčnikom. Drhtela je kot šiba na vodi. Oklenila se je naše mame in rekla: »Skrizite mi ga!« »Kar na prsi pod bluzo si ga deni!« so odgovorili mami. Kmalu pa so to misel zavrgli, saj moški kaj radi nagajajo dekletom s tipanjem prsi in bi to mesto res ne bilo varno. Brž so ji vzeli pismo in ga spustili v pušpanov grm. To je okrasno zelenje, ki raste ob vrtnih stezah. Košat in star grm je bil pismu varno skrivališče.

Tisti hip, ko so mama stisnili odmaknjene pušpanove vršičke, so Nemci že obkrožili naš vrt. Pritekli so za Obretanovim dekletom. Opazili so namreč, kako se je na poti v Prevalje bliskovito ustavila, ko jih je zagledala. Hoteli so vedeti, zakaj se jim je umaknila. »Otrok je še, pa se vas je prestrašila!« so rekli mama.

ZAHVALA

PIONIRJI IN UCITELJSKI KOLEKTIV OSNOVNE SOLE PRULE SE VAM — BORCI 10. SNOUB »LJUBJANSKE« — PRISRČNO ZAHVALJUJE MO ZA POZRTVOVALNO SODELOVANJE NA VSEH NAŠIH PRIREDITVAH IN AKCIJAH. POSEBNA ZAHVALA GRE TOVARIŠU CIRILU KOŠAKU-SODČKU! PREPRICANI SMO, DA BOMO SE NAPIŠEJO TAKO LEPO SODELOVALI IN OZIVLJALI SPO-MINE NA TEŽAVNE, A SLAVNE DOGODKE NAŠEGA NARODNOOSVOBODILNEGA GIBANJA. SE ENKRAT: ISKRENA HVALA!

Dva Nemca sta stopila do Pepke in jo vprašala, zakaj se tako trese. »Tu po hribih otroci niso vajeni hrupa in deklica se boji!« so zopet vmes posegli naša mati. »Kaj pa partizani, se kaj oglasi-jo?« sta vojaka vpraševala naprej. »Toda je sama revščina, kamnita zemlja je skopa in življenje težavno — le kaj bi mogli hribovski ljudje dati partizanom!« Nemca sta odšla in kazalo je, da sta bila z odgovorom še kar zadovoljna.

Mimo hiše so jeli hoditi vojaki in kar veliko jih je bilo. Videli smo le noge, kako se pomikajo gor v hrib. Ostale smo same. Pepca je zgrabila mamino roko in zahtevala. Nič več ni mogla skriti groze, ki jo je prestajala, in njen jok je bil vse glasnejši. Gledala sem to drobno bitje, oblečeno v lepo zlikano modro krilo, in gube na njem, ki so se tako močno tresle, da je bilo opaziti z očesom. »Partizanska brigada je go-

ri... O, mati, pomagajte!... Vse bodo požgali in pobili!... Mame ne bom več videla in ne hiše!...« je kričalo ubogo dekletce. Nemci pa so se še vedno zbirali iz zased in korakali dalje v hrib.

Nismo vedele, kaj bi. Da je bila pripravljena zaseda, smo ugotovile šele s Pepčiniim prihodom in za opozorilo je bilo prepozno. »Kdo ve, koliko jih je, prekletnikov!« so tarnali mama. Nenadoma smo opazile, da se Nemci vračajo. Torej le ne nameravajo iti gor, smo se oddahnile. Povprašali so še za najkrajšo pot do Kotelj, kjer je bila njihova postojanka, potem pa so drug za drugim odšli mimo Ocvirkove hiše in v smeri, ki smo jim jo pokazale. »Tokrat se je dobro končalo!« so rekli mati in se zadovoljno nasmehnili.

Tudi v šoli škofjeloške osemletke se sprehajajo deklice z nagubanimi krili... Kdo ve, če je Pepčin sinko kdaj slišal za ta dogodek. So mu povedali o deklici s skrbno zalikanimi gubami na krilu, ki je pred več kot petindvajsetimi leti nosila kurirsko pošto? Nedolgo zatem so njenega očeta odpeljali v nemško koncentracijsko taborišče Dachau, kjer je podlegel trpljenju. Štiri sestre so se po končani vojni srečno vrnile. Domov? Ne, domačija je pogorela! Pepčina mama se je s šestimi nepreskrbljenimi otroci preselila v dolino Steharje. Devet deklet z mamo in nečakom Brankom je še dolgo obiskovalo ostanke Obretanovega doma. Poslopje je bilo uničeno, spomin na tople očetove in matrine objeme pa ni mogel zgoriti. Ostale so tudi fotografije prikupnih in rdečeličnih Obretanovih deklet. Kot stopničke so rasle: Lenčka, Vančka, Štefka, Pavla, Micka, Pepca, Francka, Malka in Zalka.

Vrnimo se nazaj v tiste dni: Pepčine solzice so padale na roko naše mame. Zavest, da so za zdaj rešeni dom, najbližji in tudi številni znanci iz brigade, je omilila tisti strašni občutek groze. Kar je ostalo, se je zlilo v solze. Ocvirkov pes je že odhajal za zadnjimi Nemci, me pa smo otrple od strahu, negibno stale na vrtu. Vse je prišlo tako hitro, ta strah in ta groza nekega ranega poletnega jutra. Pot do Prevalje je bila spet prosta in varna. »Globoko dihaj in na pot!« so mati naročili Pepci, da bi laže pozabila na prestani strah. Kako in kam je nesla pošto, ne vem. Nazaj grede je mamji v zahvalo darovala smehljaj, ki ga premore le iskreno otroško bitje. »Kam je šlo tisto pismo?« sem pobarala mamo, ko sva bili sami. »Nočem vedeti, je bolje tako!« so mi odgovorili.

Do Obretanovega gozda ne drži več nobena gaz in tudi Obretanove deklice si že dolgo več ne utirajo poti v visoke snežne zamete. Hodile so optane s težkimi kanglami mleka, da bi ga odnesle v oddaljeno rudarsko naselje Žerjav, in poleti so se na zelenih ledinah igrala s teličkom in jagenjčki. Nikogar ni več! Le včasih se tod ustavi kak nemški turist in v blagi tišini Obretanovih gozdov čaka na petelina. Ko z vidicem opazujeta vzhajajoče sonce, se pogled ustavi tudi na pož-

ganinah Obretanovega doma. »Vojna!« na kratko pojasni vodič. Da, v petih črkah te besede se skriva gorje mnogih! Kdo ve, kam je veter odnesel pepel sežganega gospodarja Ivana, očeta in moža Obretana? In predalec je Dachau, da bi mogla katera njegovih deklic prižgati drobni lučki skrbnemu očku v spomin...

Tako je teta sklenila svojo pripoved. Tiho in brez besed sva se poslovili. Doma sva poprosili mami za papir in pismo, da bi zgodbo zapisali in je nikdar ne pozabili.

DANICA IN MIRICA CAPELNIK

UTRINEK

Večkrat sem tudi sama prisluhnila takšnim pripovedim. Slišala sem, da je v naše kraje prihajal partizan Leopold Gregorič, študent medicine na ljubljanski fakulteti. Nekega dne spomladi 1945 so ga fašisti zajeli pri »contonieru« blizu Trsta. Od tu so ga pripeljali v Lokev, ga pri kalu siekli in ga do nezvesti pretepli. Potem so ga odpeljali v kraško vrtačo za vasjo, mu skopali grob in ga še živvega vrgli vanj. Pravijo, da so ga obmetavali s kamenjem, dokler ni izdihnil. Ko so zvedeli domačini za to zverinsko početje, so poiskali na pol zasuti grob in mučenika odpeljali na pokopališče v Lokev.

Vsako leto vidim sivolaso staro, ki za dan mrtvih pride na njegov grob. To je njegova mati.

Neke nedelje pa me je pot zanesla prav v tisto globel, ki je v mojem srcu dobila podobo skrivnostnega svetlega kraja.

Povsod je vladal spokojen mir. Na obronku borovega gozdiča so zavetele prve trobentice. Misli so se mi zapletle med kamenje kraške ograde. S pogledom sem tipala po kotajni. Najti sem hotela prav tisto mesto, kjer je usihalo mlado partizanovo življenje. Pred menoj je vstala študentova podoba. Le nekaj let je starejši od mene. Kako silno mora ljubiti življenje in kako trdno veruje, da ga ne daje zaman. Vidim jih, kako prihajajo, kako se naslajajo nad pridruženimi kriki. Sam in nemočen se oklepa rdeče zemlje. Kamenje ga počasi a zanesljivo ubije. Še sonce se sramuje. Bori vzdihajo, hočejo potrgati korenine in potem je konec. Stresem se, isto sonce me poljublja, ki se je tedaj jokalo nad njim. Počutim se majhna, ko odhajam v vas, vendar občutim, da je moje spoštovanje do junaka sedaj še večje. Zdaj živi njegova podoba tudi v meni, kajti doživela sem drobec trpljenja, ki ga je preстал.

Čas beži, rane se celijo. Vas Lokev se je zelo spremenila — vas in ljudje. V naglici današnjega življenjskega utripa se morda zdi, da so to bile le moreče sanje. Pa ni res. Spomeniki na vsakem koraku trkajo na našo vest, da ne bi pozabili, kako trd in uporen boj je bojeval naš kraški človek, da smo danes še tu in živimo človeka vredno mirno življenje.

SAŠA MAVEC

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Najprej vas lepo pozdravljam in želim mnogo sreče pri urejanju vašega in našega časnika. Prejela sem vaše pismo in »TV — 15«. Oprostite, da vam nisem takoj odgovorila. Bila sem tako presenečena, da sem pozabila, kaj mi je storiti. Bilo je takole. Prišla sem domov iz šole. V našem poštnem nabirahniku je bilo pismo in »TV — 15«. Oboje je bilo naslovljeno name. To se mi je zdelo imenitno. Na strani za mladino sem opazila svoje ime. Tega res nisem pričakovala in se vam za trud najlepše zahvaljujem. Pisali ste, da niste povsem prepričani, če sva se dobro razumeli. Za to ste lahko brez skrbi. Zelo rada se razumem z vami in tudi poguma za pisanje ste mi vlili. Vem, da je bilo težko prirediti moje pismo. Tudi vem, da napak ni manjkalo. Oprostite! Potem sem vam zopet poslala nekaj prispevkov in v priloženem pisemcu zapisala: če vam ni všeč, ga lahko vržete v koš, ne bom nič huda. Potem je zopet minilo nekaj časa in niste objavili niti enega mojega prispevka. Verjetno ste mislili, da se bom ujezila in vam sploh ne bom več pisala. Pa ste se uštelili. Pesea že ne bom vrgla proč, ker ga bom še nič kako potrebovala. Če bi bil partizan, vrgli puško v koruzo, bi mi danes ne živeli v miru. Zato pravim: puško v roke! Saj menda uganete, kaj mislim — ne nameravam streljati, ampak pisati! Včasih se vprašam, če je še vredno sodelovati, ko pa mi nič ne objaviš. Jaz mislim, da je — kaj pa vi, Milena? Veliko ne bom pisala, ker imam presneto malo časa. Mislim tudi, da je bolje pisati manj, a tisto imenitno. Tako vam olajšamo delo. Ne zamerite mojemu jezičku. Tudi bratec vam želi, da bi imeli čimveč lepih spisov za objavljanje. Veste, njemu ne gre v glavo, da jaz sploh lahko še kaj napišem. Kajne, tovarišica Milena, da je takšni stvari veliko. In na našo stran sodi tudi tale pesmica:

*Šopek rožic bom nabrala
naši mamici ga dala,
mamici za osmi marec
osmi marec — Dan žena.*

*A kako ga bom ji dala?
v Nemčijo bi ga poslala,
mama tam v tovarni dela,
roke žuljave ima.*

*Spet minil je osmi marec,
osmi marec — Dan žena,
mami pošljem le pozdrave,
sama pa sem žalostna.*

Ce se vam zdj lepa, jo objavite. Odločite sami, Milena! Hvaležna vam bom, če mi boste sporočili, kaj vse lahko pišem. Tudi kakšno pesmico bi vam poslala, saj jih imam veliko. Odgovorite mi v prihodnji številki, prosim. Pa tudi nove spise pripravljam.

Lep pozdrav!

Dragica Trnovšek,
Železnio 21,
p. Zalec

Draga Dragica!

No, ko sem tvoja pisemca vkup spravila, je nastalo kar imenitno pisanje. Vseh poslanih prispevkov ne bom objavila, nekaj pa jih bo prav gotovo prišlo še na vrsto. Več, tebi se ne bi rada zamerila! Deklica in pol si, ljubko klepečeš, in marsikatero pametno uganesh. Kar se sodelovanja tiče, se drži tistega: malo, a dobro. Bratca lepo pozdravi in mu povej, da je še veliko nenapisanega in hkrati tudi primerne- ga za našo stran. Poskusi naj, pa bo videl!

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

Dve tretjini zaposlenih z zelo nizkimi dohodki

Če bi izdelali kakršnekoli analize, bi prišli vedno do zaključka, da je meja socialne stabilnosti, predvsem v velikih mestih, nekje na ravni okoli 1000 dinarjev mesečnih prejemkov. To pa je zgornja meja le za kako tretjino zaposlenih. Mnogi prejemajo znatno manj. Do 800 dinarjev je v septembru lani zaslužio mesečno 26 odstotkov vseh zaposlenih, a 0,7 odstotka samo do 400 dinarjev, 7,4 odstotka jih je zaslužio od 400 do 600 in 17,5 odstotka od 600 do 800 dinarjev mesečno.

Borba — 20. III. 1971

Neupravičeno bogatenje se nadaljuje

O tako imenovanih družbeno škodljivih pojavih, pri čemer mislimo na nespoštovanje in izigravanje zakonov in drugih predpisov, utaje davkov, poslovno nemoralno in podobno — kdaj pa kdaj v naši družbi kaj več spregovorimo, kot da bi se nam oglasila vest. Vendar kaj dosti več, razen kakšnih posplošnih sklepov ali kakšnega stavka v kakšni resoluciji še nismo naredili. Neupravičeno bogatenje in s tem proces socialne diferenciacije — za socialistično družbo že na nevarni meji tolerance — pa se nadaljuje. Gospodarski vestnik — 16. III. 1971

Kave popijemo zelo veliko

Ljubitelji kave, tisti ki si ne morejo misliti dreva brez nekaj skodelic te pijače, bodo lahko zadovoljni: letos je dovoljeno uvoziti v Jugoslavijo do 37.000 ton kave... Na vsakega Jugoslavana bo prišlo letos 1,7 kilograma kave, ali vsakdo bo pri nas popil 300 skodelic kave. Ker popijejo naši ljudje iz leta v leto vse več kave, postaja uvoz kave na spisku blagovnih kontingentov verjetno najzanimivejša postavka.

Politika ekspres — 18. III. 1971

V Sloveniji en osebni avto na enajst oseb

Ob koncu leta 1970 je bilo v Sloveniji 151.000 osebnih avtomobilov, to je za 28.528 več kot leta 1969, izračunano v odstotkih pa 23. V zadnjih desetih letih je naraščalo število osebnih avtomobilov v Sloveniji povprečno z 25 odstotkov in lanski »prirastek« slovenskih konjičkov na štirih kolesih je enak številu vseh osebnih avtomobilov v letu 1962.

Gostota osebnih avtomobilov v SFRJ

republika (pokrajina)	Štev. prebivalcev na en osebni avto
SFR Jugoslavija	28
Bosna in Hercegovina	63
Crna gora	45
Hrvaška	24
Makedonija	39
Slovenija	11
Srbija	30
ožje območje	27
Vojvodina	28
Kosovo	106

Večer — 17. III. 1971

POIZVEDBA

Pri nas se je zgledil italijanski državljani Romano Crizanto iz Vidma. Bil je borec v petem italijanskem bataljonu 20. udarne dalmatinske divizije. Ker uveljavlja posebno dobo, išče tovariša Luko Kneževića, ki je bil njegov komandant. In Mateja Bilobrika, ki je bil komisar. Prosi ju, naj mu pošljeta svoja naslova.

ZZB NOV OBČINE TOLMIN

Vzpon in padec štuk

Že po prvih poskusih se je pokazalo, da sta letali HE 118 in JU 87 precej boljši od drugih tekmecev: eno izmed njih naj bi potem postalo udarna sila nemške vojske. Pri strmoglavih poletih je bil JU 87 nekoliko boljši, toda Udet ni bil zadovoljen (bolj mu je bil všeč HE 118, ker je bil lepši), tako da je hotel osebno preizkusiti izdelek Heinklove tovarne. Na tovarniškem letališču v Marieneheju se je Udet 27. junija 1936 usedel v HE 118, vendar pa se na letalo ni dovolj spoznal, tako da je prišlo do nesreče, ko se je zlomil propeler. Tako so se naposled odločili, da bo JU 87 standardni bombnik za strmoglavo bombardiranje — dasiravno je bilo slišati govorice, da so pri Junkersu naredili to letalo prav po željah vodilnih predstavnikov Luftwaffe.

V zgodovinskem prikazu moramo narediti še nekaj korakov nazaj. V letu 1928 je švedska podružnica Junkersa v Malmaju (A. B. Flygindustrie) izdelala lovski dvosedeznik K. 47, ki se je v strmoglavih poletih tako dobro izkazal, da so sklenili po njegovem zgledu izdelati letalo, ki naj bi bilo namenjeno samo napadom s pikiranjem. Načrti so morali biti skrivnostni, zato so le počasi napredovali, s prihodom nacistov na oblast in Udetovim navduševanjem za strmoglave bombnike pa se je zadeva hitreje premaknila. Prvi izdelki so bili sicer še precej nerodni in nepopolni, počasi pa so strokovnjaki napredovali in naposled izdelali JU 87, ki se je tako dobro odnesel med poskusi v Rechlinu. Poleg Udetovega nesrečnega poskusa s konkurenčnim letalom HE 118 pa je bilo za zmago JU 87 odločilno še nekaj: spor med Udetom in Wolframom von Richtofnom.

Legendarni letalec iz prve svetovne vojne von Richtofen je bil tedaj načelnik tehničnega urada za oborožitev pri Luftwaffe in privrženec tistih štabnih oficirjev, ki so nasprotovali strmoglavim bombnikom. Ti so se zavzemali za strateške bombnike, od lahkih bombnikov pa so imeli raje takšne, ki mečejo bombe med vodoravnim letom. Von Richtofen je šel tako daleč, da je izbral »zaupen ukaz«, po katerem naj bi nehali izpopolnjevati bombnik JU 87. Ko je Udet za to zvedel, je prekalil ukaz in ukazal, naj dela nadaljujejo.

Po poskusih v Rechlinu je tovarna Junkers v jeseni 1936 poslala na daljše zračne poskuse model V 4, obenem pa pripravljala deset predserijskih letal. V moderni letalski industriji se namreč tako pripravlja prehod s skoraj obrtniškega prototipa na serijsko proizvod-

njo: med poskusi dobiva letalo dokončno obliko in dokončne lastnosti. Spremenili so krmilni rep, ki je postal večji in bolj kvadratast; zadnji strojnici, s katero je ravnal drugi član posadke, ki je sedel tako, da je bil s hrbtom obrnjen proti pilotu, so dodali nepremično strojnico na desnem krilu; povečali so vidljivost iz kabine, tako da bi bilo delo strojničarja lažje; motor so postavili nekaj nižje, tako da je imel pilot manj dela pri vzletu in pristanku.

Na prvem izdelku iz predserije — JU 87A—0 — so uvedli novo spremembo: opremili so ga z motorjem Jumo 210 Ca s 635 konjskimi močmi namesto z motorjem Jumo 210 A, ki je imel 610 konjskih moči. Povečali so tudi oborožitev: letalo je imelo dve strojnici in pod nosom raketo za izstrelitev 500-kilogramske bombe, če je bil v njem samo pilot, ali 250-kilogramske bombe, če sta bila v kabini pilot in strojničar. Bomba je bila med poletom v raketi, ko pa se je štika pognala proti zemlji v kotu 90 stopinj, je raketa potisnila bombo iz ležišča, vendar tako, da se ni mogla dotakniti propelerja. Največja hitrost letala je bila 320 km na uro brez bombe, preletelo pa je lahko največ 900 kilometrov.

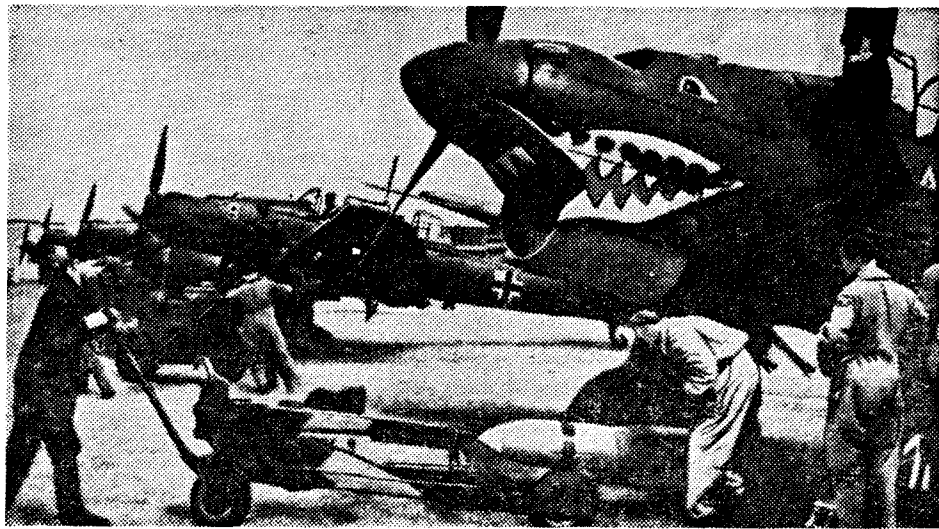
Drugi izdelek iz predserije — JU 87A—1 — je prišel iz tovarne v začetku leta 1937. Kmalu so naredili majhno serijo takšnih letal — tako kot po tretjem izdelku predserije JU 87A—2. Letala A—1 so dodelili v 1. Stukagruppe

162, ki naj bi s poleti pokazala, kaj je treba še izpopolniti. Konec leta so tri takšna letala dodelili legiji Kondor ki se je bojevala na Francovi strani v Spaniji. Naloga je bila docela jasna: v bojnih akcijah preizkusiti nove sile Luftwaffe.

Toda akcije nemških letal v Spaniji niso dale takšnih rezultatov, da bi lahko potrdili ali ovrgli prednost štuk. Republikansko letalstvo je bilo skrupulano z vseh vetrov in pravzaprav ni bilo primeren nasprotnik fašističnih sil. V zraku tako rekoč ni prišlo do resničnih letalskih dvobojev, urjenje italijanskih in nemških letalcev pa je dalo nasprotni rezultat. Razen tega pa so bile tri štuke premalo, da bi se moglo ugotoviti njihove prednosti pred drugimi letali. Povedati je treba le to, da se je na tistih treh štukah dobro izurilo precej pilotov, ker so se pač nenehno menjavali.

Medtem so v Nemčiji izdelali verzijo JU 87A—2 z močnejšim motorjem — imel je 680 konjskih moči, konec leta 1937 pa so izdelali še motor Jumo 211A, ki je imel ob vzletu 1000 konjskih moči, na višini 4000 metrov pa 975 konjskih moči. S tem motorjem je bilo mogoče bistveno izboljšati karakteristike letala — zato pa ga je bilo treba spet spremeniti. Izdelali so le 200 letal iz serije A, ki so jo končali poleti 1938, potem pa so se lotili serije B—O, pa B—1 z motorjem Jumo 211—Da s 1200 konjskimi močmi. Tako imamo letalo JU 87B—1 za osnovni model štu-ke v njenem kasnejšem razvoju.

Konec prihodnjic

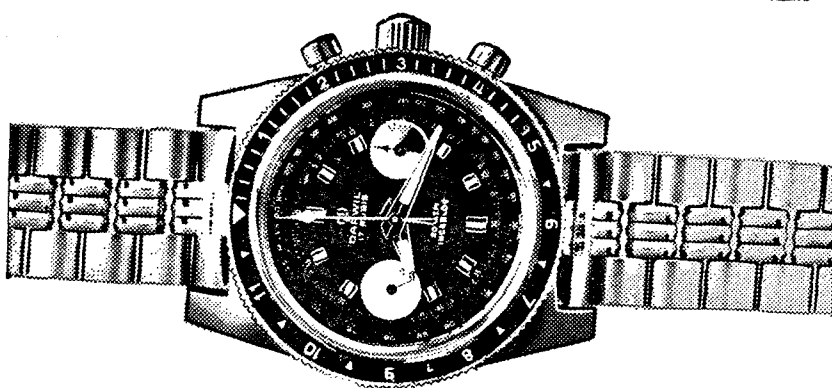

Nalaganje bomb na štuko

Biseri
proizvodnje

DARWIL

Lady 71

Lord 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970. GENERALNOŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din. Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev. Pravni casveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev. Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.